

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Ajaloo ja arheoloogia instituut
Arhiivinduse osakond

Reimo Mändla

**EESTI MAADLUSE ORGANISATOORNE KORRALDUS
AASTATEL 1920-1940**

Magistritöö

Juhendajad: Kaarel Antons

Aigi Rahi-Tamm, PhD

Tartu 2018

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. MAADLUS EESTIS 1888-1940	10
1.1. MAADLUS EESTIS AASTANI 1920	10
1.1.1. Maadluse jõudmine Venemaale ja Eestisse	10
1.1.2. Tallinna Vabatahtlik Atleetide Klubi ja teised spordiseltsid Eestis.....	12
1.1.3. Peterburi Eesti Jõukarastuse Selts "Kalev" ja raskejõustik Peterburis.....	15
1.1.4. Amatööрмаadlus ja elukutseline maadlus	16
1.2. EESTI MAADLUS AASTATEL 1920-1940	22
1.2.1. Eesti meistrivõistlused ja maavõistlused	22
1.2.2. I Eesti Mängud ja I Raskejõustikumängud	23
1.2.3. Eesti maadlejad tiitlivõistlustel.....	24
1.2.4. XI Euroopa Meistrivõistlused Tallinnas 24.-27. aprill 1938	27
1.2.5. Eesti maadluse populaarsuse tõus aastail 1920 – 1940.....	32
2. SPORDIJUHTIMINE EESTI VABARIIGIS AASTAIL 1920-1940	37
2.1. I EESTI SPORDIKONGRESS	37
2.1.1. Teine, kolmas ja neljas kehalise kasvatuse kongress	39
2.2. EESTI SPORTI JUHTINUD KESKORGANISATSIOONID	42
2.2.1. Eesti Spordi Liit (1920-1922).....	42
2.2.2. Eesti Kerge-, Raske- ja Veespordiliit (1922-1933).....	44
2.2.3. Eesti Spordi Keskliit (1923-1940)	47
2.2.4. Eesti Olümpia Komitee (1923-1940).....	51
2.2.5. Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus (1925-1940).....	55
2.3. EESTI MAADLUST JUHTINUD ORGANISATSIOONID	61
2.3.1. Eesti Spordi Liidu raskejõustiku osakond (1922-1923)	61
2.3.2. EKRAVE-Liidu raskejõustiku osakond (1928-1933)	62
2.3.3. Eesti Rahvusvaheline Elukutseliste Maadlejate Ühing (1923-1939).....	64
2.3.4. Eesti Maadlus-, Poksi- ja Tõsteliit(1933-1940)	66
3. EESTI SPORDI JA MAADLUSE RAHASTAMINE AASTAIL 1920 – 1940.....	70
KOKKUVÕTE	77
EESTI MAADLUSE ORGANISATOORNE JUHTIMINE AASTATEL 1920-1940 (TÕLKIMISEL).....	78
LISAD.....	80
KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS	101

SISSEJUHATUS

Maadlust võib pidada üheks vanimaks spordialaks. Esimene viide maadluse kohta pärineb Vana Egiptuse aegadest. Benihassani hauakambrist on leitud seinamaaling, mis kujutab 400 paari maadlejaid.¹ Maadlust harrastati ka näiteks Pärsias, kus oli kehakasvatuse akadeemia. Enim on meieni säilinud andmeid Vana-Kreeka aegadest, kuhu Platoni sõnade järgi tõi maadluse Antaios ning esimese palestra asutaja Theseus.² Vana-Kreekas oli alates kuuendast sajandist e.m.a. kuni Rooma võimu ajajärgu lõpuni Kreeka linnades hulgaliselt palestraid ehk maadluskoole.³ Esimesed maadlusreeglid pandi kirja Orikadmose nimelise mehe poolt ja need reeglid püsisid Vana-Kreekas veerandtuhat aastat.⁴ Arvatavalt järgiti neid ka antiikolümpiamängudel. Legendi järgi olla antiikolümpiamängude tava saanudki alguse maadlusmatšist. Peajumal Zeus olevat saavutanud oma isa Kronose üle võidu maadlusmatšis ning selle võidu tähistamiseks korraldas võitja esimesed olümpiamängud.⁵ Kuulsaim maadleja sellest ajast on Milon. Mees, kes võitis kuutel olümpiamängudel ning lisaks veel 20 korda teistel suurtel mängudel,⁶ olles lausa 30 aastat võitmatu. Peale Vana-Kreeka allutamist Vana-Rooma poolt võtsid roomlased maadluse üle ning täiustasid seda omaltpoolt, sellest ka nimetus Kreeka-Rooma maadlus.

Euroopas arenes maadlus kahes suunas. Sakslased võtsid maadluse üle kreeklastelt ning prantslased roomlastelt.⁷ Saksamaal ilmus mitmeid maadluse käsiraamatuid ja õpetusi. Üheks esimeseks maadluse käsiraamatuks peetakse Fabian von Auerswaldi 1537 aastal kirjutatud tööd „Ringer kunst: fünf und achtzig stücke“.⁸ Vana-Roomas oli maadlus riigijuhtide kaitse all (arvatavasti sõjalise ettevalmistuse eesmärgil) ning propageeriti kõikjal Rooma aladel, sh Gallias.⁹ Prantslased olid need, kes muutsid reegleid nii, et võtetena kadusid kägistamised, luumurdmised, jala tahapanek, jalgade sidumised ning kasutusele võeti silla tegemine.¹⁰

¹ Mang Maria. Maadlus – algupärasem spordiala. – Maadlus, 2014.

² Lehmusto, Heikki. Painin Historia. Otava 1939, lk. 31.

³ Harris. Harold Arthur. Vana-Kreeka sportlased ja sport. Eesti Raamat 1979. lk. 93.

⁴ Tyrrell, William Blake. Smell of Sweat: Greek Athletics, Olympics, and Culture. Bolchazy-Carducci Publishers 2004. lk. 109

⁵ Kuningas, Tiit, Voolaid, Kalle. I olümpiamängud. Ateena 1896. Inreko Press 1997. lk 6.

⁶ Vana-Kreekas peeti lisaks olümpiamängudele veel püütiämänge, Isthmose ja Nemea mängu. Püütiämänge peeti üle nelja ning Isthmose ja Nemea mängu iga kahe aasta tagant. Isthmose mängud peeti kas olümpiamängude või püütiämängude aastal ning Nemea mängud vahepealsel aastal – Kuningas, Tiit, Voolaid, Kalle. I olümpiamängud. Ateena 1896. Inreko Press 1997. lk 15.

⁷ Kursman[n], Nikolai. Igaüks maadlema. – Uudisleht, 6.01.1938.

⁸ Antud töö illustraatoriks on peetud Albrecht Dürerit, kui tegelikult on selleks Lucas Cranach vanem.

⁹ Lehmusto, Heikki. Painin Historia. Otava 1939, lk. 60.

¹⁰ On arvatud, et prantslastel oli oma maadluskunst ja nad täiendasid hoopis seda ning kaasaegne maadlus pole seotud kreeklaste ega roomlaste maadlusega.

Kaasaegse maadluse rahvahulkadesse viijaks loetakse Jean Boyasse (Exbroyat¹¹), kes asutas 19. sajandi keskpaiku maadluskooli¹² ning maailmale (esialgu küll Saksamaale) tutvustajaks teine maadleja Jean Dubois. Kuna kaasaegse maadluse kodumaaks loetakse Prantsusmaad, siis nimetati maadlust varasemalt prantsuse maadluseks.

Olümpiamängude ellukutsumisel 1896. aastal oli kavas ka maadlus just nagu see oli olnud antiikolümpiamängudel.¹³ Olümpiamängudel said siis ja saavad ka praegu esineda vaid amatööрмаadlejad.¹⁴ Kuigi esimesed tiitlivõistlused toimusid 1898, puudus kuni 1921. aastani, mil loodi Rahvusvaheline maadlusföderatsioon IAWF (International Amateur Wrestling Federation),¹⁵ tiitlivõistluste pidamises ühtlus. Seetõttu juhtuski, et mõni aasta peeti mitmed meistrivõistlused.

Esimese Euroopa profimaadlejana jõudis Venemaale sakslane Charles Ernest 1885. aastal. Mõni aeg hiljem hakati maadlust propageerima ka Eestimaal. Eesti raskejõustiku (maadluse ja tõstmise) isaks loetakse 7. juunil 1867. aastal Palmse vallas Võsupära (Võsupere) külas Päisma (Põisma) talus sündinud Gustav Boesbergi (Kustas Pöösberg¹⁶). Eesti raskejõustiku sünniks peetakse 1888. aastat, mil Boesberg esimese raskejõustiku ringi asutas. Tema ellukutsutud Tallinna Vabatahtlik Atleetide klubi tegutses kolmkümmend aastat. Samast klubist sai alguse Georg Lurichi (1876-1920), Georg Hackenschmidt (1877-1968) ja Aleksander Abergi (1881-1920) maadleja tee. Samuti paljude teiste Eestimaale kuulsust toonud maadlejate sportlaskarjäär. Ajapikku hakkas sarnaseid klubisid üha rohkem tekkima ja seda mitte ainult Tallinnas vaid ka Tartus, Narvas, Viljandis, Pärnus, Rakveres ja mujalgi. Mingist ühtsest spordiorganisatsioonist me tollal rääkida ei saa. Kõik klubid toimetasid ja majandasid ise, mis sai ka mitmele klubile ja seltsile saatuslikuks. Peamiseks probleemiks oli sobivate treeningruumide leidmine. Parimas olukorras olid karskusseltside juurde loodud spordiosakonnad, kuna said treeninguks kasutada seltsi ruume.

¹¹ Exbroyat on nimi, mida Boyasse kasutas professionaalse maadlejana – Acton, Jonny, Goldblatt, David. Olümpia. Kunst. 2012. lk. 406 .

¹² Teistel andmetel asutas ta esimese kaasaegse maadlejate tsirkuse trupi – <https://unitedworldwrestling.org/organisation/history-wrestling> – vaadatud 21.02.2016).

¹³ Maadlus ei kuulunud vaid aastal 1900 Pariisi olümpiamängudel, kolmel korral on olnud kavas vaid üks maadlusviis. 1896 ja 1912 klassikaline maadlus ja 1904 vabamaadlus.

¹⁴ Esimest korda võisid profisportlased võistelda olümpiamängudel 1988, aga poks ja maadluses võivad endiselt osaleda vaid amatöörid.

¹⁵ Paljud peavad rahvusvahelise maadlusliidu asutamisaajaks aastat 1912, mil loodi International Wrestlers' Union ja mis aasta pärast nimetati ümber International Union of Heavy Athletics ning selle presidendiks sai ungarlane Péter Tatits. Rahvusvahelise maadlusliidu kodulehe andmeil kuulus liidu alla, Kreeka-Rooma maadlus, poks, tõstmine ja veel mõned rakejõustikualad. Sama leht aga seda liitu enda eelkäijaks ei pea kuna iseseisev maadlusliit loodi alles 1921 ning liidu esimene president oli rootslane Einar Raberg, kes oli ametis 1921-1924.

¹⁶ RA, EAA.1227.2.27 L. 27 – Ilumäe sünnimeetrika 1858-1867 ja surmameetrika 1858-1872

Spordiklubide ja -seltside liikmed hakkasid spordisüsteemi üles ehitama Eesti iseseisvudes. I Spordikongress toimus juba Vabadussõja lõpukuudel, kus pandi paika Eesti spordi arenguperspektiivid ja sihid. Eesti maadlejad, tõstjad, laskurid, kergejõustiklased nagu ka purjetajad ja poksijad kuulusid aastatel 1920-1940 spordimaailma vaieldamatusse tippu. Maadlus oli tollal kindlasti üheks populaarsemaks ja edukaimaks spordialaks. Kui Eesti sportlaste saavutustele on senistes käsitlustes küllalt palju tähelepanu pööratud, siis sama ei saa väita organisatsioonide kohta, mis maadlust juhtisid või vastavasisulist tööd koordineerisid.

Käesolev uurimistöö keskendub 1920-1940. aastatel Eesti raskejõustikku ja ennekõike maadlust juhtinud organisatsioonidele. Raskejõustiku, mille alla kuulus esialgu maadlus ja tõstmine ning hiljem ka poks, juhtimisega tegeles kolm erinevat keskorganisatsiooni. Esimesed aastad juhiti maadlust Eesti Spordi Liidu raskejõustiku osakonna kaudu ning peale liidu reorganiseerimist kuulus maadlus Eesti Kerge-, Raske- ja Veespordi Liidu (EKRAVE Liidu) koosseisu.¹⁷ Alates 1933. aastast oli maadluse juhtimiseks omaette liit. Sarnaselt juhiti ka teisi spordialasid, välja arvatud need alad, mis lahkusid Eesti Spordi Liidust ja moodustasid iseseisvad eriliidud kohe 1920. esimestel aastatel.

Maadlus oli 20. sajandi alguses Eestis elukutseline, millega teeniti elatist. Ajal, kui Eesti meeskonnal tekkis võimalus osaleda amatööрмаadlejatele mõeldud olümpiamängudel ja teistel suurematel võistustel, eraldusid maadluses kaks poolt – amatööрмаadlus ja elukutseline maadlus. Kuigi mitmed Eesti mehed jäid elatist teenima elukutselise maadlusega, hakkas see elatusallikana hääbuma ning esile oli tõusmas amatööрмаadlus. Eesti amatööрмаadlejad võitsid 20 aasta jooksul kümme olümpiamedalit (5 kuldmedalit, 1 hõbemedali ja 4 pronksmedalit), ühe maailmameistrivõistluste medali (1 hõbemedal) ning 26 Euroopa meistrivõistluste medalit (5+11+10).

Eesti spordiorganisatsioonide ajalugu on arhiivide allikmaterjalile tuginevalt vähe uuritud, millest tulenevalt on antud töö eesmärgiks omaaegse spordisüsteemi tegevuse analüüs, mis baseerub laiapõhjalisele materjalide kasutamisele ning keskendub konkreetsemalt maadluse juhtimisega seotud organisatsioonidele. Töö peamisteks uurimisküsimusteks on:

1. Kuidas toimus maadluse juhtimine spordiliitude osakonnana ja iseseisva liiduna?
2. Kuidas oli maadlus spordialana Eesti Vabariigis aastail 1920-1940 rahastatud?

¹⁷ Raskejõustiku osakond loodi EKRAVE Liidu juurde 1928.

Historiograafia

Maadlust juhtivate organisatsioonide ajalugu on käsitletud üsna vähe. Raskejõustiku ajaloo kirjutamise võttis 1920. aastatel oma südameasjaks Tõnu Võimula¹⁸, kes avaldas raskejõustikualaseid töid Eesti Spordilehes, jõudmata paraku terviklikuma käsitluseni. 1939. aastast hakkas ilmuma Kirjastus Loodus raamatusari „Spordi suurraamat“, mille mahuks oli mõeldud 30 teost, jagunedes omakorda veel viieks köiteks. Kahjuks jäid spordiajalugu, maadlust ja spordiorganisatsioone käsitlevad kirjutised Teise maailmasõja ning sellele järgneva okupatsiooni tõttu ilimumata.¹⁹ Teave nende käsikirjade kohta puudub. Raskejõustiku ajaloo kirjutamine tõstatas taas esile 1948. aastal, kui Tõnu Võimula initsiatiivi haaras ning kutsus raskejõustikuveteranid enda juurde koju, et arutada raskejõustiku ajaloo kirjutamist.²⁰ Võimula soov täitis 18 aastat peale tema surma, kui 1973. aastal ilmus endise maadleja Georg Kristjansoni sulest „Eesti raskejõustiku ajaloost. Lurichist Taltsini“, mis räägib raskejõustikuga tegelenud spordiseltsidest ja esitab tuntumate raskejõustiklaste eluloolised andmed. Juttu on spordiseltsidest ja maadlejatest, kuid mitte maadluse organisatoorsest poolest. Siiski on tegu väga informatiivse väljaandega raskejõustiku Eestisse jõudmise ja siin levimise kohta. Järgmist ülevaatlikku teost pidi ootama 23 aastat. Lembit Koigi koostatud raamat „100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988)“²¹ püüab korvata eelmise raamatu puuduvad osad,²² hõlmates ka amatööрмаadlust, samuti on juttu mõningatest organisatsioonidest ja spordijuhtidest. Hiljem on maadluse ajalugu käsitlenud veel Tiit Lääne²³ ja Raimo Aas²⁴.

1920.-1940. aastatel tegutsenud spordiorganisatsioonide ja spordiseltside kohta on ilmunud kaks mahukat teost. 1998. aastal Sven Sommeri koostatud „Eesti Olümpiakomitee 75“²⁵ ning Juhan Maidlo ja Eugen Piisangu sulest ilmunud „Kalev. Läbi sajandi“ esimene köide.²⁶ Samuti on Eesti Spordi Keskliidu kohta kirjutatud diplomitöö Kadri Metsaots, mida kaitses 1996. aastal.²⁷

¹⁸ Peale nime eestistamist 1935. aastal oli Daniel Wiedemann aga enne 1935. aastat on kasutanud ka nimekujusid Tõnu Viidemann ja Tõnu Viedemann.

¹⁹ Ilmuda jõudis vaid 7 raamatut.

²⁰ Kristjanson, Georg. Eesti raskejõustiku ajaloost: Lurichist Taltsini. Eesti Raamat 1973. lk. 5.

²¹ Koik, Lembit. 100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988). Eesti Entsüklopeediakirjastus 1996.

²² Lembit Koik annab raamatu saatesõnas mõista, et tema raamat püüab korvata 1973. aastal ilmunud Georg Kristjansoni raamatusse mitte mahtuvat võistlussporti aga samas on lisanud ülevaated perioodidest, mida oli vähem käsitletud – Koik, L. 100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988). Eesti Entsüklopeediakirjastus 1996. lk. 5.

²³ Lääne, Tiit. Eesti maadluse kuldsed hetked. Eesti maadlusliit 2007.

²⁴ Aas, Raimo, Ants Nisu maadlusraamat: Eesti raskejõustik 125. OÜ Vebelex 2013.

²⁵ Sommer, Sven. Eesti Olümpiakomitee 75. Eesti Olümpiakomitee 1998.

²⁶ Piisang, Eugen, Maidlo, Juhan. Kalev. Lävi sajandi. Esimene osa 1900-1944. Eesti Spordiselts Kalev 2001.

²⁷ Metsaots, Kadri. Eesti Spordi Keskliit 1922-1940. Tartu 1996 (diplomitöö, TÜ ajaloo ja arheoloogia instituut).

Informatsiooni organisatsioonide ajaloost leiab veel raamatusarjast „Minevikust tänapäevani“, kuid kuna sari ilmus Nõukogude ajal on seal Eesti Vabariigi ajal tegutsenud organisatsioone mainitud vaid mööda minnes. Spordiorganisatsioonide kohta leiab teavet ka Mait Arvisto ja Eugen Piisangu artiklist „Spordiklubid eile ja täna“,²⁸ mis esitab palju statistilist materjali 1920.-1940. tegutsenud spordiorganisatsioonide kohta, kuid ei analüüsi nende arengut.

Rohkem on tegeldud maadlejate elukäigu uurimisega. Põhjalikum biograafia on kirjutatud elukutselisest maadlejast Jaan Jaagost.²⁹ Heino Kermiku raamatud temast sisaldavad siiski ka märkimisväärset infot maadluse juhtimisest ja juhtidest. Samuti sisaldab vabariigiaegse maadluse kohta teavet Paavo Kivise „Kristjan Palusalu. Mälestusi, müüte, materjale“.³⁰ Sellesse on koondatud küll ennekõike maadlejate mälestusi, kuid nende seas leidub ka mõtisklusi spordijuhtimisest. Lisaks elulugudele on ilmunud ka mõned mälestusteraamatud. Antud töö seisukohalt informatiivsemateks väljaanneteks osutusid 1928. aastal ilmunud Jaan Jaago mälestused ning Ruudi Toomsalu raamatud „Üks kevade ja üks suvi“ (1993)³¹ ja „Möödunud meenutades“ (1999).³² Jaan Jaago mälestusi on ohtralt kasutanud ka Heino Kermik. Kergejõustiklase Ruudi Toomsalu raamatud pakuvad ülevaadet nii toleaegetest spordiorganisatsioonidest kui selle juhtidest.

Eesti spordiliikumist on uuritud ka väljaspool. Väliseestlane Reet Ann Nurmberg,³³ kaitses Berkley Ülikoolis doktoritöö teemal „Sport and Physical education in Estonia“.³⁴ Olulist panust omab Soome maadleja ja sporditegelase Heikki Lehmusto teos „Painin historia“,³⁵ mis räägib ka maadluse arengust Eestis enne 1918. aastat ning puudutab suurvõistluste ajalugu aastani 1940.³⁶ Viimati ilmunud teemakajastustest paistab silma Tallinna Ülikooli ajaloolase Karsten Brüggemanni 2010. aastal ilmunud artikkel,³⁷ mis räägib maadlejate ja spordiseltside tekkest 19. sajandi lõpul ning 20. sajandi alguses.

²⁸ Aarelaid, Aili. (koostaja) Kodanikualgatus ja seltsid Eesti muutuval kultuurimaastikul. Jaan Tõnissoni Instituudi Kirjastus 1996. lk. 215-223.

²⁹ Heino Kermiku raamatud „Jaan Jaago. Heitlused matil ja eluteel“ (1990) ja „Jaan Jaago Euroopat seljatamas“ (2012).

³⁰ Kivine, Paavo. Kristjan Palusalu. Mälestusi, müüte, materjale. Olympia 2006.

³¹ Toomsalu, Ruudi. Üks kevade ja üks suvi. Huma 1993.

³² Toomsalu, Ruudi. Möödunud meenutades. Aed 1999.

³³ Peale 1974. aastal abiellumist Max Howelliga kandis nime Howell.

³⁴ Nurmberg, Reet. Ann. Sport and physical education in Estonia. Berkeley: University of California, 1972.

³⁵ Lehmusto, Heikki. Painin historia. Otava 1939

³⁶ Raamatu esimene trükk ilmus 1920. aastal ning teine ning täiendatud trükk ilmus 1939.

³⁷ Brüggemann, Karsten. Imperial Careers and National Recollection: Baltic Wrestlers and the Organization of National Sports in the Late Tsarist Empire (using the example of Estonia) – Katzer, Nikolaus, Budy, Sandra, Köhring, Alexandra, Zeller Manfred. (Toimetajad) Euphoria and Exhaustion. Modern Sport in Soviet Culture and Society. Campus, Frankfurt, New York, 2010.

Sobiva kirjanduse puudusel on väliskäsitlusi töös kasutatud vähesel määral, kuna ei õnnestunud leida materjali, mis räägiks välisriikide spordisüsteemist 1920-1940.

Senitehtut hinnates tuleb tõdeda, et enamus käsitlusi (välja arvatud Metsaots'a, Lehmusto ja Nurmbergi tööd) baseeruvad ennekõike Eesti maadlejate omaaegsete mälestustele. Peaaegu kõigis neis on kasutatud Johannes Villemsoni, kes oli üks agaramaid spordiorganisatsioonide asjaajajaid, mälestusi.

Allikad ja töö ülesehitus

Töö tugineb arhiivimaterjalidele, ajakirjandusele, mälestustele ja teemakohasele kirjandusele. Töö eesmärgist tulenevalt oli rõhk organisatsioonide koosolekute protokollidel, mis on paremini säilinud Kergejõustiku Liidu³⁸ (RA.ERA.1330), Rahvusvaheline Elukutseliste Maadlejate Ühingu (RA.ERA.1335), Eesti Spordi Keskliidu (RA.ERA.1322), Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse (RA.ERA.1321) osas. Protokollid on kesisemad Eesti Maadlus-, Poksi- ja Tõsteliidu (RA.ERA.1332) kohta ning puuduvad aastate 1937-1940 kohta sootuks. Umbes pooled protokollide sissekannetest sidaldavad spordiorganisatsiooni juhtimist, kajastades näiteks liikmete valimisi, ametite jagamist, rahastamisega seotud otsuseid. Teine pool sisaldab võistlustest osavõtmist, meeskonna kinnitamist ja võistlustulemuste rekordiks kinnitamist.

Eraldi tähelepanu pälvisid organisatsioonide eelarved ja muud rahastusega seotud dokumendid, mis olid aga kahjuks väga katkendlikud, palju olulist deokumentatsiooni pole säilinud. Info puudumist on kompenseeritud „Eesti Spordilehe“ artiklitega ning „Eesti Kehakultuurlase Aastaraamatu“ materjalidega.

Infootsingutel tutvusin mitmete erinevate organisatsioonide arhiividega, paraku on töö seisukohast oluline materjal neis alles üsna katkendlikult. Kõige kurvem on lugu Eesti Olümpia Komitee (RA.ERA.1323) fondiga, milles leidub vaid viis säilikut. Uurisin Siseministeeriumi (RA.ERA.14), Majandusministeeriumi (RA.ERA.969) ja Haridusministeeriumi (RA.ERA.1108) fonde. Siseministeeriumi materjalidest pakkusid huvi juriidiliste isikute registreerimistoimikuid, majandusministeeriumist spordi rahastamisega ning Eesti Kultuurkapitaliga seotud dokumentatsioon, mida leidis ka Haridusministeeriumi materjalides. Just juriidiliste isikute registreerimistoimikud pakkusid enam teavet organisatsioonide põhikirja või asutamise kohta, mida mujalt ei olnud võimalik leida.

³⁸ Kergejõustiku Liit on EKRAVE Liidu ja ühtlasi ka Eesti Spordi Liidu järglane.

Ajakirjanduse, eriti „Eesti Spordilehe“ abil osutus võimalikuks tutvuda mitmete spordijuhtimise sõlm- nagu ka maadluse argiprobeemidega. „Eesti Spordi Kalender“ ja „Eesti Kehakultuurlase Aastaraamat“ pakub infot organisatsioonide liikmete kohta ja eelarvete kohta.

Töö struktuurist. Töö on jaotatud kolme ossa, neist esimene peatükk räägib maadluse arengust alates 1888. aastast, mil hakati raskejõustikku süsteemselt harrastama, kuni aastani 1940 kui Nõukogude Liit Eesti okupeeris.

Töö teine peatükk annab ülevaate Eesti Vabariigis tegutsenud spordiorganisatsioonidest laiemalt, kitsamalt on analüüsitud maadlust juhtivaid organisatsioone.

Töö viimane peatükk hindab spordisüsteemi, sh maadluse rahastust.

1. MAADLUS EESTIS 1888-1940

1.1. MAADLUS EESTIS AASTANI 1920

1.1.1. Maadluse jõudmine Venemaale ja Eestisse

Kui Saksamaal oli prantsuse maadlus juba kandepinna leidnud, hakkasid sealsed jõumehed ringi rändama. Peagi jõudsid nad oma etteastetega Venemaale. 1885. aastal jõudis Peterburi Charles Ernesti nimeline Saksa jõumees. Ernesti esinemist juhtus nägema Peterburis töötav poola päritolu arst Władysław Krajewski (1841-1901), kes ta enda juurde kutsus ja testis tema tervist jõutõstete ajal. Ta oli lummatud sellest, kuidas raskejõustik mõjub kehale ja südametööle. Olles vaimustatud kõigest nähtust, asutas Krajewski koos oma tuttavatega 10. augustil 1885. aastal Peterburi Atleetikaarmastajate Ringi.

Järgneva 16. aasta jooksul kuni surmani oli ta väga tihedalt ka Eestiga seotud. Just - Krajewski oli see, kelle juurest said tuule tiibadesse paljud eesti raskejõustiklased. Tema õpilane Georg Hackenschmidt (1877-1968) kirjutab õpetaja panuse kohta järgmist: „Ma olen eluaeg talle tänulik. Kuid mitte ainult mina pole tema võlglane, kuigi võlgnen talle vahest rohkem kui keegi teine. Kõikjal maailmas leidub atleete ja kõik nad on otseselt või kaudselt tema võlglased. Õigusega nimetatakse teda sellepärast „atleetika isaks“, sest süsteemi järgi, mille ta esimesena kasutusele võttis, on täiustanud oma võimeid iga vähegi tuntud atleet viimastel aastakümnetel.“³⁹ Krajewski loodud Peterburi Atleetikaarmastajate Ring muutus väga populaarseks ja nii asutati 1896. aastal Venemaa pealinnas teine raskejõustiku selts. Peterburi Atleetikaühingu (*Санкт-Петербургское атлетическое общество*) kokkukutsujateks olid osa Krajewski ringi liikmetest, mille etteotsa asus krahv Grigori⁴⁰ Ribeaupierre (1854-1916).⁴¹ Kuid peale dr. Krajewski surma läks Peterburi Atleetikaarmastajate Ringi tegevus allamäge⁴² ning Peterburi raskejõustiklaste etteotsa asus Ribeaupierre.⁴³

³⁹ Langsepp, Olaf. Georg Hackenschmidt. Eesti Raamat 1968. lk. 26-27.

⁴⁰ Krahv Georges (Grigori Ivanovitš) Ribeaupierre (1854 – 1916) oli aastal 1900-1913 Rahvusvahelise Olümpiakomitee liige. <http://library.la84.org/SportsLibrary/JOH/JOHv17n2/JOHv17n2k.pdf> - vaadatud 09.03.2016).

⁴¹ Kristjanson, Georg. Eesti raskejõustiku ajaloost: Lurichist Taltsini. Eesti Raamat 1973.

⁴² Georg Kristjanson mainib puhvetit, kus tihti pudeliga treeniti ning samas mainib ka elukutseliste tšempionaatide keelamist 1894. aastal türklase Kara Ahmed'i surma tõttu maadlusmatši tagajärjel.

⁴³ Koik, Lembit. 100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988). Eesti Entsüklopeediakirjastus 1996. lk. 9.

Kolmas suur Venemaa raskejõustiku edasiviija oli Władysław Pytlasiński (1863-1933),⁴⁴ kes asutas Venemaa esimese maadluskooli ja andis välja ka esimese prantsuse maadluse õpiku. Pytlasiński õpilaseks oli teiste seas Georg Lurich (1876-1920).

20. sajandi algaastail sai raskejõustik Eestis väga populaarseks. „Rahvalehe“ sõnul suutis raskejõustikuga⁴⁵ võistelda vaid 19. sajandi lõpul ja 20. alguses jalgrattasõit.⁴⁶ Raskejõustikuga tutvusid eestlased läbi välismaiste elukutseliste jõumeeste. Esimene sellealane teave pärineb aastast 1839.⁴⁷ Nimelt olevat Itaalia atleet Pierre Pazziani maadelnud hobusemees Johann Innokiga, kes oleks teeninud võidu puhul 200 rubla.⁴⁸ Pazziani ja Innoki vaheline matš lõppes itaallase võiduga. Raskejõustikust hakatakse ajakirjanduses rohkem kirjutama 1890. aastate alguses. Enim kõneainet tekitasid 1889. aasta suvel tsirkusega mitmel korral Tallinnas esinenud sakslased Lomberg ja Leitner. Üks selline ülesseastumine leidis aset 17. juulil, kus sakslased demonstreerisid oma jõudu. Sakslastele astus vastu lihunikusell Gustav Lieders (1867-1922), kes suutis vastu pidada viis minutit.⁴⁹

Esimene raskejõustiku võistlus Eestis peeti 4. augustil 1891 „Lootuse“ seltsi korraldatud rahvapeo raames. Võistluse auhinnaks oli hõbeuur ning selle võitis Gustav Boesberg (1867-1922), hoides 53 naelast⁵⁰ raskust kõige kauem sirgetel kätel.⁵¹ Järgmisel aastal aga teda kui eelmist võitjat võistleva ei lubatud ning oli vaid auhinna üleandja. Auhinna, milleks oli kulduur, võitis koolmeister Mart Kalde (1869-1942).⁵²

Teadaolevalt esimene eestlasest tsirkusejõumees oli Tõnis Ervin (1863-1906), kes juba 18-aastaselt Rapla laada ajal 20 meest üksteise järel ühe tunni jooksul selili pani⁵³. Ervin sai tuntuks oma jõu poolest 1891. aastal, kui ta maadles Truzzi rändtsirkust vedanud Sem Poppi nimelise itaalia jõukangelasega. Maadlusmatš jäi viiki ning see tõi Ervinile sisse 100 rubla ning lisaks ka vastase kiidusõnad.⁵⁴ Hiljem maadles ta veel „Einiselli“ tsirkuse⁵⁵ staari Ivan Stupiniga ning ka need kolm kohtumist lõppesid viigiga. Haljand Hallismaa sõnade järgi sai Ervin nende kolme

⁴⁴ Pytlasinski on nimetatud ka Venemaa maadluse isaks – Maadlus, kui sport ja kehalise kasvatuse abinõu. – Eesti Spordileht, 02.03.1922..

⁴⁵ Raskejõustik oli oma algselt kujul maadlus ja tõstmine. Poksiga tutvuti alles 20. sajandi teisel kümnendil – Pajur, Rein. Poksimeistrid maailmas ja Eestis 1719-2000. Revelex 2005. lk. 122.

⁴⁶ Eesti spordi hälli juures. – Rahvaleht, 15.06.1939

⁴⁷ Teistel andmetel 1838 – Koik, L. 100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988). Eesti Entsüklopeediakirjastus 1996. lk. 10.

⁴⁸ Eesti spordi hälli juures. – Rahvaleht, 20.06.1939.

⁴⁹ Uuemad sõnumid. – Ristirarwa Pühapäevaleht, 23.07.1889.

⁵⁰ Umbes 21,7 kg.

⁵¹ Eesti spordi hälli juures. – Rahvaleht, 20.06.1939.

⁵² Hallismaa, Haljand. Eesti raskejõustiku isa Gustav Boesberg. Olion 1998. lk 22.

⁵³ Hallismaa, Haljand. Eesti raskejõustiku isa Gustav Boesberg. Olion 1998. lk 26.

⁵⁴ Lääne, Tiit. Sport Läänemaal. Spordiliit Läänemaa 2007. lk. 13.

⁵⁵ Teistel andmetel Ciniselli rändtsirkus.

viigiga tsirkuses Stupini koha endale.⁵⁶ Tõnis Ervin maadles ka Georg Lurichiga prantsuse maadluses ja pidi vastu võtma seljakaotuse. Kui Ervin Lurichi aga võõmaadluses⁵⁷, milles ta eriti tugev oli, välja kutsus loobus viimane kohtumisest.⁵⁸ Maadlejakarjäär jäi Ervinil siiski lühikeseks. 10. novembril 1863. aastal Velise vallas talupidaja peres sündinud Ervin lasti Vene karistussalga poolt 25. jaanuaril 1906 maha, kuna osales 1905. aastal mõisate rüüstamises.⁵⁹ Teda loetakse ka esimeseks elukutseliseks maadlejaks, kuigi teada on, et ta ei tundnud muud maadlusstiili kui võõmaadlus ning samuti ei treeninud ta süstemaatiliselt.⁶⁰ Ervini kõrval said jõu poolest tuntuks veel Juhan Pastak (1857-1919) ja Tõnis Miil (1865-1920).

1.1.2. Tallinna Vabatahtlik Atleetide Klubi ja teised spordiseltsid Eestis

Eesti raskejõustiku sünniajaks peetakse 1888. aastat, mil Gustav Boesberg alustas koos sõpruskonnaga tõstmise ja maadluse süstemaatilist harjutamist. Kõik sai alguse sellest, et 7. juunil 1867. aastal Palmse vallas sündinud Gustav Boesberg põdes teismelisena läbi raske külmetushaiguse, mille tulemusel tema kopsud jäid nõrgaks. Poisile soovitati kliimamuutust ja seega reisis ta isaga Kaukaasiasse. Reis aga ei toonud oodatud tulemust ning seetõttu läks ta 1888. aasta märtsis Berliini kopsukliinikusse end ravima. Berliinis viibides käis ta sageli tsirkust ja seal esinevaid jõumehi vaatamas. Sellest ajast peale hakkas teda huvitama raskejõustik. Saades arstilt nõusoleku, hakkas ta ka ise sellega tegelema ja kui ta kuus kuud hiljem taas koju jõudis, muretses ta siin omale vajaliku atribuutika. Tallinna asudes sai 21-aastane Boesberg tööd Tallinna-Haapsalu 5. ringkonna rahukogus tõlkija-kirjutajana. Esialgu treenis ta üksi ning siis liitusid temaga naabruses elavad pagariseltsid Jüri Kanep (1870-1924), Gustav Vain (1873-1943) ja Gustav Jöörmann ning hiljem juba ka võõramadki mehed (nende seas vennad Johannes, Friedrich ja Eduard Israel, Leopold Tõnson (1874-1935), Aleksander Klumberg⁶¹ (1869-1921) Gustav Lieders, Albert Hüppler, August Tamm (1868-1943) jt) Peagi jäi aga harjutusruum neile kitsaks ja nad hakkasid otsima suuremat ruumi. Noormehed leidsid endale laevaomanike seltsi „Linda“ näol abilise, kes lubas neil oma aidas treenida. Kord aga

⁵⁶ Hallismaa, Haljand. Eesti raskejõustiku isa Gustav Boesberg. Olion 1998. lk 25.

⁵⁷ rahvapärase maadluse viis, kus vastast haaratakse ja võtteid sooritatakse ainult vastase laiaist vööst kinni hoides – Eesti keele seletav sõnaraamat <http://eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=v%C3%B6%C3%B6maadlus> – vaadatud 10.01.2017).

⁵⁸ Voldemar Veedami andmeil Ervin ja Lurich siiski pidasid matši võõmaadluses ning Lurich olevad kaotanud – Veedam, Voldemar. Lurich Ameerikas. Hackenschmidt jälgedes Abergi varjus. Oma Press (Toronto) 1981, lk. 17.

⁵⁹ Sool, Heiki. Läänemaa spordi biograafiline leksikon. Spordiliit Läänemaa 2010. lk. 12.

⁶⁰ Hallismaa, Haljand. Eesti raskejõustiku isa Gustav Boesberg. Olion 1998. lk 27.

⁶¹ Kuulsa kergejõustiklase Aleksander Klumberg-Kolmpere isa.

nägi ette, et kooskäimiseks oli luba vaja ning seetõttu registreeritigi esimene raskejõustikuklubi 1892. aastal Tallinna Vabatahtlik Atleetide Klubi nime all. Klubi eestvedajaks olid Gustav Boesberg ise ning aastast 1892 vedas ta klubi koos sõbra ja töökaaslase Adolf Andruškevitšiga.⁶² Peale 1895. aastat, kui Boesberg siirdus elukutseliseks, jäi Andruškevitš klubi üksinda juhtima ning aastast 1908, mil senine juht koos naisatleet Maria Loorbergiga (1881-1922) maailma vallutama läks, hakkas klubi juhtima Mart Liiv (1877-1947) ning tegi seda ajani, mil selle tegevus vaikselt 1918. aastal hääbus.

Tallinna Vabatahtlik Atleetide Klubi oli esimene eestlaste loodud spordiklubi.⁶³ Sellest klubist sirgusid kõik kolm eestlasest maailmakuulsat maailmameistrit – Georg Lurich,⁶⁴ Georg Hackenschmidt⁶⁵ ja Aleksander Aberg⁶⁶ (1881-1920) – ning veelgi rohkem neid elukutselisi, kes saavutasid tuntuse Venemaal.

Kuigi Georg Kristjansoni andmeil tekkis järgmine raskejõustikuga tegelev spordiklubi alles ligemale kümme aastat hiljem, siis juba 20. sajandi algul tegutses Eestimaal väga palju selliseid seltsi, mis lühikesest elueast hoolimata andsid edukaid matimehi. 20. sajandi algusel toimus suur raskejõustikuseltside kasv, mida võib seostada ka 1899. aastal toimunud Georg Lurichi üleestilise sporti propageeriva tuuriga.⁶⁷ Raskejõustik arenes üle Eesti, moodustati iseseisvaid spordiseltsi ning samuti tekkisid paljudes kohtades kohaliku karskusseltsi või muu ühiskondliku seltsi juurde spordiosakond.

Pealinna raskejõustiku eest hoolitsesid peamiselt neli meest – Friedrich Keller, Jaan Loorberg, Jakob Miil ja Artur Kukk (1889-1958). Kui Kellersi klubi tegutses aastail 1906-1914 ja Miili ning Loorbergi ühinenud selts „Aberg“⁶⁸ 1906-1915, siis Kukk asutas lausa kaks seltsi. Maadluse organisatorina alustas ta juba 15 aastaselt, mil ta ümbruskonna poistega oma kodus

⁶² Adolf Andruškevitš oli Tallinnas sündinud aga hariduse saanud Peterburgis ja maasis taas Tallinna 1892 aastal. Ta oli tunnustatud vene raskejõustiklase dr. Krajewski õpilane.

⁶³ Brüggemann, Karsten. Imperial Careers and National Recollection: Baltic Wrestlers and the Organization of National Sports in the Late Tsarist Empire (using the example of Estonia) – Katzer, Nikolaus, Budy, Sandra, Köhring, Alexandra, Zeller Manfred (Toimetajad) Euphoria and Exhaustion. Modern Sport in Soviet Culture and Society. Campus, Frankfurt, New York, 2010. lk. 140-141.

⁶⁴ Georg Lurich tuli mitmel korral elukutseliste maailmameistriks. Georg Kristjansoni raamatu andmeil lausa viiel korral (1901, 1902, 1904, 1907 ja 1912) ja jäi korra teiseks (1906). Sama raamatu andmeil tuli ta ka 1906. aastal Euroopa meistriks.

⁶⁵ Georg Hackenschmidt tuli 1898 Viinis amatööride Euroopa meistriks maadluses ning võitis samadelt võistlustelt ka pronksmedali tõstmises. Hackenschmidt on Paljukornde elukutseliste maailmameister ning samuti on ta kahekordne Venemaa meister (1898 ja 1899) ja ühekordne Soome meister (1898).

⁶⁶ Aleksander Aberg on paljukordne elukutseliste maailmameister maadluses. Arkaadi Suhhanovi andmeil võitis Aberg maailmameistritiitli aastatel 1907, 1909, 1910, 1911 ja 1913 ja 1915 – Suhhanov, Arkadi. Aleksander Aberg. Eesti Raamat 1977. lk. 69 ja 89.

⁶⁷ Eduard Tinn on Lurichit pidanud sisuliselt eesti spordiliikumise rajajaks – Tinn, Eduard. Lääne tsivilisatsioonist ja Euroopa tupikseisust. Tammerraamat 2013. lk. 367.

⁶⁸ Aastani 1908 toimetasi Loorberg ja Miil iseseisvalt.

1904. aastal treenima hakkas.⁶⁹ Kaheksa aastat toimetati registreerimata ning 1912 leiti, et klubi peaks registreerima. 1912. aastal alustas tegevust Võimlemisselts „Sport“, mille põhikiri kinnitati 20. mail.⁷⁰ Kukest sai seltsi esimene esimees. Aasta hiljem aga tekkisid lahkkelid ja Artur Kukk lahkus koos lähimate sõpradega seltsist. Võimlemisselts „Sport“ toimetas aga kuni 1940. aastani edasi. Kukk aga ei jäänud spordist eemale ning juba 1913. aastal registreeriti Tallinna Spordiselts „Olümpia“, mis oli tegev aastani 1925. Viimastel aastatel aga Kukk seltsi elust osa ei võtnud, kuna asus 1918. aastal elama Soome ning elas seal kuni 1931. aastani. Tallinna esimene spordiselts „Kalev“ hakkas raskejõustikku propageerima 1920. aastal, mil loodi raskejõustiku osakond.

Tartus polnud Tallinnaga võrreldes suurt spordiseltside teket, mis raskejõustikku edendas. Sajandi lõpus tegutses paar aastat algselt viiest ja hiljem kümnest noormehest koosnev Sangernebo polk.⁷¹ Noormehed tegelesid raskejõustiku kõrval ka teatri tegemisega. Rühmitusel oli plaanis ka enda tegevus registreerida, kuid nime panemisest ja põhikirja koostamisest kaugemale ei jõutud.⁷² Sangernebo polk tegutses 1900. aastani, mil mehed liitusid mitme muu seltsiga. Tartu esimene spordialane vabarühmitus⁷³ tegutses vaid kolm aastat.

Tartu oluliseimaks seltsiks kerkis 1901. aastal loodud Spordiselts „Aberg“. Georg Kristjansoni sõnade kohaselt tegeles enne „Abergit“ raskejõustikuga vaid sakslaste turniselts ja Jurjevi Jalgratta-sõitjate Selts „Taara“.⁷⁴ Tulevase Tartu „Kalevi“ sünnipäevaks võib pidada 6. oktoobrit 1901, mil vennad Aleksei (1882-1960) ja Friedrich Anton Palm (1886-1973), August Lagastik (1886-1972) ja Oskar Asso (1885-teadmata) asutasid raskejõustikuga tegeleva spordiringi. Spordiringi hakkas juhtima 19-aastane Aleksei Palm. Aastatega suurenes liikmete arv. Peatselt liitus nendega ka hilisemad elukutselised maadlejad Johannes Tigane (1890-1941) ja Jaan Jaago (1887-1949), kes küll 1907. aastal lahkusid ja olid uue klubi (Raskejõustikuklubi „Georg Lurich“) asutamise juures. 1907. aastal võeti klubi uueks nimeks Jurjevi Spordiselts „Aberg“. Spordiselts hakkas lisaks raskejõustikule ka teiste spordialadega tegelema ning selliselt toimetati kuni aastani 1919, mil lõplikult otsustati iga alaga tegelda ning uueks nimeks võeti „Kalev“. Raskejõustiku osakond moodustati „Kalevi“ juures 1921. aasta jaanuaris.

⁶⁹ Kristjanson, Georg. Eesti raskejõustiku ajaloost: Lurichist Taltsini. Eesti Raamat 1973. lk. 33.

⁷⁰ Kristjanson, Georg. Eesti raskejõustiku ajaloost: Lurichist Taltsini. Eesti Raamat 1973. lk. 37.

⁷¹ Sangernebolaste hulka kuulusid ka näitleja ja lavastaja Karl Jungholz ning maalikunstnik Konrad Mägi – Epner, Eero. Konrad Mägi, Sperare 2017 lk. 65-67.

⁷² ESM Fp 3048:7 KK 2159/F4-3/166, lk. 1 – Sangernebo Polgu ühe asutajaliikme August Juhani p. Meibaumi tegevuse kohta andmed.

⁷³ Kristjanson, Georg. Eesti raskejõustiku ajaloost: Lurichist Taltsini. Eesti Raamat 1973. lk. 46.

⁷⁴ Kristjanson, Georg. Eesti raskejõustiku ajaloost: Lurichist Taltsini. Eesti Raamat 1973. lk. 48.

Eelnevast võib järeldada, et kuigi Eestis puututi raskejõustikuga kokku juba enne 1888. aastat, hakati ala harrastama süsteemselt ja järjepidevalt Gustav Boesbergi eestvedamisel. Seda aastat peetaksegi raskejõustiku sünniajaks ning Boesbergi Eesti raskejõustiku isaks. Sajandivahetusel loodi üle Eesti suurel hulgal spordiseltse, mis hakkasid tegelema tõstmise ja maadlusega. Kuigi raskejõustikuga hakati tegelema paljudes kohtades, siis peamiseks keskusteks jäid siiski Tallinn ja Tartu.

1.1.3. Peterburi Eesti Jõukarastuse Selts „Kalev“ ja raskejõustik Peterburis

Paljud eesti rammumehed siirdusid 1890. aastate keskpaigast Peterburi, et liituda Krajewski raskejõustikuringiga. Eesti rammumeestest läks Peterburi esimesena Gustav Vain (1873-1943) 1894. aastal. Lisaks läksid sinna Gustav Boesberg, Georg Lurich, Georg Hackenschmidt, Johannes Kalla (1873-1945), Oskar Schneider (1874-1963), Mart Kalde, Mart Liiv, Eduard Tohert (1869-1938), Julius Simpmann-Vambola (1876-1949), Johannes Trei (1870-1933), Tõnis Miil, Johannes Raag, Aleksander Aberg, Tõnu Võimula (1871-1955) jpt. Kõikidel aga ei õnnestunud pääseda Krajewski treeninggruppi. Niinimetatud sisseastumiseksameid ei suutnud sooritada ka Tõnu Võimula. Ta oli Tallinna Vabatahtliku Atleetide klubi kasvandik ega soovinud jääda spordikaugeks ning otsustas moodustada uue seltsi. Noormehed hakkasid koos treenima 1898. aasta suvel. Esimesed harjutustarvikud telliti Ludvig Nobeli (1831-1888) masinatehasest, kus Võimula töötas. Tõnu Võimula enda sõnade järgi oli Ludvig Nobel valitud seltsi auliikmeks.⁷⁵ Ludvig Nobel aga suri 1888. aastal ja seega saabus Võimula Nobeli tehasesse 10 aastat hiljem tööle ning samuti ei saanud olla Ludvig Nobel isikuks, kelle käest ta abi palus, kui peale „Kalevi“ hääbumist seltsi uuesti 1908. aasta paiku elustada soovis.

Vähemusrahvustel oli aga oma spordiseltside asutamine keelatud ning seetõttu jõuti krahv Ribeaupierre abiga Peterburi Eesti Jõukarastuse Seltsi „Kalev“ asutamiseni alles 18. aprillil 1900.⁷⁶ Seltsi esimeseks esimeheks valiti Julius Simpmann-Vambola (1876-1949), kes oli selles ametis 1903. aastani, mil valiti uueks esimeheks sajandivahetusel Peterburi Eesti Jõukarastuse Seltsi „Kalev“ liikmeks astunud⁷⁷ Gustav Boesberg.⁷⁸ Kuna aga Boesberg lahkus seltsi juurest sama aasta lõpus, valiti uueks esimeheks Vold[emar] Tatsi, kelle esimeheks oleku

⁷⁵ Viedemann, T[õnu]. Peatükk Eesti raskejõustiku ajaloost väljaspool kodumaad. – Eesti Spordileht, 18.02.1926.

⁷⁶ Kristjanson, Georg. Eesti raskejõustiku ajaloost: Lurichist Taltsini. Eesti Raamat 1973. lk. 16.

⁷⁷ Tõnu Võimula meenustuste järgi Boesberg seltsi asutajate hulka ei kuulunud — Viedemann, T[õnu]. Peatükk Eesti raskejõustiku ajaloost väljaspool kodumaad. – Eesti Spordileht, 18.02.1926; Peterburi Kalevi juubel. – Rahvaleht. 17.05.1935.

⁷⁸ Kristjanson, Georg. Eesti raskejõustiku ajaloost: Lurichist Taltsini. Eesti Raamat 1973. lk. 74.

ajal selts hääbus.⁷⁹ „Kalev“, mis oli esimene registreeritud Eesti ja kolmas spordiselts üldse Venemaal⁸⁰, äratati Johannes Kauba (1886-1939) initsiatiivil uuesti ellu 1913. aastal.

Kuid „Kalev“ polnud ainuke eesti spordiselts Peterburis. Kui Tõnu Võimula 1905. aastal nägi oma asutatud seltsi hääbumist, otsustas ta lahkuda ning luua uue spordiseltsi „Sanitas“, kus töötas ja treenis ka Martin Klein (1884-197). Kui klubi oli paar aastat tegutsenud, lahkus Võimula taas ning 1908. aastal lõi ta spordiseltsi „Võimula“. Spordiselts tegutses kuni Esimese maailmasõja puhkemiseni. „Võimulal“ oli kuue aasta jooksul kolm esimeest: T. Võimula, J. Kauba ja Virkov.

Peterburis nägi ilmavalgust ka esimene eestikeelne spordiajakiri „Jõu ilm“. Ajakirja peatoimetajaks oli Tõnu Võimula ning esimene number ilmus 1914 aasta jaanuaris. „Jõu ilma“ ilmus neli numbrit ja neist viimased kaks trükiti juba Narvas. Ajakirja ilmumine aga katkes maailmasõja tõttu ning uusi sellealaseid katseid tuli oodata kuus aastat, mil iseseisvas Eestis hakkas ilmuma „Eesti Spordileht“.

Venemaa pealinnas viibis 19. sajandi lõpul ja 20. algul palju eestlasi, kellest mitmed olid huvitatud ka Peterburis raskejõustikuga tegelemisest. See omakorda ajendas eestlasi asutama maadlusega tegelevaid seltsi. Aktiivseim eestlane Peterburis oli Tõnu Võimula, kes oli lausa kolme seltsi loomise juures. 1912. aasta olümpiamedalist Martin Klein oli samuti Peterburi klubi „Sanitas“ liige ning tema treeneriks oli Võimula. Seetõttu ei saa Peterburi tähtsust Eesti raskejõustiku ajaloos alahinnata.

1.1.4. Amatööрмаadlus ja elukutseline maadlus

Kui prantsuse maadlus 19. sajandil levima hakkas, siis tekkis huvi sellega äri teha.⁸¹ Nii tekkisidki maadlejad, kes elatasid end ära maadlemisega ning kes hiljem kuulutati elukutselisteks.

Heino Kermik on toonud välja asjaolu, et „lõbujõulased“ ja elukutselised võistlesid samadel tšempionaatidel ning et amatörismi võisid lubada endale vaid aadlikud ja jõukamad jõudeinimesed.⁸² Minu arvates Eesti puhul see ei kehtinud. Stockholmi olümpiamängudel Venemaad esindanud eestlastest maadlejad ei olnud aadlikud ega materiaalselt kindlustatud isikud, vaid Martin Klein oli näiteks hoopis ehitustöölaine ja klubi „Sanitas“ valvur. Ajalehest „Rahvaleht“ võib lugeda, et raskejõustikku harrastasid eranditult eestlased, kuna kõrgem

⁷⁹ Peterburi Kalevi juubel. – Rahvaleht. 17.05.1935.

⁸⁰ Gustav Böesberg. – Eesti Spordileht, 23.06.1922.

⁸¹ Kermik, Heino. Jaan Jaago heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 9.

⁸² Kermik, Heino. Jaan Jaago heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 8.

seltskond – sakslased – suhtusid sellesse üleolevalt.⁸³ Teada on ka asjaolu, et mitmed aadlikud toetasid elukutselist sporti. Aadlike ja jõukamate inimeste osalusele elukutselise spordiga viitavad samuti Georg Lurich ja Jaan Jaago.

Amatöörlus tähendas toona töö kõrvalt treenimist ja võistlemist, mille eest teenistust ei võinud vastu võtta. Elukutselisena aga oli võimalik esineda raha eest ja kui olid hea maadleja, siis polnud ka vaja treenimise kõrvalt tööl käia, vaid elatati end maadlemise eest saadud summadest. Toona tähendas spordiga ära elamine vaid tsirkuses töötamist⁸⁴ ning kui oled tugev ja võimalik sellega teenida, siis nii ka paljud elukutselisteks siirdusid. Elukutseliste maadlejate teenitud tasu ületas summasid, mis nad oleks teeninud rasket tööd tehes. Oskar Lõvi andmeil olevat 1906. aastaks olnud Georg Lurichi pangaarvel 8000 kuldrubla ning Hackenschmidt oli teeninud sportlaskarjääri jooksul lausa pool miljonit kuldrubla.⁸⁵ Teadmata on, kas need arvud ka tegelikkusele vastavad, aga kindlasti teenisid elukutselised maadlejad hästi ning seetõttu oli 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi algul elukutseline maadlus Eestis väga populaarne.

Kui Pierre de Coubertin (kutsus 1894. aastal kokku esimese olümpiakongressi, oli amatöörlus ja professionalism päevakorras ühe olulisema punktina.⁸⁶ Kongressil jäid kõlama Coubertini ideed ja mõtted. Lõplik otsus oli, et olümpiamängudel saavad osaleda vaid amatööridest täiskasvanud⁸⁷ ja amatööriks loeti sportlast, kes ei teeni spordiga raha. Hiljem on küll Coubertin väitnud, et amatöörsport oli vaid vahend veenmaks kongressi olümpiamänge taaslustama.⁸⁸ Tema väites võib aga kahelda, sest teada on, et peale kahte plenaaristungit jagunesid delegaadid kahte komiteesse. Rahvusvahelise Olümpiakomitee esimese presidendi Demetrios Vikelase sõnul värvati enamus delegaate amatörismi komiteesse ning ülejäänud istungil osalejad (sh tema ise) olümpiamängude taaslustamise komiteesse.⁸⁹ Seda arvestades võib öelda, et otsused amatörismi ja olümpiamängude taaslustamise kohta tehti eraldi.

Amatööрмаadlus ja elukutseline maadlus arenesidki oma rada. Nii elukutselistel kui amatööрмаadlejatel toimusid esimesed tiitlivõistlused 1898. aastal. Esimeseks amatööride

⁸³ Eesti spordi hälli juures. – Rahvaleht, 20.06.1939.

⁸⁴ Brüggemann, Karsten. Imperial Careers and National Recollection: Baltic Wrestlers and the Organization of National Sports in the Late Tsarist Empire (using the example of Estonia) – Katzer, Nikolaus, Budy, Sandra, Köhring, Alexandra, Zeller Manfred. (Toimetajad) Euphoria and Exhaustion. Modern Sport in Soviet Culture and Society. Campus, Frankfurt, New York, 2010. lk. 140

⁸⁵ Aasmäe, Anneli. Matil teenitud kullamäed. – Eesti ajalugu, 04.2018.

⁸⁶ International Olympic Committee. Olympic Congresses. 2011. lk. 2; Kuningas, T., Voolaid, K. I olümpiamängud. Ateena 1896. Inreko Press 1997. lk. 58-59.

⁸⁷ Kuningas, Tiit, Voolaid, Kalle. I olümpiamängud. Ateena 1896. Inreko Press 1997. lk. 61.

⁸⁸ Kuningas, Tiit, Voolaid, Kalle. I olümpiamängud. Ateena 1896. Inreko Press 1997. lk. 59.

⁸⁹ Kuningas, Tiit, Voolaid, Kalle. I olümpiamängud. Ateena 1896. Inreko Press 1997. lk. 60.

Euroopa meistriks krooniti Viinis eestlane Georg Hackenschmidt ning Pariisis saavutas elukutseliste maailmameistrivõistlustel esimese koha prantslane Paul Pons (1864-1915).⁹⁰

5.-9. juunil 1913. aastal toimus Berliinis 1912. aastal loodud amatööрмаadluse liidu (Internationaler Ring Verband) kongress, kus vaadati üle amatöörluse ja elukutselisuse vahekord. Kongressil otsustati, et amatöörid võivad üksnes nimelisi auhindu vastu võtta ja sedagi vaid siis, kui selle hind ei ületa 180 krooni⁹¹. Kallimaid auhindu tohtis vastu võtta ainult oma maa liidu loal. Samuti võeti vastu otsus võistluste kulude asjus. Võistlejale võis määrata maksimumina esimese klassi pileti hinna ning 18 krooni päevaraha. Mitte mingil juhul ei lubatud võistlejale tasuta kaotatud aja või tegemata töö korvamiseks.⁹²

Selline elukutseliste ja amatööride vaheline olukord kehtis arvatavasti 1920. aastate lõpuni. Kui Rahvusvahelise Asjaarmastajate Maadlusliidu põhikiri aastast 1921 viitab asjaolule et amatöör ei tohtinud võistelda raha eest ega elukutseliste sportlastega maadlusmatše pidada.⁹³ Amatöörlaste kokkupuutest elukutselistega ja nende saatusest võib leida näiteid nii välismaalt kui ka Eestist. Näiteks kuulutati prantsuse tõstja Charles Rigoulot peale võistlemist elukutselise tõstja Ernest Cadine'iga elukutseliseks. Eestiski kuulutati mitmed sportlased elukutseliseks, aga maadlejate kohta on võimalik leida vaid üks juhus, kus arutati elukutselisuse ja amatöörluse vahekorda. 1922. aastal käsitles Eesti Spordi Liidu raskejõustiku osakond juhtumit, kus Albert Kusnets oli olnud vahekohtunikuks tsirkuses „Kontinentaal“. Karistusest pääses mees vaid seetõttu, et ei teadnud selle teo lubamatusest ning samas ta ei saanud raha. Siiski tehti otsus, et hoiatada maadlejat ja asja kordumisel karistada.⁹⁴

Suhtumine muutus arvatavasti IX olümpiakongressil 1930. aastal,⁹⁵ kus leiti, et elukutseliseks sportlaseks kuulutatu võib hiljem erijuhtudel taas asjaarmastajana võistelda.⁹⁶ Teadmata on, mida erijuhtude all silmas peetakse. Amatörismi ja elukutselisuse vahekorra muutusele viitavad 1930. aastate alguses ajakirjanduses leidunud mitmed Eesti spordijuhtide (peamiselt Johannes Villemsoni) üleskutsed, kus peetakse vajalikuks, et elukutselised näitaks oma oskusi amatööridega maadeldes.⁹⁷ Heino Kermiku raamatust võib ka lugeda ühest 1931. aastal toimunud matšist. 13. novembril 1931. aastal astus kinos „Grand Marina“ elukutselisele

⁹⁰ Kermik, Heino. Jaan Jaago heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 9.

⁹¹ Arvatavalt on tegu Rootsi krooniga, kuna Internationaler Ring Verband moodustati rootslaste poolt.

⁹² Kermik, Heino. Jaan Jaago heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 87.

⁹³ RA, ERA.1330.1.5 L. 15 – Rahvusvahelise Asjaarmastajate Maadlusliidu põhikiri.

⁹⁴ RA, ERA.1330.1.53 L. 8p-9 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

⁹⁵ Eesti Spordileht viitab 10 olümpiakongressile, mis mais 1930 Berliinis peeti aga teistel andmeil on tegu 9 olümpiakongressiga ning 10 peeti alles 1973 aastal Varnas – <https://www.olympic.org/berlin-1930-olympic-congress> – vaadatud 11.04.2018.

⁹⁶ Olümpia kongress astub kokku. – Eesti Spordileht, 23.05.1930.

⁹⁷ Üks luhtaläinud maadlus. – Rahvaleht, 16.10.1930.

maadlejale Jaan Jaagole vastu amatöör Johannes Vink.⁹⁸ 1931. aasta poolraskekaalu Eesti meister kaotas Jaagole ning peagi siirdus ta elukutseliseks, mille taustal viitab Heino Kermik asjaolule, et spordijuhid tõukasid amatööre ise elukutselisuse poole. Tegelikult see aga nii pole. Lugesdes 11. novembri „Uudislehte“ võib EKRAVE Liidu raskejõustiku osakonna kirjast aru saada liidu soovist, et amatöörlane kohtuks Jaan Jaagoga tasuta spordiseltsi ruumides, kuna avalikel rahalistel võistlustel oli kohtumine keelatud. Teise olulise punktina oli kirja pandud, et vastased määratakse võistluse eel. Matš Vingiga oli aga avalikustatud samas artiklis, mis võib tähendada vaid seda, et Jaago ja Vingi vahelist matši EKRAVE Liit ei korraldanud.

Kuidas oli Eestis sajandi esimesel kahel kümnendil elukutseliste ja amatööрмаadlejate arvuline vahekord on raske öelda, kuid Eestis oli häid amatööre ja seda tõestavad Stockholmi olümpiamängud 1912. aastal, kus meie amatööрмаadlejad olid väga edukad. Üheteistkümnest olümpiamängudele saadetud Venemaa koondise maadlejast olid lausa viis eestlased⁹⁹ ning ka prima koha saavutas seal eestlane Martin Klein, kes sai hõbemedali. Olümpiamängudel võistlemise au aga siiski ei suutnud maadlejaid amatöörluse juures hoida. Lugesdes ajakirja „Jõu ilm“ saab selgeks, et amatööрмаadlejad valivad elukutselisuse Venemaa raskejõustiku liidu ükskõiksuse tõttu. Tõnu Võimula arvates just see lükkas elukutseliseks ka Martin Kleini.¹⁰⁰ Hiljem kõlavad samasisulised süüdistused Eesti raskejõustiku juhtide aadressil.

Suurim vastasseis amatöörluse ja elukutselisuse vahel tekkis Eestis koos mõttega võtta osa Antverpeni olümpiamängudest. Amatöörluse ja elukutselisuse vaenulikkuse peamiseks põhjuseks peab Heino Kermik asjaolu, et amatöörsporti rünnati vaimuinimeste poolt.¹⁰¹ Teise põhjusena toob ta välja kartuse kaotada amatööрмаadlejad elukutselisusele. Kui viimane põhjus tundub võimalik olevat, sest mitmed raskekaallased siirdusid elukutselisteks, siis esimese väite puhul on raske nõustuda. Sporti küll rünnati vaimuinimeste poolt, aga seda ei saaks seostada elukutselisuse ja amatöörlusega. Rünna- k-ud aga ei aidanud amatöörlasi elukutselisusest eemale hoida. Pigem püüdsid elukutselised maadlejad igati toetada amatöris- mi. Näiteks on Kristjan Palusalu ise tunnistanud, et soovis ka elukutseliseks hakata, aga just elukutseline Jaan Neeser (1886-1973) oli ta ümber veennud.¹⁰² Amatööрмаadlejate siirdumist elukutseliseks võib seostada Osvald Käpa hilisema ütle- misega, et „ma võisin lahkuda, sest ei olnud Eestile midagi võlgu, kuna polnud siit ka midagi saanud. Kui tulin olümpiavõitjaks, võttis liit isegi

⁹⁸ Kermik, Heino. Jaan Jaago heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 189.

⁹⁹ Ülejäänud kuuest olid kolm Lätis ja kolm Venemaal.

¹⁰⁰ Kermik, Heino. Jaan Jaago heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 95.

¹⁰¹ Kermik, Heino. Jaan Jaago heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 138.

¹⁰² Kermik, Heino. Jaan Jaago heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 250.

maadlussaapad tagasi, rääkimata dressist.“¹⁰³ Käpp ei siirdunud küll elukutseliseks, vaid hoopis Ameerikasse, aga kui selline oli suhtumine olümpiavõitjasse, siis mismoodi hinnati spotlasi, kes polnud olümpiavõitjad ega ka rahvusvaheliselt tunnustatud. Eelnev jätab samasuguse mulje, mida Tõnu Võimula 1914. aastal kirjeldas, kuigi riigikord oli teine. Osvald Käpa versiooni kinnitab veel Jaan Jaago 1928. aastal öeldu „Traagiline on, et samadele härradele (Eesti spordijuhid – R.M.) Kultuurkapital ränka raha maksab. Ja et Eesti raskejõustiku treeninguvõimalused on jäänud nõndasama nagu need 23 aastat tagasi olid, siis kui mina alustasin...”¹⁰⁴

* * *

Raskejõustik jõudis Eestisse enamjaolt Itaalia ja Saksamaa tsirkuse artistide kaudu, kes käisid Venemaal (kaasaarvatud Eestis) jõudu näitamas teadaolevalt juba alates 1840. aastate algusest. Suure tõenäosusega oleks raskejõustik saanud Eestis tugeva kandepinna ilma Gustav Boesbergi abita. Uurides tolleaegsete maadlejate mälestusi, siis mainitakse välismaiste jõumeeste eeskuju ning sellest ajendatuna otsiti üles Boesberg. Vähendamata „Eesti raskejõustiku isa“ panust ala populariseerimisel võib väita, et toona oli palju väga aktiivseid raskejõustiku huvilisi ning aktiviste.

Üheks selliseks meheks oli Tõnu Võimula, kes oli küll maadlusmattidel edukas, kuid veelgi hiilgavam spordiorganisaator. Ta asutas 1898. aastal Peterburi asudes kolm spordiklubi, tegutses treenerina¹⁰⁵ ning tema käe all ilmus 1914. aastal esimene eestikeelne spordiajakiri. Võimula on vaid üks paljudest, kelle ümber oleksid jõumehed võinud koonduda.

Maadluse jõudmisel 19. sajandil Venemaale ja Eestisse oli see elukutseline. Kõik, kes teenisid spordiga kasvõi mõne rubla, polnud enam asjaarmastajad. Amatöörlus tähendas, et pidid treenimise kõrvalt käima tööol ning seetõttu valisidki paljud maadlejad elukutselisuse. Samuti teeniti tsirkustes ning restoranisaalides esinemisega palju rohkem kui tööd tehes.

Samuti oli sajandi alguses ka tublisid amatöömaadlejaid. 1912. aastal osalesid viis asjaarmastajat Stockholmi olümpiamängudel Venemaa meeskonnas. Parim Venemaa etteaste maadlusmattidel jäi eestlase Martin Kleini nimele, kes eduka turniiri järel saavutas poolfinaalis peale 11 tunnist ja 40 minutilist maadlust hõbemedali. Hiljem saavutasid edu ka mitmed teised

¹⁰³ Lääne, Tiit. Eesti olümpiamedalivõitjad 1912-2006. Ajakirjade Kirjastus 2006. lk. 59.

¹⁰⁴ Kermik, Heino. Jaan Jaago Euroopat seljatamas. Jäärak 2002. lk. 160.

¹⁰⁵ Tema õpilaste hulgas oli ka 1912 ja 1920. aasta Kreeka-Rooma maadluse olümpiavõitja soomlane Emil Väre – Kristjanson, Georg. Eesti raskejõustiku ajaloo: Lurichist Taltsini. Eesti Raamat 1973. lk. 166.

Stockholmis matil käinud eestlased. Mõned kuud peale olümpiamänge tuli Oskar Kaplur Viinis kergekaalu Euroopa meistriks ning aasta hiljem tuli maailmameistriks Georg Baumann.

Kuigi maadlus oli üks enim harrastatavam spordiala, oli ka neid, kes ei pooldanud maadlusega tegelemist. Näiteks arvas Hindrik Prants (1858-1932), et maadlus ei sobi meeste, vaid on laste ja poisikeste pärusmaa. Ta viitab oma kirjutistes, et juba Kalevipoeg ei saavutanud omal ajal jõuga midagi ja oleks sortsidele alla jäänud, kui mitte siil poleks teda nõuga aidanud.¹⁰⁶

Uurides elukutselisust ja amatöörlust jääb selgusetuks, miks oldi elukutselise maadluse vastu eriti kriitiline. Näiteks võib „Eesti Spordilehe“ veergudelt tihti lugeda elukutselise poksija Ervin Klausneri võitudest ja kaotustest, aga maadluse kohta samasugused artiklid puuduvad. Samuti viitab Jaan Jaago oma mälestustes, et Johannes Villemson püüdis pidevalt korraldada elukutseliste ja amatööride vahelist matši tõestamaks elukutseliste maadlejate nõrkust. Tutvudes nende kahe mehe kirjutistega võib väita, et peamiseks kriitika põhjuseks oli etteheide maadlustulemuste kokkuleppes ja inimeste petmises. Jaago aga viitab laimule ja et kokkulepped toimusid Esimese maailmasõja eelsel perioodil ning nüüd on see välja juuritud. Kuidas asi tegelikult oli on raske kindlaks teha.

Eesti Vabariigis muutus suhtumine elukutselistesse maadlejatesse ja nad kaotasid oma maine, kuid sellest hoolimata on paljud hilisemad maadlejad pidanud oma eeskujudeks just varasemaid elukutselisi maadlejaid ning samuti on teada, et amatöörid ja elukutselised treenisid koos.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Eesti spordi hälli juures. – Rahvaleht, 20.06.1939.

¹⁰⁷ Koik, Lembit. 100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988). Eesti Entsüklopeediakirjastus 1996. lk. 87.

1.2. EESTI MAADLUS AASTATEL 1920-1940

1.2.1. Eesti meistrivõistlused ja maavõistlused

Eesti meistrivõistlused peeti Kreeka-Rooma maadluses 1921. aastast ja vabamaadluses 1925. aastast. Esimesel kahel aastal võistlesid Kreeka-Rooma maadlejad viies kaalukategoorias – sulgkaal, kergekaal, keskkaal, poolraskekaal ja raskekaal. 1923. aastast lisandus olemasolevatele kärbeskaal ning 7 aastat hiljem kergekeskkaal.¹⁰⁸ Vabamaadluses võisteldi kärbeskaalus ja kergekeskkaalus alates esimestest Eesti meistrivõistlustest. Mõlemas stiilis oli edukamateks spordiseltsideks Võimlemisselts Sport ning Eesti Spordiselts „Kalev“, kuid medaleid võitsid ka Tartu „Kalevi“, Viljandi „Tuleviku“, Sindi „Kalju“ jpt spordiseltside esindajad. Aastast 1931 peeti Kreeka-Rooma maadluses ka B-klassi ehk noormadlejate esivõistlusi ning 1939. aastal alustati maakondlike karikavõistlustega.

Peale Eesti meistrivõistluste peeti alates 1925. aastast Kreeka-Rooma maadluses maavõistlusi. Järgnevate aastate jooksul peeti maavõistlusi Läti (14 korda), Soome (8), Ungari (4), Saksamaa (3), Tšehhoslovakkia (2) ja Rootsi (1). Kõikidest peetud maavõistlustest jäid Eesti maadlejad võitmatuks 21 korral ning ühel korral saavutati viik. Kahel korral võitis Eesti maavõistluste raames peetud B-koondiste võistlusel Soomet. Kaotused saadi Soome (5 korral), Saksamaa (2), Ungari (2) ja Rootsi (1) käest.

1933-1935 peeti Soome, Ungari ja Eesti vahel hõimurahvaste maadlusturniir, mida hakati Turaani turniiriks nimetama. Esimene Turaani turniir toimus Budapestis ning Eesti pidi tunnistama nii Soome kui ka Ungari paremust. Eestile tõid punkte Voldemar Väli, Albert Kusnets, Olaf Luiga, ja Karl Kullisaar. Paremini aga läks eestlastel järgmisel aastal Helsingis, kui kolmas koht vahetati teise koha vastu. Soome vastu meie mehed ei saanud endiselt ja kaotasid neile igas kaalukategoorias, aga Ungari maadlejaid suudeti võita 5:2 ning sporlaste järjestamisel kaotuspunktide järgi saavutasid eestlased 12 punktiga teise koha.¹⁰⁹ Eestlastele osutus kõige edukamaks 1935. aasta Tallinnas peetud turniir. Eesti maadlejad suutsid võita tulemusega 6:1 ungarlasi ning 5:2 soomlasi ning lõppkokkuvõttes said 18. punktiga turniiri esikoha. Eesti esines koosseisus, Evald Sikk, Harald Miss, Voldemar Väli, Edgar Puudepp, Ago Neo, Olaf Luiga, Kristjan Palusalu. Peale Evald Siku ja Harald Missi, kes tõid vastavalt kaks ja ühe punkti, tõid teised mehed Eestile maksimumpunktid ehk kolm punkti.¹¹⁰

¹⁰⁸ Järva, Rein; Maidlo, Juhan; Teemägi, Erlend. Eesti Spordi aastaramat 1918-1940. Eesti Spordiajaloo Selts 2015. lk. 286.

¹⁰⁹ Gern, K[onstantin]. Maadlejate võit ja kaotus Helsingis. – Eesti Spordileht, 04.1934.

¹¹⁰ Adorf, A[leksander]. Väike mees ajab rinna ette. – Eesti Spordileht, 22.11.1935.

1.2.2. I Eesti Mängud ja I Raskejõustikumängud

1932. aastal töötas Eesti Sportbüroo¹¹¹ välja plaani korraldada 1933. aastal Eesti spordiolümpiaad. 1933. aastal toimuksid suvealade spordipäevad ning järgmisel aastal oleks kavas talialad.¹¹² Esialgselt oli kavas kergejõustik, maadlus, tõstmine, poks, rattasõit, ujumine, vettahüpped, võimlemine, jalgpall, tennis ja pesapall ning toimuma pidi ka spordinäitus.¹¹³ I Eesti Mängud korraldati aga 1934. aastal, kuna ei soovitud korraldada suurt spordisündmust samal aastal toimuva laulupeoga.¹¹⁴ Samuti oli samaks ajaks teada, et raskejõustik mängude kavva ei kuulu ning raskejõustiku aladel peetakse eraldi mängud. „Eesti Spordileht“ viitab asjaolule, et Eesti Maadlus-, poksi- ja Tõsteliit tegi otsuse pidada raskejõustiku mängud Eesti Mängudest eraldi.¹¹⁵

Otsustades korraldada 1935. aasta sügisel raskejõustikumängud pani liit paika ka mängude korraldamise kava, kus 22. septembril toimuvad võistlused maakondades, siis 6. oktoobril ringkondades ning lõpuks toimub 19. ja 20. oktoobril Tallinnas lõppvõistlus.¹¹⁶ Kui maakondades olid 22. septembriks võitjad selgunud võisteldi edasi kuues ringkonnas – Harju-Saare- ja Läänemaa, Petseri-, Võru, Valga- ja Tartumaa, Pärnu- ja Viljandimaa, Järva- ja Virumaa, Tartu ning Tallinna ringkond. Finaalvõistlustel osalesid ainult ringkondade võitjad. (vt lisa nr 11)

Mängude eelarveks oli esialgu seatud 1474 krooni, mis hiljem 1600 kroonini kasvas.¹¹⁷ Tulud pidi moodustama piletite müük kahel õhtul (700 krooni) ja toetus Eesti Spordi Keskliidult, kust pidi tulema ülejäänud 900 krooni. Kulud moodustasid saaliüürid (300 krooni), reklaam (150), informatsioon (100), korter võistlejaile (300), auhinnad (264) ning ülejäänud 326 krooni jäi ettenägematuteks kuludeks. Peale mängude korraldamist selgus, et raskejõustiku mängudega jäädi kahjumisse. Nimelt on Eesti Maadluse-, Poksi- ja Tõsteliit saatnud 26. oktoobril 1935 Eesti Spordi Keskliidule abipalve, kus selgub, et raskejõustiku mängud lõppesid

¹¹¹ Teistel andmetel töötas kava välja EKRAVE Liit — Esimesed Eesti olümpiamängud suvel. – Postimees, 27.11.1932.

¹¹² Eestile oma olümpiamängud – Eesti Spordileht, 26.09.1932.

¹¹³ RA, ERA.1332.1.116 L. 14 – Materjalid (ringkirjad, kavad, kirjavahetus) Esimeste Eesti Raskejõustiku Mängude korraldamise kohta Tallinnas.

¹¹⁴ Võimlemis- ja spordimängude eel. – Eesti Spordileht, 02.1934.

¹¹⁵ Raskejõustiku Mängud. – Eesti Spordileht, 22.06.1935; Oskar Köster. Eestlaste suur ja kuulus sport. – Eesti Spordileht, 18.10.1935.

¹¹⁶ Raskejõustiku Mängud. – Eesti Spordileht, 22.06.1935.

¹¹⁷ RA, ERA.1332.1.23 L. 35 – Tallinnas toimunud Esimeste Eesti Raskejõustiku Mängude finantsaruanded koos kirjavahetusega.

liidule 152,85 kroonise puudujäägiga ning liit sooviks selle summa ulatuses lisa toetust.¹¹⁸ Kulusid suutis liit vähendada ja sai mängud ära pidada 1391,98 krooniga, aga liidu ootused piletite müüdi osas ei täitunud. Kui eelarvesse kirjutati piletite müügist saadud summaks 700 krooni, siis tegelikult müüdi pileteid vaid 389,13 krooni eest. Seega võideti küll kulude osas 208,02 krooni, aga tulude osas jäi puudu 310,87 ja kulude poolelt kokkuhoitud summa ei katnud kogu kahjumit.¹¹⁹

Nii nagu eelpool mainitud ei mahtunud raskejõustik 1934. aastal korraldatud I Eesti Mängude kavva, aga kui toimusid 1939. aastal II Eesti Mängud, olid raskejõustiku alad siiski kavva võetud.

1.2.3. Eesti maadlejad tiitlivõistlustel

Esimest korda said eestlased oma lipu all olümpiamängudel võistelda 1920. aastal Antverpenis, kus maadlejate parimaks jäi Eduard Pütsepa kuues koht. Lisaks Pütsepale asusid võistlustulle veel Mihkel Müller, Herman Kruusenberg ja Artur Kukk, kellest ei jõudnud keegi kolmandasse vooru. Kauem pidas vastu Kukk, kes maadles kahe vastasega. Kuigi tulemused jäid kesiseks oli esimene etteaste olümpiamängudel tehtud.

Kui Antverpenisse mindi peale vähest harjutamist nelja maadlejaga, siis Pariisi olümpiamängudele mindi 1924. aastal juba tõsisemate kavatsustega. 1923. aastal palgati maadlejaid treenima soomlane Robert Oksa, keda peetakse Eesti maadlejate maailma tippu viijaks. Pariisi sõitsid Eduard Pütsep, Anton Koolmann, Osvald käpp, Voldemar Väli, Albert Kusnets, Alfred Praks, Roman Steinberg ja Rudolf Loo.¹²⁰ Eestlased võistlesid nii Kreeka-Rooma maadluses kui ka vabamaadluses. Eesti võitis kaks medalit Kreeka-Rooma maadluses. Parimaks kohaks jäi Pütsepa esimene koht kärbeskaalus. Peale Pütsepa jõudis medalile veel keskaallane Roman Steinberg, kes saavutas kolmanda koha. Lisaks eesti lipu all võistelnud meestele võistles olümpiamängudel Läti meeskonda esindav Rudolf Rone (Rūdolfis Ronis), kes lahkus Lätti peale tema välja jätmist 1920. aasta olümpiamängudel Eestit esindavast võistkonnast.¹²¹ Kuna Läti aga Antverpenis ei osalenud sai Rone teha olümpiadebüüdi Pariisis.

¹¹⁸ RA, ERA.1332.1.23 L. 21 – Tallinnas toimunud Esimeste Eesti Raskejõustiku Mängude finantsaruanded koos kirjavahetusega.

¹¹⁹ Arvestades eelarvet ja abipalvet siis kuna tulude osas räägiti vaid piletite müügist siis võib sellest järeldada, et tegelik puudujääk oli 102,85 ja mitte 152,85 kroon.

¹²⁰ Olümpiamängude ametliku raporti järgi olid võistlejate nimekirjas veel Voldemar Eigi, Richard Värter, Nikolai Kasakov ja Artur Kukk – <http://library.la84.org/6oic/OfficialReports/1924/1924part4.pdf> lk. 407, 413, 417 ja 434 – vaadatud 15.04.2018.

¹²¹ Lääne, Tiit, Kuningas Tiit. Olümpiamängude ajalugu II. Suvemängud 1920-1944. Maalehe Raamat 2005. lk. 148.

Peale Pariisi olümpiamänge hakkas Eesti maadlejatel hästi minema. Järgmise nelja aasta jooksul võideti Euroopa mattidel kaheksa meistrivõistluste medalit ja Amsterdamis olümpiamängudele mindi juba medali mõtetega. Suurimaks medalilootuseks oli sulgkaallane Voldemar Väli, kes oli tulnud 1926. ja 1927. Euroopa meistriks. Lisaks temale sõitsid Amsterdamis viis meest – Eduard Pütsep, Osvald Käpp, Alfred Praks, Albert Kusnets ja Otto Pohla. Kogu saabusid maadlejad kahe kuldmedali ja ühe pronksmedaliga. Kuldmedalid tõi Voldemar Väli Kreeka-Rooma maadluse sulgkaalus ning Osvald Käpp vabamaaduse kergekaalus. Pronksmedalile maadles end Kreeka-Rooma maadluse kesikkaalus Albert Kusnets. Taaskord olid eestlased saavutanud maadlusmatil häid tulemusi.

Järgmistel olümpiamängudel jäi aga olümpiakomitee otsuse põhjal osalemata. 1932. aasta olümpiamängud langesid ajale kui puhkenud oli ülemaailmne majanduskriis, mis puudutas osavõttu olümpiamängudest. Suure majanduskriisi puhkedes pakuti 1930. aastal Los Angelese olümpiamängudest osavõtjatele reisil suuri soodustusi laeva ja rongipiletitele ning korteri- ja söögihindadele. Kõike seda tehti vaid lootuses Euroopast pärit osavõtjaid ja pealtvaatajaid olümpiamängudele saada.¹²² Puhkenud majanduskriisi valguses võib oletada, et abi pakkumiseta kardeti olümpiamängude vähest osalust ning samuti kardeti, et juhtub 1904. aastal Saint Louis'i olümpiamängudel toimunu.¹²³ 1930. aasta lõpul võttis Eesti Olümpia Komitee vastu otsuse osaleda Los Angelese olümpiamängudel ning tegi ka ametliku ülesandmise. Lahtine oli vaid küsimus, palju võistlejaid saata. Ajakirjanduses on mainitud paari-kolme raskejõustiklast ja kuulitõukajat Arnold Viidingut, kes aga pääsevad olümpiamängudele võistleva siis, kui suudavad läheneda rahvusvahelisele tasemele. Kui maadlejatele on raske sihti seada, siis Viidingule seati eesmärgiks 1932. aasta suveks saavutada tulemus 15.50.¹²⁴ 10. detsembril andis Ameerikas elav Arthur Masik teada New Yorgi Eesti Hariduse Seltsi sportlaste 1931. aasta 6. detsembri koosoleku otsusest, mille järgi soovitakse Eesti sportlasi aidata ning selleks otsustati kaks pidu korraldada ja rinnamärgid valmistada.¹²⁵ Lõpliku otsuse olümpiamängudest osavõtmise kohta tegi olümpiakomitee 1932. aasta juunis. Koosolekul otsustati, et sportlasi olümpiamängudele ei saadeta ja Eestit esindavad ainult Ameerikas elavad Osvald Käpp ja Alfred Maasik. Samuti otsustati kogutud raha, mida oli umbes 2 miljonit senti,

¹²² Olümpia mängud muutuvad odavamaks. – Eesti Spordileht, 23.05.1930.

¹²³ Need olid teised olümpiamängud Põhja-Ameerika mandril ja kuna 1904. aasta Saint Louisi olümpiamängudelt võttis osa 630 sportlast, kellest 578 olid pärit USA-st, Kanadast ja Kuubast ning suurim väljaspool Ameerikat osavõtnud koondis oli 17- liikmeline Saksamaa <http://library.la84.org/SportsLibrary/Mallon/1904.pdf lk.23-24>. – vaadatud 15.04.2018.

¹²⁴ Eesti osavõtt Los Angelesis. – Eesti Spordileht, 02.01.1931.

¹²⁵ Masik, Arthur. Eesti Los Angelesis. – Eesti Spordileht, 05.01.1932.

kulutada maadlejate Euroopa esivõistlustele saatmiseks, 1936. aasta olümpiamängudest osavõtmiseks ja samuti kehalise kasvatuse arendamiseks kodumaal.¹²⁶ Selline olümpiaomitee otsus šokeeris paljusid, et on kogutud raha ja lõpuks otsustati rahad mujale investeerida. Paljud süüdistasid olümpiaomiteed, aga samas ilmus Spordilehes artikkel, kus seletatakse et olümpiale mitte minemise peamiseks süüdlaseks on hoopis EKRAVE Liit, kes ei olnud huvitatud sportlaste saatmisest ja seda põhjendatakse asjaoluga, et liidu juhatuses olid toona nn „opositsioonimehed“ ehk väikeseltside esindajad ning nad ei olnud huvitatud suurte seltside liikmete saatmisest olümpiaadile.¹²⁷ Kui see väide tõele vastab, siis võib seda seostada ka sellega, et just 1932. aastal tegi raskejõustiku osakond otsuse lahkuda liidust ning samuti lahkusid liidust võimlemine ja veesport (mõlemad 1934).

Edukamateks olümpiamängudeks jäid eestlastele 1936. aasta Berliini olümpiamängud, kus eestlased astusid pjedestaalile viis korda. Olümpiamängudele sõitsid Evald Sikk, Voldemar Väli, Edgar Puusepp, Voldemar Mägi, Adalbert Toots, August Kukk, Ago Neo ja Kristjan Palusalu. Medalitele jõudsid neist Väli, Neo ja Palusalu ning viimased kaks mõlemas maadlusstiilis. Raskekaallane Palusalu suutis võita nii Kreeka-Rooma kui ka vabamaadluses kuldmedali. Lisaks temale võitis poolraskekaallane Ago Neo hõbemedali vabamaadluses ja pronksmedali Kreeka-Rooma maadluses ning Voldemar Väli proksmedali Kreeka-Rooma maadluse kergekaalus. Hästi maadlesid ka Edgar Puusepp ja Evald Sikk, kes jäid vastavalt neljandale ja kuuendale kohale.

Peale olümpiamängude võtsid Eesti maadlejad osa ka Kreeka-Rooma maadluse maailmameistrivõistlustest ja ka Euroopa meistrivõistlustest.¹²⁸ Esimestest said eestlased osa võtta vaid kahel korral, sest võistluste korraldamisest loobuti, kuna väljapoolt Euroopat polnud osavõtjaid.¹²⁹ Maailmameistrivõistlustest võeti osa aastatel 1921 ja 1922.

Esimesel korral mindi Harald Tammeri sõnul õppereisile ning seetõttu ka suur sportlaste arv.¹³⁰ Helsingi MM-ile sõitsid Albert Vollrat (kärbeskaal), Eduard Pütsep (sulgkaal), Eduard Hermann, Albert Kusnets, August Kaasik (kõik kergekaal), Mihkel Müller, Roman Steinberg, Viktor Ternestin (kõik keskkaal), Herman Kruusenberg, Aleksander Peterson (mõlemad poolraskekaal) ja Artur Kukk (raskekaal). Vollrat ja Pütsep suutsid maadelda end nelja parema

¹²⁶ Eestist ei saadeta kedagi Los Angelesi. – Eesti Spordileht, 07.07.1932.

¹²⁷ Valel aadressil. – Eesti Spordileht, 11.07.1932.

¹²⁸ Vabamaadlus ei olnud Eestis populaarne ja seetõttu ei pidanud Eesti vabamaadluses ei maavõistlusi ega osaletud Euroopa meistrivõistlustel – Koik, Lembit. 100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988). Eesti Entsüklopeediakirjastus 1996, lk. 135.

¹²⁹ Koik, Lembit. 100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988). Eesti Entsüklopeediakirjastus 1996, lk. 118.

¹³⁰ T[ammer], H[arald]. Üleilmsed maadlusvõistlused Helsingis 5-8 novembrini s.a. – Eesti Spordileht, 26.11.1921.

hulka. Kuigi Helsingis jäid medalid võitmata siis järgmisel aastal Stockholmis võitis Eduard Pütsep kärbeskaalus hõbemedali. Teise sportlasena astus matile poolraskekaallane Artur Kukk, kes platseerus neljandale kohale.

Suurt edu saavutasid eesti Kreeka-Rooma maadlejad ka Euroopa meistrivõistlustel. Esimest korda võistlesid eestlased 1926. aastal ning aastani 1939 ei puudunud Eesti maadlejad kordagi. Kõigis kaalukategooriates oli Eesti esindatud vaid 1933. aastal Helsingis, 1937. aastal Pariisis ning 1938. aasta kodusel EM-il Tallinnas. Väikseim arvulisem koondis, milleks oli 2 maadlejat, oli saadetud 1929. aastal Dortmundis ja 1934. aasta Roomas peetud Euroopa meistrivõistlustele. Edukamateks maadlejateks Euroopa maadlusmattidel olid kahekordseks Euroopa meistriks tulnud Voldemar Väli (Euroopa meister 1926 ja 1927) ning Johannes Kotkas (1938 ja 1939), kusjuures on Väli lisaks meistritiitlitele võitnud ka kaks hõbemedalit (1930 ja 1931). Kolmanda mehana tuli 1937. aastal Euroopa meistriks Kristjan Palusalu. Meistrivõistlustelt võitsid medaleid veel Ago Neo (2 hõbe- ja 2 pronksmedalit), Albert Kusnets (2 hõbe- ja ühe pronksmedalit), Osvald Käpp ning Rudolf Loo (mõlemad ühe hõbe ja ühe pronksmedali), Nikolai Karklin ja Edgar Puusepp ühe hõbemedali ning pronksmedali võitsid Karl Kullisaar, Olaf Luiga, Voldemar Mägi ja Voldemar Roolaan. Lisaks oma neljale Kreeka-Rooma maadluse medalile saavutas Ago Neo 1935. aastal vabamaadluse EM-il Brüsselis poolraskekaalus pronksmedali. Mõlemas stiilis peetud Euroopa meistrivõistlustelt saavutasid eestlased kokku 26 medalit.¹³¹

Ühtekokku suutsid maadlejad võita vahemikus 1920-1939 kokku kümme olümpiamängude, ühe maailmameistrivõistluse ja 26 Euroopa meistrivõistluse medalit (vt lisa nr 10). Sellise tulemuseni ei küündinud ükski teine olümpiamängude spordiala.

1.2.4. XI Euroopa Meistrivõistlused Tallinnas 24.-27. aprill 1938

Peale suurt edu 1935. aastal Tallinnas peetud Turaani turniiril ning Berliini olümpiamängudel tekkis raskejõustikuliidu juhtide peas mõtte korraldada midagi suuremat. Nii otsustatigi pretendeerida 1938. aasta Euroopa meistrivõistluse korraldamisele. 1937. aasta mai lõpus toimusid Pariisis järjekorras kümnendad Euroopa Meistrivõistlused. 19. mail ehk päev enne võistluse algust toimus Rahvusvahelise Amatööрмаadluse Liidu (IAWF) kongress, kus üheks päevakorrapunktis oli järgmise aasta EM võistluse korraldaja valimine. Rootsi, Norra, Poola ja Läti kõrval ol kandidatuuri esitanud ka Eesti. Kongressist võttis osa ka Eesti Maadluse-

¹³¹ Kokku võideti 5 kuldmedalit, 11 hõbemedalit ning 10 pronksmedalit.

Poksi- ja Tõsteliidu esimees Oskar Köster.¹³² Salajasel hääletusel sai Eesti 15 häält ning Rootsi ja Norra said mõlemad 5 häält. Poola ja Läti said vähem häält.¹³³ Lembit Koigi sõnul aga võtsid Poola ja Läti kandidatuuri tagasi.¹³⁴

Kreeka-Rooma maadluse Euroopa meistrivõistluste korraldamist Tallinnas nimetab Oskar Lõvi suurimaks sündmuseks meie Kreeka-Rooma maadluses ning et selline sündmus ei kordu Eesti pinnal vähemalt 25 aasta või lausa 50 aasta jooksul.¹³⁵ Võistluste tehniliseks peakorraldajaks määrati Eduard Kõppo, kuid temale lisaks kuulusid korralduskomiteesse Oskar Köster, Karl Terras, Voldemar Prii, Konstantin Gern ja Jaan Lepp.¹³⁶ Võistluste toimumiskohaks sai Estonia kontserdisaal, kus peeti ka 16 aastat tagasi tõstmise maailmameistrivõistlused. Võistlused toimusid 24.-27. aprillini 1938. aastal. Euroopa meistrivõistluste peakohtuniku ja võistlusjuhina tegutses Rahvusvahelise Amatööri maadluse Liidu president Viktor Smeds ja teda abistasid Eesti poole pealt Oskar Köster ja Eduard Kõppo. Sekretariaati juhtis Johannes Villemson, keda abistasid Elmar Lepp, Gerog Pärnpuu, Albert Luht ja Heinrich Troost. Propaganda ja välisajakirjanikke toimkonda juhtisid Heino Mikkin ja Rudolf Sirge. 188 matši vilistasid seitsme maa kohtunikud ning nende seas ka 4 eestlast, kelleks olid Konstantin Gern, Karl Kullisaar, Erich Byström ja Aat Männis.¹³⁷ Võistlustest võttis osa 13 riiki kokku 62 maadlejaga. Turniiril oli kavas seitse kaalukategooriat (kärbeskaal, sulgkaal, kergekaal, kergekeskkaal, keskkaal, poolraskekaal ja raskekaal) ning kõigis kaaludes oli esindatud vaid Rootsi, Soome, Saksamaa, Läti ja Eesti. Ühe võistlejaga oli esindatud Prantsusmaa ja Šveits. Eestit esindasid kärbeskaalus Evald Sikk, sulgkaalus Heino Kaaremäe, kergekaalus Voldemar Väli, kergekeskkaalus Edgar Puusepp, keskkaalus Voldemar Roolaan, poolraskekaalus Nikolai Karklin ja raskekaalus Johannes Kotkas. Meie meestest kolm viimast olid aga nn varuvõistlejad. Nimelt pidid vigastuste ja haiguse tõttu kõrvale jääma eelmise aasta Pariisi EM-ilt medaleid noppinud mehed Voldemar Mägi (keskkaal), Ago Neo (poolraskekaal) ja Kristjan Palusalu (raskekaal).

Enne võistluste algust toimus aga laupäeval 23. aprillil Rahvusvahelise Amatööri maadluse Liidu kongress). Kongressil oli esindatud Soome, Rootsi, Norra Taani, Läti Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Itaalia, Türgi, Jaapan, Prantsusmaa ja Eesti. Hääleõiguslikke

¹³² Lembit Koik viitab sellele, et lisaks Kösterile esindasid kongressil Eestit ka Eduard Kõppo ja Johannes Villemson.

¹³³ EM-võistlused maadluses 1938. a. Eestis. – Waba Maa, 20.05.1937.

¹³⁴ Koik, Lembit. Pool sajandit tagasi Tallinnas. – Kehakultuur, 25.04.1988.

¹³⁵ Lääne, Tiit. Kui Vana Maailm Estonia laval maadles. – Sporditäht, 23.04.2008.

¹³⁶ Lehmusto, Heikki. Painin Historia. Otava 1939, lk. 438.

¹³⁷ Koik, Lembit. Pool sajandit tagasi Tallinnas. – Kehakultuur, 25.04.1988.

esindajaid võttis kongressist osa 18. Kongressil oli päevakorras järgmise aasta Euroopa meistrivõistluste võõrustajate valimine, Tokio olümpiamängudeks eeltööde kontrollimiseks saadetava komisjoni valimine ning viimane oluline punkt oli IAWF-i juhatuse ja abiesimehe valimised.¹³⁸

Kongressi lõppedes anti teada, et kuna Saksamaa annekteeris 1938. aasta märtsis Austria lõpetas Austria maadlusliit tegevuse ning seega on ta liikmete nimekirjast maha tõmmatud.¹³⁹

Võistlused ise olid Eesti maadlejatele vägagi edukad. Kuid just „asendusmehed“ olid need, kes Eestile medalid võitsid, samuti jõudsid esimese kuue hulka ka ülejäänud kolm meest, kes võistluse lõpetasid. Nimelt sulgkaallane Kaaremäe haigestus võistluse käigus ning seetõttu katkestas.¹⁴⁰ Kaaremäe jõudis vaid kaks matši pidada ja need ta võitis, kusjuures talle jäi esimeses ringis punktidega alla hilisem pronksmedalist norrakas Egil Solsvik. Nii Sikk kärbeskaalus, kui Väli kergkaalus lõpetasid oma maadluse peale kolmandat matši. Kui Sikk pidi kaotuspunktidega võistlusest välja langema ja saavutas üheksa võistleja hulgas 6. koha, siis Voldemar Väli ei tulnud peale kolmandat ringi matile kulmuvigastuse tõttu ja seega jäi tema laeks vaid neljas koht. Edgar Puusepp jõudis neljandasse ringi, aga kuna tal oli 3 kaotuspunkti, siis pidi ta kindlasti võitma.¹⁴¹ Seda ta kahjuks ei suutnud ning tulemuseks sarnaselt Välile neljas koht. Kui kergemates kehakaaludes ei õnnestunud midagi suurt korda saata, siis selle eest kolmes raskemas kehakaalus maadleval debütandil õnnestus korda saata see mida ei osatud oodata. Voldemar Mägi asemel võistlema asunud Voldemar Roolaan suutis võita pronksmedali ning seega oli teist aastat järjest selle kaalukategooria kolmas koht kuulunud Eesti maadlejale. Poolraskekaalus esindas Eestit Nikolai Karklin, kes muidu siiani võistelnud raskekaalus, aga Neo eemalejäämisel pakuti Karklinile kohta EM meeskonnas ja mees hakkaski kaalu langetama. Vaev tasus ära ning vaevatasuks sai mees hõbemedali. Kolmanda debütandina läks Maailma-Kristjani asemel maadlusmatile Johannes Kotkas. Raskekaalus oli üles antud 8 maadlejat. Kotkas pidas kokku neli matši ning ka võitis need kõik. Kahe seljavõidu ja kahe punktivõiduga kogus ka kaks kaotuspunkti ning selle tulemusega oli ta tulnud Euroopa meistriks. Kokkuvõttes sai Eesti kuus esikuuiku kohta ning selle tulemusega oldi Euroopas neljas, jäädes alla vaid Rootsile, Soomele ja Saksamaale. Kui Rootsi jäi võitmatusse

¹³⁸ RA, ERA.1332.1.130 L. 20 – Rahvusvaheliste raskejõustiku kongresside protokollid koos lisadega.

¹³⁹ Norrale järgmised Euroopa maadlus esivõistlused. – Postimees, 24.04.1938.

¹⁴⁰ Päewalehe andmeil anti Kaaremäele 7. koht — Eesti saavutas kolm medalit – Päewaleht, 28.04.1938.

¹⁴¹ Turniirisüsteem nägi ette, et seljavõidu eest teeniti 0 ja punktivõidu eest 1 kaotuspunkt. Seljaga ja punktidega 0:3 kaotamisel kolm ning punktidega 1:2 kaotamisel kaks kaotuspunkti. Võistleja langes konkurentsist välja kui oli teeninud kokku viis kaotuspunkti.

kaugusesse, siis Soome ja Saksamaa oleks olnud püütav, kui arvestada meie kahe mehe maadlemisest loobumist erinevatel põhjustel.

		I	II	III	IV	V	VI	Punkte
1.	Rootsi	2	4	1	-	-	-	36
2.	Soome	3	-	1	1	1	-	27
3.	Saksamaa	1	1	2	1	-	2	24
4.	Eesti	1	1	1	2	-	1	22
5.	Läti	-	1	-	1	2	1	13
6.	Türgi	-	-	1	1	-	1	8
7.	Norra	-	-	1	-	-	1	5
8.	Taani	-	-	-	-	2	1	5
9.	Prantsusmaa	-	-	-	1	-	-	3
10.	Itaalia	-	-	-	-	1	-	2
11.	Poola	-	-	-	-	1	-	2
12.	Tšehhoslovakkia	2 kaheksandat kohta						
13.	Šveits	1 üheksas kohta						

Joonis 1: Paremusrjärgistus esimest kuute kohta arvestades

Rahvustekarika ehk Brüllli karika viis viiendat korda ja jäädavalt koju Rootsi. Võites teise koha omanikku Soomet rekordit tähistava viie punktilise eduga. Ka rahvuspunktide arvestuses garanteeris Eesti oma neljanda koha jäädes alla Saksamaale vaid ühe punktiga.

1	Rootsi	15 punkti
2	Soome	10 punkti
3	Saksamaa	7 punkti
4	Eesti	6 punkti
5	Läti	2 punkti
6	Türgi	1 punkti
7	Norra	1 punkti

Joonis 2: Paremusrjärgistus rahvuspunktide arvestuses

Eesti Spordileht arvutas välja, et kui arvestada võiduprotsenti siis pole enam Eesti mitte neljandal kohal vaid asetseb teisel kohal. Nagu näitab Eesti Spordilehe poolt koostatud alljärgnev tabel, siis on Eesti võiduprotsent 70,83%. Meie ees on 80,65% Rootsi, kes võitis 31 matšist 25 ja lausa 14 neist seljaga. Kolmandaks aga jäi pea 3% kaotusega Soome. Samas peab siiski tõdema, et Soome võiduprotsent on kehvem vaid seetõttu, et soomlased pidasid ühe matši rohkem kui eestlased, aga võite oli täpselt sama arv ehk 17.

Rahvused	Osavõtjad Peetud matše		Võidetud				Kaotatud				võiduprotsent
			Seljava	3:0	2:1	Kokku	Seljava	3:0	2:1	Kokku	
Rootsi	7	31	14	10	1	25	-	5	1	6	80,65
Eesti	7	24	5	11	1	17	1	3	3	7	70,83
Soome	7	25	5	11	1	17	5	2	1	8	68,00
Saksamaa	7	24	7	4	3	14	4	6	-	10	58,17
Prantsusmaa	1	3	-	1	-	1	-	2	-	2	33,33
Läti	7	19	4	2	-	6	6	7	-	13	31,58
Türgi	6	14	4	-	-	4	7	3	-	10	28,58
Taani	6	14	1	3	-	4	3	5	2	10	28,58
Norra	5	13	2	-	1	3	5	5	-	10	24,61
Itaalia	2	5	-	1	-	1	2	2	-	4	20,00
Tšehhoslovakkia	2	5	-	1	-	1	3	1	-	4	20,00
Poola	4	9	-	-	1	1	6	1	1	8	11,11
Šveits	1	2	-	-	-	-	-	2	-	2	0,00
	62	188/2	42	44	8	94	42	44	8	94	

Joonis 3: Paremusjärjestus võiduprotsenti arvestades

Kõik Euroopa meistrid olid selgunud kolmapäevaks 27. aprilliks ning nüüd jäi vaid pidada ametlik lõpetamine koos auhinnatseremooniaga. Kõik medalimehed said kaela oma medalid ning samuti said Euroopa meistrid enda omandusse hõbedast eesti kapad. Parima eestlasena sai Johannes kotkas lisaks ka Vabrikantide Ühingu poolt auhinnaks pandud suure hõbedast kapa.¹⁴² Peale erinevaid kõnesid said Rahvusvahelise Amatöömaadlejate Liidu president ja juhatuse liikmed rinda Valgetähe teenetemärgid. IAWF-i president Smeds sai Välgetähe 4 klassi ning juhatuse liikmed Einar Råberg (Rootsi), Albert Perroud (Prantsusmaa), Riccardo Barisonzo (Itaalia), Kurt Frey (Saksamaa) ja Miklós Scillag¹⁴³ (Ungari) 5 klassi teenetemärgi.¹⁴⁴

Banketil avaldas IAWF-i president Viktor Smeds suurt tunnustust Eesti raskejõustiku liidule, kes võistlused eeskujulikult läbi viis. Kuigi võistluste lõpetamisel alati kiidetakse võistluste korraldust, siis seekord ühinesid Smedsi hinnanguga mitmed teisedki maadlusjuhid. Üheks selliseks meheks oli IAWF-i asepresidendi ja Rootsi maadlusliidu esimehe kapten Einar Råbergi sõnavõtt IAWF-i ja Saksa raskejõustiku ühises häälekandjas „Kraftsport“. Pealkirja all „Tagasipilk Tallinnale“ kirjutab ta kõigepealt: „Need olid põhjalikumalt ettevalmistatud ja kõige paremini läbiviidud euroopavõistlused, milliseid kunagi oleme kaasa teinud. Seda peame

¹⁴² Võitjate autasustamine. – Uus Eesti, 28.04.1938.

¹⁴³ Teenetemärkide andmekogu veebilehelt võib leida nimekuju Miklós Csillag aga see on ekslik ning õige nimekuju oleks siiski Scillag.

¹⁴⁴ Uued Euroopa maadlusmeistrid. – Postimees, 28.04.1938.

vaidlematult tunnistama. Meie kõik, kes ka varem korraldanud euroopavõistlusi. Teame kõiki seoses olevaid raskusi ja oleme sageli kritiseerinud, et tuua paremust. Nüüd aga ei ole mul midagi kritiseerida, vaid üksnes kiitust ja tänu avaldada. Suurtes maailmalinnades kaovad sääraseid meistrivõistlused muu hulka; Tallinnas olid nad tähtsaks pidulikuks sündmuseks, millele elas kaasa kogu linn, ka kogu rahvas. Müts maha Oskar Kösteri ja tema suurepärase kaastööliste ees."¹⁴⁵

1.2.5. Eesti maadluse populaarsuse tõus aastail 1920 – 1940

Kui Eesti Spordi Liit 1920. aastal asutati, olid selle liikmeks kaheksa organisatsiooni: Eesti Spordiselts „Kalev“ Eestimaa Aerutajate Klubi, Eestimaa Lawn-Tennis Klubi, Võimlemisselts „Sport“ ja Tallinna Karskuse Seltsi Valvaja spordi osakond (kõik Tallinn), Spordiselts „Kalev“ ja Üliõpilaste Selts „Sport“ (Tartu) ning Spordiselts „Kalev“ (Rakvere). Eesti spordi Liidu ja hiljem Eesti Spordi Keskliidu liikmete arv kasvas iga aastaga ning 1940. aastaks oli keskliidu liikmete arv „Eesti kehakultuuri aastaraamatu“ andmeil juba 340, mis jagunesid 10 eriliidu vahel¹⁴⁶. Kahjuks on võimatu öelda kui suur oli Keskliidu liikmete arv 1920. aastatel, sest „Eesti kehakultuuri aastaraamatus“ on ära toodud vaid EKRAVE Liidu liikmed ning samuti pole täielikult säilinud eriliitude¹⁴⁷ liikmete nimekirjad. „Eesti kehakultuuri aastaraamatu“ andmeil kuulus 1932. aastal erinevatesse eriliitudesse 129 spordiorganisatsiooni, aga vaid 67 olid neist keskliidu liikmed¹⁴⁸, kuigi keskliidu põhikirja põhjal pidid kõik eriliidu liikmed kuuluma keskliitu¹⁴⁹.

Kuigi EKRAVE Liidu liikmete arv on teada, pole teada, paljud neist tegelesid maadluse, poksi või tõstmisega. Raskejõustikuga tegelevate organisatsioonidest saame aimu alles 1933. aastast kui raskejõustiku osakond eraldus EKRAVE Liidust¹⁵⁰. 1933. aastal oli „Eesti kehakultuuri aastaraamatu“ andmeil raskejõustiku liidul 13 liiget¹⁵¹ ning sellega oli Eesti Maadlus, Poksi- ja Tõsteliit liikmete arvu poolest viimane (vt joonis 4).

¹⁴⁵ Kuuldut, loetut. – Eesti Spordileht, 20.05.1938.

¹⁴⁶ Eesti kehakultuuri aastaraamat XIV, 1940, lk. 42-47 ja 60-67.

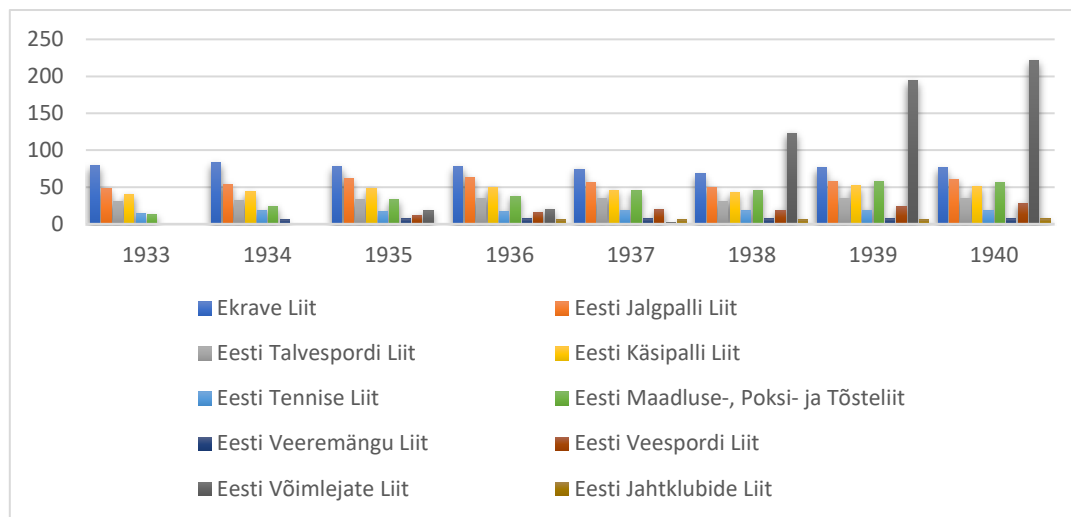
¹⁴⁷ Eriliit olid tänapäeva spordis spordialaliit

¹⁴⁸ Eesti kehakultuuri aastaraamat VI, 1932, lk. 190-194.

¹⁴⁹ RA, ERA.1322.1.1 L. 5 – Eesti Spordi Keskliidu ja sihtasutuse „Kehakultuurihone“ põhikirjad.

¹⁵⁰ RA, ERA.1330.1.266 L. 3 – Kirjavahetus ja avaldused jalgpalli, võimlemise, raskejõustiku ja veespordi osakondade Eesti Kerge-, Raske- ja Veespordiliidust eraldumise ja iseseisvate spordiliitude loomise kohta.

¹⁵¹ Eesti kehakultuuri aastaraamat VII, 1933, lk. 108.

Joonis 4: Erialaliitude liikmeskond aastail 1933 – 1940.

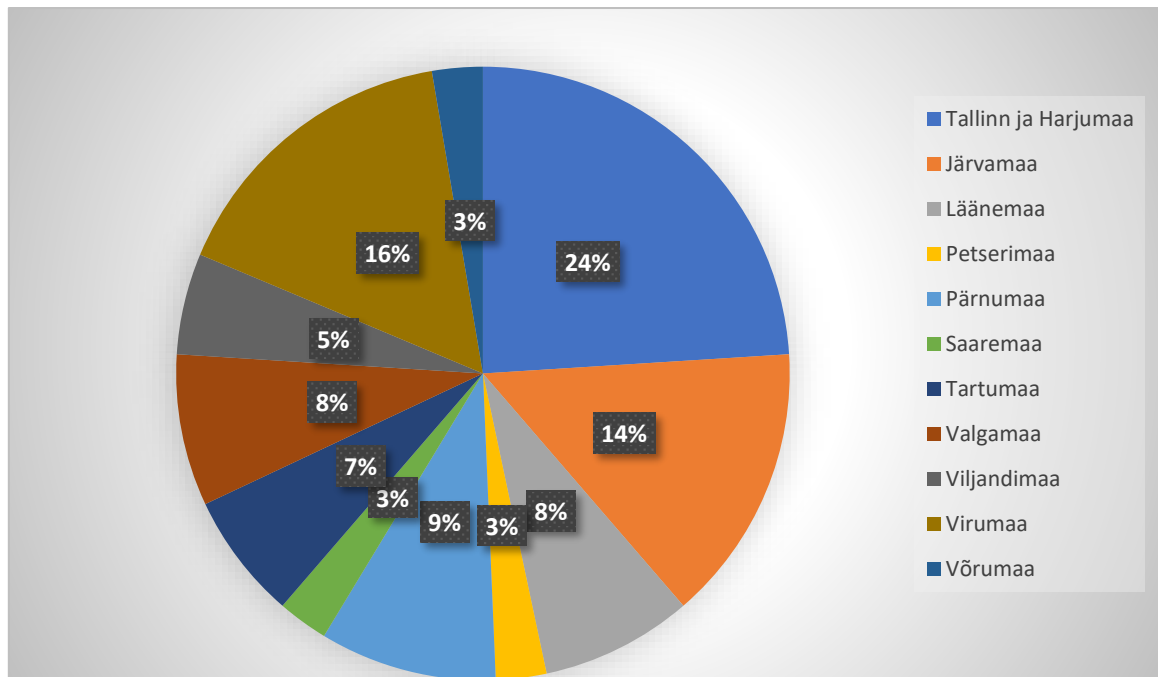
Aastate jooksul on liikmete arv kasvanud. 1940. aastal oli liikmeid 56.¹⁵² Eesti maadlus-, poksi- ja tõsteliit oli sellega suuruselt neljas erialaliit, kusjuures EKRAVE Liidul oli vaid 20 ja jalgpalli liidul 5 liiget rohkem. Teadmata on aga kõigi nende liikmete juures raskejõustikku harrastavate sportlaste hulk ja seetõttu ei saa täpselt öelda, kui palju oli üle eesti raskejõustikuga tegelevaid inimesi. Arvestades, et 1930. aastate alguses oli ainuüksi Eesti Spordiselts „Kalev“ raskejõustiku osakonna liikmete arv ligi 400,¹⁵³ siis võib arvata, et terves Eestis võis alaga tegelejaid olla kahe kuni viie tuhande ringis

Oma seitsme tegevusaasta juures oli Eesti Maadluse-, Poksi- ja Tõsteliidul kokku 75 liikmesorganisatsiooni (vt lisa nr 9). Jooniselt 5 võib näha, et kõige populaarsem oli maadlus Tallinnas ja Harjumaal, kus tegutsesid 75 liikmest 18 (24%). Tallinnale ja Harjumaale järgnesid 16 protsendiga Virumaa (12 liiget) ja 14 protsendiga Järvamaa (11 liiget). Kõige vähem liikmesorganisatsioone oli Võrumaal, Saaremaal ja Petserimaal, kus kõigis oli vaid kaks liiget. Samas räägib joonis vaid sellest, kui palju oli maakonnas organisatsioone, aga mitte seda, kui palju oli mingil organisatsioonil endal liikmeid ja seetõttu ei pruugi see pilt olla samasugune kui selle oleks saanud koostada maakonnas treenivate ja sealsete sportlaste arvu silmas pidades. Ajakirja „Kehakultuur“ andmeil oli Eesti Vabariigis tegevsportlaste arv veidi üle 2000 ning rahvasportlasi umbes 15 000.¹⁵⁴ Pole aga teada, kui palju neist olid raskejõustiklased.

¹⁵² Eesti kehakultuuri aastaraamat XIV, 1940, lk. 60-67.

¹⁵³ Kursman[n], N[ikolai]. Raskejõustik Tallinna „Kalevis“. – Eesti Spordileht, 29.05.1931.

¹⁵⁴ Nõukogude spordi auks ja kuulsuseks. – Kehakultuur, 11.07.1980.

Joonis 5: Eesti Maadluse-, Poksi- ja Tõsteliidu liikmete geograafiline paiknemine.

1933. aastal viitab Nikolai Kursmann asjaolule, et Eesti maadluses on olnud kaks tõusuaega. Esimeseks tõusuajaks peab ta aega, mil Euroopa maadlusmattidel võidutsesid Lurich, Hackenschmidt, Aberg. Esimene tõus kestis Esimese maailmasõjani. Järgmine tõusuaeg algas tema sõnul peale vabadussõda ning jäigi kestma. Ta väidab, et kui 1920. aastatel liikus Eesti teistest riikidest ette, siis 1930. aastate alguseks on teised riigid järgi tulnud ja seetõttu näib nagu oleks Eesti maadlus languses, aga tegelikult on tegemist vaid seisakuga. Jälgides aga Eesti maadlejate edukust tiitlivõistlustel ja maavõistlustel ei saa täheldada Eesti maadluse langust ega ka seisakut. 1920. lõpul ja 1930. aastate algul ei võidetud tiitlivõistlustelt kuldmedaleid aga medalita maadlejad ka ei jäänud. Samuti suutsid Eesti maadlejad 1931. aastal Soomega peetud maavõistluse viigistada. 1929. aastast järgnes küll periood, kus EM-ile saadeti mõnikord vaid paar võistlejat, aga seda ei saa seostada Eesti maadluse languse või seisakuna vaid 1929. aastal alguse saanud ülemaailmse majanduskriisiga.

Teisest tõusuajast rääkides viitab ta veel asjaolule, et Eesti maadluses on harrastajate rohkuse tõttu tõusuaeg aga maadlusvõistluste pealtvaatajate arv on väike. Küsimusele, kas maadlus on ebapopulaarne vastab ta, et seda mitte, aga ala pole viimastel aastatel üldse populaarsena tahtnud hoida. Ta rõhutab vastuolule, kus maadlust kajastatakse teistest aladest vähem, kuigi maadlus on ala, kus saavutatud suuremad võidud. Lisaks ajakirjanduse huvi puudusele toob ta veel välja viis erinevat põhjust: instruktorite ja treenerite puudumine,¹⁵⁵

¹⁵⁵ Nikolai Kursmannist sai 1935 aastal maadlejate treener.

võistluste korraldamises tehtud vead, võistluste korraldamiseks ruumide puudumine, rahalise toetuse puudumine ja võistluste toimumine ainult Tallinnas ja Tartus.¹⁵⁶

Maadluse populaarsusest annavad aimu ka omaaegsed küsitlused parima sportlase leidmiseks. Esimene selline küsitlus toimus 1924. aasta lõpus ning toona oli Eesti parim sportlane Aleksander Klumberg, teisele kohale jäi Eduard Pütsep. Esimese 12 sportlase hulka kuulus veel neli maadlejat.¹⁵⁷ Teine küsitlus toimus 1930. aasta oktoobris. Sel korral ei otsitud parimat sportlast vaid populaarsemat isikut Eestis ning selle küsituse tulemusena valiti kolme Eesti populaarsema mehe hulka ka elukutseline maadleja Jaan Jaago, kes jäi 1929 häälega Johan Laidoneri (8466 häält) ja Jaan Tõnissoni (2015) järel ning Otto Strandmani (666) ja Konstantin Pätsi (489) ees kolmandale kohale.¹⁵⁸ Kui aastaid hiljem, 1991. aastal, ajakiri „Spordiilm“ taas Eesti kõigi aegade parimat sportlast otsis, kerkis esikohale Kristjan Palusalu, seda enam kui 500 häälega. Teiseks jäi Paul Keres. Lisaks Palusalule mahtusid esikümnesse veel Georg Lurich (4. koht) ja Johannes Kotkas (5). Neljakümne parema seast leiame Aleksander Abergi (15), Voldemar Väli (18), Georg Hackenschmidt (21), Jaan Jaago (23), Martin Kleini (25), August Englase (33) ja Eduard Pütsepa (35).¹⁵⁹ 1999. aastal, kui otsiti Eesti 20. sajandi suurkujusid, pääses nende sekka ka kümme sportlast, sh kolm olid maadlejat (Kristjan Palusalu, Georg Lurich ja Johannes Kotkas). Need on selged märgid Eesti maadluse populaarsusest rahva hulgas

Kuigi need küsitlused ei näita maadluse kui spordiala populaarsust tervikuna, on oluline märkida seda, kuidas rahvas on hinnanud maadlejate poolt saavutatut.

* * *

Maadlus oli Eestis aastail 1920-1940 väga populaarne. Kui enne I maailmasõda hoidsid maadlust populaarsena elukutselised maadlejad, siis alates 1920. aastast baseerus see amatööride tiitlivõistlustel saavutatud headele tulemustele. Eestlased jäid medalita vaid 1920. ja 1932. aasta olümpiamängudel ning ühtedel maailmameistrivõistlustel ja Euroopa meistrivõistlustel. Medalivõidud tõid noori maadlustreeningutele, kust kasvasid peale järgmised edukad maadlejad.

Maadluse suurt populaarsust võib seostada ka Eesti Maadlus-, Poksi- ja Tõsteliidu aina suureneva liikmeskonnaga. 1933. aastal oli liidul liikmeid 13, kuid liidu likvideerides oli

¹⁵⁶ Kursman[n], N[ikolai]. Tõus ja mõõn maadluspordis. – Eesti Spordileht, 12.1933.

¹⁵⁷ 120 nime. – Eesti Spordileht, 07.01.1925.

¹⁵⁸ 64 592 häält! – Rahvaleht, 23.10.1930.

¹⁵⁹ Aegade hämarusest tänaseni. – Spordiilm, 11.03.1991.

liikmesklubide arv 56. Kuigi rohkem tekkis raskejõustiku klubisid ja seltse Tallinnas ja Harjumaal, polnud Eestis ühtegi maakonda, kus poleks raskejõustikuga tegeldud. Samuti võitsid Eesti meistrivõistlustelgi mitmete väikekohtade (Puka, Sindi jpt) esindajad suurte klubide kõrval medaleid.

Nende tulemuste taustal tekib paratamatult küsimus, mis oli ühe spordiala suure edu taga. Kas olid Eduard Pütsepa (1898-1960), Voldemar Väli (1903-1997), Osvald Käpa (1905-1995), Kristjan Palusalu (1908-1987) jpt olümpiamedalite võidu taga suur raha, eeskuju, õnn, töö või kõik komponendid moodustasid ühtse terviku. Neile küsimustele otsin vastuseid töö järgnevates osades.

2. SPORDIJUHTIMINE EESTI VABARIIGIS AASTAIL 1920-1940

2.1. I EESTI SPORDIKONGRESS

Kui 1919. aasta novembris käisid veel tõsised Vabadusõja lahingud, tehti Tallinnas ettevalmistusi spordikongressi korraldamiseks. Nii leidsidki spordiseltsid novembri alguses enda postkastist üleskutse sellest ettevõtmisest osa võtta (vt lisa nr 1). Üleskutse algab sõnadega: „Linda pojad on juba esivanemate aegu oma kehalisele kultusele aluse pannud: vägipulga vedu ja rabelus on eestlase visa iseloomu üheks kasvatusabinõuks olnud...”¹⁶⁰ Üleskutses oli 13 päevakorrapunkti (kirjapilt on muutmata kujul).

1. Kongressi avamine ja juhatuse valimine;
2. Eesti spordi liikumine ja selle tagajärgede ülevaade;
3. Scoutide liikumine ja selle arendamine;
4. Spordi liidu küsimus
5. Antwerpen'i Olümpia mängudest osavõtmine;
6. Eesti spordi seadused ja nende maksmapanek;
7. Eesti spordimärk väljaspool Eestit;
8. Spordi ajakirja väljaandmine;
9. Spordi väljad ja aparatid;
10. Spordi kooli asutamine;
11. Kodumaa tundma õppimine spordina;
12. Spordi päeva kindlaks määramine;
13. Kongressi päevakorda võetud küsimused;

Samuti määrati kindlaks delegaatide saatmine kongressile. Iga 50 liikme kohta üks esindaja ning kui oli vähem liikmeid, siis üks esindaja.

Spordikongress toimus 30. novembril 1919 Tallinna raekoja saalis. Avasõnad ütles Eesti Spordiseltsi „Kalev“ esimees Leopold Tõnson, kes lõpetas oma ettekande mõttega, et kongress suudaks üksikute seltside tegevusse tuua ühtsuse.¹⁶¹ Juhatuse valimine oli kõike muud kui ühtehoidev. Spordiseltsid eesotsas Võimlemisseltsiga „Sport“, kelle esindajaks oli Bernhard Kiisel, süüdistasid „Kalevit“ omavolis – „Kalevi“ juhatuse olevat käitunud nagu ta oleks ainuke

¹⁶⁰ RA, EAA.1781.1.245 L. 1 – kassaaruanne ja spordiselts „Kalevi“ üleskutse Eesti spordikongressist osavõtmiseks.

¹⁶¹ Esimene Eesti spordi kongress. – Waba Maa, 02.12.1919.

spordiselts Eestis ning mingisugust arutelu spordiseltside vahel ei olnud.¹⁶² Teine süüdistus „Kalevi“ aadressil oli see, et pole kutsutud võimlemisõpetajaid, kes ei kuulu organisatsiooni.¹⁶³ Ajalehe „Tallinna Teataja“ andmeil kulus vaidluste peale palju aega enne kui jõuti juhatuse valimiseni,¹⁶⁴ mis valiti koosseisus esimees Ado Anderkopp (Tallinna „Kalev“), esimehe abiks Eduard Saarepera (Sport), esimeseks kirjatöömehetaks Reder¹⁶⁵ (Tartu „Kalev“), teiseks kirjatöömehetaks Ott (Peterburi „Kalev“) ja kolmandaks kirjatöömehetaks Akerberg (Viljandi kaitseliit).¹⁶⁶

Üldiselt oli spordikongress edukas. Peamise asjana leiti, et peab asutama keskse liidu, mille põhikirja peavad välja töötama Tallinnas registreeritud spordiseltsid. Kuna oli käimas sõda peeti oluliseks ka skautide liikumist ning leiti, et selles küsimuses peab riik abistama, sest skautide üheks ülesandeks oli isamaale appi tõttamine, juhul kui seda peaks vaja minema

Järgmiseks oluliseks küsimuseks oli eesolevatest olümpiamängudest osavõtmine, milleks moodustati 7-liikmeline komitee, kuhu valiti Anderkop,¹⁶⁷ Kiesel,¹⁶⁸ Klein, Tõnson, Kullerkupp, Waldow,¹⁶⁹ Simsivart.¹⁷⁰ Samuti oldi selle poolt, et spordikesksel liidul oleks oma häälekandja ning et spordi edendamiseks peaksid kohalikud omavalitsused tegema jõupingutusi ja endale spordiväljakud muretsema. Spordikooli asutamine, igaaastaste spordipäevade ja – näituste korraldamine ning spordiseaduse maksmapanemine said samuti poolehoidu osaliseks. Kolmeteistkümnest päevakorrapunktist ei leidnud ükski negatiivset vastukaja. Spordikongressil oli ka juttu elukutselisest maadlusest, mida sooviti riiklikult ära keelata kui „spordiline väärnähtus“, mis on kahjulik nii sportlastele kui ka rahvale.¹⁷¹

Kongress lõppes Ado Anderkoppi lõpusõnaga, milles jäi kõlama, et kõik otsused saaks elluviidud ja ei jääks lihtsalt sõnadeks paberil.¹⁷²

Ehkki sõda oli käimas, kutsus Eesti Spordiselts „Kalev“ Antverpeni olümpiamänge silmaspidades, spordikongressi õigel ajal kokku ning vaid seetõttu jõudsid eestlased luua vajalikud organisatsioonid – Eesti Spordi Liidu ja Eesti Olümpia Komitee. Samuti loodi Leopold Tõnsoni eestvedamisel sõjaväe spordikursused, mille loomiseks Tondile, oli ta saanud

¹⁶² Teistel andmetel oli „Kalev“ juhatuse 24. oktoobril 1918 otsustanud pöörduda liidu loomise asjus kõikide seltside poole — Organiseeritud spordiliikumise eelaeg — Eesti Spordileht, 20.06.1930.

¹⁶³ Esimene Eesti spordi kongress. — Waba Maa, 02.12.1919.

¹⁶⁴ Esimene Eesti spordi kongress. — Tallinna Teataja, 02.12.1919.

¹⁶⁵ Aleksander Reeder.

¹⁶⁶ Esimene ülemaaline spordi kongress. — Päewaleht, 01.12.1919.

¹⁶⁷ Õige nimekuju on kirikukirjade järgi Anderkopp — RA.EAA.1240.1.223 lk. 9 — Sündinute ja ristitute nimekiri.

¹⁶⁸ Suure tõenäosusega tegemist V.S. Sport esindaja Bernhard Kiiseliga.

¹⁶⁹ Edaspidi ei esine kordagi kedagi Waldowi nimelist aga esineb Valdovi nimeline isik.

¹⁷⁰ Esimene ülemaaline spordi kongress. — Päewaleht, 02.12.1919.

¹⁷¹ Esimene Eesti spordi kongress. — Waba Maa, 02.12.1919

¹⁷² Esimene Eesti spordi kongress. — Waba Maa, 02.12.1919

ülemjuhataja Johan Laidoneri loa¹⁷³ ning mille asutamise käskkirjal seisis kaitseministri Andres Larka allkiri.¹⁷⁴ Kursus avati 11. detsembril ja selle eluiga oli kümme kuud¹⁷⁵, kuid just spordikursustel osalejatest koosnes peamiselt Antverpenisse sõitnud delegatsioon. Vaid viis meest – Johann Martin, Johannes Villemson, Jüri Lossman, Eduard Hermann ja Artur Kukk – polnud spordikursustel osalejad.

2.1.1. Teine, kolmas ja neljas kehalise kasvatuse kongress

Tiit Karuks on oma teoses öelnud, et „Eesti spordielule raamistiku loojana oli kongressil tohutu tähtsus ja kõik olulised otsused suudeti ellu viia“¹⁷⁶, kuid siiski jäid mõned olulised otsused täideviimata ja seetõttu kutsuti 1926. aasta aprillis kokku teine Kehalise kasvatuse kongress (Kuigi järgmised kongressid olid kehalise kasvatuse kongressid mitte spordikongressid peeti kehalise kasvatuse kongresse I spordi kongressile järgnevaiks). „Eesti spordileht“ kirjutab järgmist: „I kehalise kasvatuse kongress leidis aset 1920. aastal raekojas. Sellest võtsid osa peaaesjalikult ainult spordiseltside esitajad ja tema töö kujunes liiga kitsapiiriliseks, otsekoheste sportliste päevaküsimuste käsitlemiseks, siirdumata kasvatusliste, tõuterviliste ja kodukaitse probleemideni. /.../ Teine kehalise kasvatuse kongress astub just kokku viimaste tähe all ja temast võtavad võrdselt osa spordiseltsid, õpetajaskond, kaitsevägi ja kaitseliit.“ Seega püüti teise kongressiga sporti ja kehalist kasvatust viia rohkem massidesse, et üha rohkem inimesi sellega tegeleks.

Kongressil, mis kestis kolm päeva, võeti vastu 14-punktiline resolutsioon ja peamiseks sai mängu ja spordiväljade võrgu loomine üle Eestimaa.¹⁷⁷ Otsustati rajada Tartusse Kehalise Kasvatuse Instituut, tõsta koolides võimlemisetundide arvu nädalas ühe tunni võrra ning muuta need kohustuslikuks. Lisaks eelnevale sooviti luua kaitseliidu juurde osakonnad, kus keskkooli õpilased alates 16. aasta vanusest saaks sõjalist õpet ning resolutsiooni kohaselt kehalise kasvatuse kavakindlaks läbiviimiseks väljaspool kooli moodustada spordiseltside juurde eriorganisatsioonid noortele ja naistele. Need olid vaid mõningad plaanid, mida sooviti ellu viia.

¹⁷³ Piisang, Eugen, Maidlo, Juhan. Kalev. Läbi sajandi. Esimene osa 1900-1944. Eesti Spordiselts Kalev 2001. lk. 102.

¹⁷⁴ Maidlo, Juhan. Kalev. Läbi sajandi. Viies osa. Liidrid. SE&JS 2012. lk. 52.

¹⁷⁵ Maidlo, Juhan. Kalev. Läbi sajandi. Viies osa. Liidrid. SE&JS 2012. lk. 53.

¹⁷⁶ Karuks, T. 101 Eesti Spordilugu. Varrak 2011. lk. 28.

¹⁷⁷ Kongressi tulemused. – Eesti Spordileht, 15.04.1926.

Kolmas kongress peeti 1932. aasta aprillikuus. Selle eel tõdeti, et suur protsent eelmise kongressi resolutsioonidest oli ellu viidud¹⁷⁸, aga ideaalidest oldi kaugel.¹⁷⁹ Kolmanda kehalise kasvatus kongressi resolutsioonid jagati kaheks. Esimesed 10 otsust kõlasid egiidi all kogu rahva kehalise kasvatus üldiseks sihikindlaks juhtimiseks ja arendamiseks ja ülejäänud üheksa resolutsiooni punkti tähtsustasid kehalist kasvatust koolides peamise kasvatusliku alana.¹⁸⁰

Esimese kümne artikli hulgast jäävad silma punktid, kus tehti Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsusele ülesandeks välja töötada ja maksma panna kogu rahva kehalist kasvatust korraldav seadus, Eesti Spordi Keskliit koos erialaliitude ja töölisspordiliiduga pidi aga panema edaspidi suuremat rõhku kehakultuuri asjatundlike spordijuhtide ettevalmistamisele ning nende ülesandeks jäi viia sport massidesse. Samuti sooviti, et Eesti Tervishoiu Muuseumi juurde loodaks kehakultuuri osakond. Lõpetuseks võeti seisukoht, mille järgi kongress ei poolda nende kehalise kasvatus organisatsioonide riikliku toetamist, millised on poliitiliste parteide teenistuses.¹⁸¹ Sellega sai kongressi esimene pool läbi. Järgmisena oli teemaks kehalise kasvatus propageerimine noorte hulgas ja koolides.¹⁸² Spordilehe andmeil oli kongressil teemaks ka professionalism. Tõdeti, et kuigi professionalism on hädahojuks spordiliikumisele, jaguneb see kaheks. Üks neist on avalik ja teine varjatud ning kui esimest võib mööndustega tolereerida, siis viimane on märksa halvem, mille puhul toimub publiku petmine.¹⁸³ Ometigi selle kohast resolutsiooni pole.

Kolmandast kongressist oli möödunud kaheksa aastat, kui spordijuhtidel tekkis soov panna paika punktid, kuhu võiks kehaline kasvatus edasi liikuda. Neljas spordikongress oli planeeritud 2.-3. novembrile 1940¹⁸⁴, mis jäi võimuvahetuse tõttu pidamata ning Eesti Vabariigi aegsed organisatsioonid likvideeriti.¹⁸⁵ Kahepäevase kongressi esimesel päeval pidi toimuma referaatide ettekandmised, läbirääkimised ja ettepanekute esitamine ning teisel päeval otsuste vastuvõtmine. Esimesel päeval pidid ettekannetega esinema Eesti Spordi Keskliidu esimees Karl Terras (teemaks Ülevaade Eesti Kehakultuuri tööst, tulemustest, suundadest ja eesmärkidest), Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse abiesimees Ado

¹⁷⁸ 3. üleriiklise kehalise kasvatus kongressi eel. – Eesti Spordileht, 22.03.1932.

¹⁷⁹ Kolmas kehalise kasvatus kongress. – Eesti Spordileht, 05.04.1932.

¹⁸⁰ RA, ERA.1321.1.40 L. 4-5 – Tallinna Kolmanda Üleriikliku Kehalisekasvatuse Kongressi üldresolutsioonid, kodukord, protokollid, osavõtivate organisatsioonide nimestik ja mandaadid.

¹⁸¹ Kolmas kongress. – Eesti Spordileht, 05.04.1932.

¹⁸² RA, ERA.1321.1.40 L. 5 – Tallinna Kolmanda Üleriikliku Kehalisekasvatuse Kongressi üldresolutsioonid, kodukord, protokollid, osavõtivate organisatsioonide nimestik ja mandaadid.

¹⁸³ Kolmas kehalise kasvatus kongress. – Eesti Spordileht, 05.04.1932.

¹⁸⁴ RA, ERA.1322.2.4 L. 46 – Eesti Spordi Keskliidu revideerimise ja Maakondade spordiliitude, -organisatsioonide ja -seltside koosolekute protokollid. IV üleriigilise kehalise kasvatus kongressi kava.

¹⁸⁵ Lääne, Tiit, Kuningas, Tiit. Sport 20. sajandil. Maalehe Raamat 2002. lk. 164.

Anderkopp (Kehaline kasvatus, rahvas ja riik), Eesti Nais Kehakultuuri Liidu esinaine Johanna Päts (Naise osa kehalise kasvatuses liikumises) ja Tartu Ülikooli Kehalise Kasvatuse Instituudi juhataja dr. Mihkel Kask (Rahvas, tervis ja kehaline kasvatus). Viimane referaat oleks olnud teemal „Maakondlik organisatsioon ja selle osa meie kehalise kasvatuses liikumises“ aga teadmata on, kes oleks sellel teemal rääkinud.¹⁸⁶

* * *

Enne II maailmasõda toimus kolm spordikongressi ja kõigi kongresside resolutsioonidest suudeti mitmed resolutsioonid ellu viia on tähtsaimaks siiski I spordikongress. Kui mitmed I spordikongressi otsused jäid vaid paberile on selle tähtsus selles, et just 30. novembril 1919 otsustati, kuidas Eesti sporti organiseerida. Järgnevad püüdsid veelgi parandada kehalise kasvatuses ja spordi arengut ning seda kõrgemale tasemele viia.

Uurides kõikide kongresside kavasid ja vastuvõetud otsuseid võib tõdeda, et päevakorras polnud palju maadlusega seotud küsimusi. Peamiseks maadlusega seotud probleemiks oli 1919. aastal üles tõstatunud elukutselisuse ja amatöörluse vahekord. Rohkem maadlus, nagu ka teised alad, kongressidel jutuks ei tulnud. Kõige enam võib spordialade arenguga seostada Kehakultuuri Instituudi rajamist. Kõik see ei vähenda kongresside olulisust, vaid tänu neile kolmele toimunud spordikongressile pandi alus Eesti spordi jätkusuutlikusele.

Iga järgneva koosviibimisega püüti lahendada eelneval korral päevakorras olnud, kuid täideviimata otsuseid. Üheks selliseks oli naistesport. Pidevalt sooviti naisi kaasata spordiseltside eriosakondadesse, kuid 1939. aastal oldi endiselt arvamusel, et kuigi ujumises on naistel tähelepanu väärivad tulemused, sobib naistele siiski rohkem võimlemine.¹⁸⁷ Võimalik, et 1940. aastal toimunud kongress oleks seda arusaama muutnud, kuna varem olid üritusel esinenud vaid mehed. See asjaolu võis olla põhjuseks, miks suhtuti naiste sporti üleolevalt.

Iga uue spordikongressi ellukutsumisel võib leida ajakirjandusest eelnevaid halvustavaid kommentaare, kuid uurides säilinud kongressi materjale peab tõdema, et iga kongress oli vajalik selleks, et parandada alles tekkinud spordisüsteemi.

¹⁸⁶ RA, ERA.1322.2.4 L. 46 – Eesti Spordi Keskliidu revideerimise ja Maakondade spordiliitude, -organisatsioonide ja -seltside koosolekute protokollid. IV üleriigilise kehalise kasvatuses kongressi kava.

¹⁸⁷ Kask, Mihkel. Sporditervishoid. Loodus 1939. lk. 24.

2.2. EESTI SPORTI JUHTINUD KESKORGANISATSIOONID

Eesti spordi juhtimine oli aastail 1920-1940 kolme spordiliidu käes. Eesti sporti juhtivaks organisatsiooniks oli esimesel kolmel aastal (1920-1923) Eesti Spordi Liit, kuid kui sealt lahkusid erinevad alad, muutus liit Eesti Kerge- Raske- ja Veespordiliiduks ning sporti hakkas juhtima Eesti Spordi Keskliit. 1923. aastal moodustas keskliit olümpiamängudega seonduva organiseerimiseks Eesti Olümpia Komitee. Kolmandaks juhtivaks organiks oli Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus. Kui olümpiakomitee toetas sportlasi olümpia ettevalmistusel, siis Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus sporti üldiselt, sh maadlust.

2.2.1. Eesti Spordi Liit (1920-1922)

Kaks kuud pärast I spordikongressi kogunesid 20. jaanuaril 1920 Tallinnas Pikk tänav 47 spordiäri „Esto“ tagaruumis Tallinna spordiseltside liikmed¹⁸⁸ Leopold Tõnson ja Johannes Villemson (mõlemad Eesti Spordiselts „Kalev“), Bernhard Kiisler (Võimlemisselts. Sport) ja A. Valdov (Valvaja spordi osakond), Eesti Spordi Liidu asutamiskoosolekule.¹⁸⁹

Esimesel koosolekul veel esimeest ei valitud, selleni jõuti 7. juulil. Nelja poolt ja ühe vastuhäälega hakkas liitu juhtima Ado Anderkopp.¹⁹⁰ Teistel andmetel valiti esimees Ado Anderkopp ja aseesimees Leopold Tõnson 30. juunil toimunud esimesel asemikekogul¹⁹¹, kuid tegelikult valiti 30. juuni asemikkude kogu koosolekul vaid juhatuse liikmed ning 7. juulil jagasid liikmed omavahel ametid.¹⁹²

Peale Anderkoppi taandumist 21. juuni 1922. aastal Eesti Spordi Liidu esimehe kohalt valiti 29. juunil esimeheks Johannes Kisper, kes aga jäi ametisse vaid uue juhatuse valimiseni. Uus juhatuse valiti 20. augustil 1922 ning valituks osutusid Johannes Kauba, Gustav Kiilim, Johannes Kisper, Edgar Manfred Klumberg ja Jaanwaldt. Uueks esimeheks sai Johannes Kauba,¹⁹³ kes oli 1913. aastal surmaunest äratanud Peterburi „Kalevi“ ja 1920. aastal tagasi Eestisse saabunud.¹⁹⁴

Eesti Spordi Liidu asutamiskoosolekul võeti vastu kolm otsust. Esiteks anti olümpiakomiteele volitused, aga kontroll olümpiakomitee töö üle jäi Eesti Spordi Liidule.

¹⁸⁸ Piisang, Eugen, Maidlo, Juhan. Kalev. Lävi sajandi. Esimene osa 1900-1944. Eesti Spordiselts Kalev 2001. lk. 105.

¹⁸⁹ RA, ERA.1330.1.47 L. 1 – Juhatuse koosolekute protokollid.

¹⁹⁰ RA, ERA.1330.1.47 L. 18p – Juhatuse koosolekute protokollid.

¹⁹¹ Voolaid, Kaie. Leopold Tõnson. Eesti Spordiselts Kalev 2003. lk. 11.

¹⁹² RA, ERA.1330.1.47 L. 18p - Juhatuse koosolekute protokollid.

¹⁹³ Adorf A[leksander]. Viisteistkümmend aastat. – Eesti Spordileht, 23.02.1935.

¹⁹⁴ Adorf A[leksander]. Joh. Kauba – Eesti esimesi suuri spordijuhte. – Eesti Spordileht, 21.10.1936.

Teiseks määrati ametisse 500 marga suuruse palgaga Eesti Spordi Liidu tehniline sekretär, kelleks sai Johannes Villemson ning kolmandaks otsuseks oli spordiajakirja ellukutsumine. Kuigi Eesti Spordi Liit tegutses juba 20. jaanuarist alates, siis põhikiri kinnitati Tallinna-Haapsalu Rahukogus 23. novembril.¹⁹⁵ Liidu põhikirjale kirjutasi alla Johannes Villemson, Karl Klein ja Leopold Tõnson „Kalevist“,¹⁹⁶ Bernhard Kiisel ja Reinhold Saulmann „Spordist“¹⁹⁷ ning Maks Heide ja Johannes Kukk „Valvajast“.¹⁹⁸ Põhikirja järgi võttis liit endale 14 erinevat ülesannet. Alustades võistluste korraldamisest kuni riiklike spordiseaduste ja määruste ning spordikirjanduse väljaandmiseni.¹⁹⁹ Liitu said astuda kõik seltsid, kes oma peakoosolekul liitumise poolt hääletasid ja sisseastumismaksu 50 marka tasusid.²⁰⁰

1921. aasta lõpus hakkasid Liidu juurde loodud osakonnad reorganiseeruma erialaliitudeks. Esimesena loodi Eesti Talvespordi Liit ning Eesti Jalgpalli Liit ning hiljem lisandusid Eesti Tenniseliliit ja Eesti Käsipalli Liit,²⁰¹ viimase põhikiri registreeriti 1926. aastal.²⁰² Peale nende alade lahkumist kadus Eesti Spordi Liidul keskorganisatsiooni roll. Juhatuse koosolekul, kus valiti uus juhatus (20. augustil 1922) tegi endine liidu esimees Anderkopp ettepaneku asutada Eesti Spordi Keskliit, mis koondaks kõik spordialaliidud.²⁰³ Mõte sai teoks veel sama aasta lõpus ja sellega muutus ka Eesti Spordi Liidu keskne roll Eesti spordis. Tekkinud olukorraga seoses sooviti muuta nime ning 19. novembril 1922 toimunud Eesti Spordi Liidu asemikkude kogu koosolekul valiti kolme nime vahel – Võimlemise ja Spordi Liit, Eesti Kerge-, Raske- ja Veespordiliit ning Kerge- ja Raskejõustiku Liit.²⁰⁴ Liidu uueks nimeks valiti Eesti Kerge-, Raske- ja Veespordiliit ehk lühendatult EKRAVE-liit. Lisaks nimele paluti muuta põhikirja,²⁰⁵ kus plaaniti muuta §2 punkt 1 ja § 19.²⁰⁶

¹⁹⁵ RA, ERA.1330.1.3 L. 3 – Eesti Spordi Liidu ja Kergejõustiku Liidu põhikirjad. Eesti Kerge-, Ratta- ja Veespordi Liidu põhikiri koos muutmise ettepaneku ja embleemide kavanditega.

¹⁹⁶ RA, ERA.1330.1.265 L. 1 – Kirjavahetus ja avaldus Eesti Spordi Liidu Tallinn-Haapsalu Rahukogus registreerimise kohta. Väljavõtte spordiorganisatsioonide protokollidest Eesti Spordi Liitu astumise kohta.

¹⁹⁷ RA, ERA.1330.1.265 L. 1p – Kirjavahetus ja avaldus Eesti Spordi Liidu Tallinn-Haapsalu Rahukogus registreerimise kohta. Väljavõtte spordiorganisatsioonide protokollidest Eesti Spordi Liitu astumise kohta.

¹⁹⁸ RA, ERA.1330.1.265 L. 5 – Kirjavahetus ja avaldus Eesti Spordi Liidu Tallinn-Haapsalu Rahukogus registreerimise kohta. Väljavõtte spordiorganisatsioonide protokollidest Eesti Spordi Liitu astumise kohta.

¹⁹⁹ RA, ERA.1330.1.3 L. 1 – Eesti Spordi Liidu ja Kergejõustiku Liidu põhikirjad. Eesti Kerge-, Raske- ja Veespordi Liidu põhikiri koos muutmise ettepaneku ja embleemide kavanditega.

²⁰⁰ RA, ERA.1330.1.3 L. 1 – Eesti Spordi Liidu ja Kergejõustiku Liidu põhikirjad. Eesti Kerge-, Raske- ja Veespordi Liidu põhikiri koos muutmise ettepaneku ja embleemide kavanditega.

²⁰¹ Mandre, Juhan, Plovits, Eugen, Kask, Heino. Eesti sport läbi aegade. Inreko Press 1996. lk. 6.

²⁰² Mõningaid tähtpäevi kronoloogilises järjestuses. – Eesti Spordileht, 02.1940.

²⁰³ RA, ERA.1330.1.44 L. 2 – Asunike Kogu koosolekute protokollid.

²⁰⁴ RA, ERA.1330.1.48 L. 38p – Juhatuse koosoleku protokollid.

²⁰⁵ RA, ERA.1330.1.44 L. 3p – Asunike Kogu koosolekute protokollid.

²⁰⁶ RA, ERA.1330.1.44 L. 3p ja 5 – Asunike Kogu koosolekute protokollid.

Oma kahe tegevusaasta jooksul liit riiklikku toetust ei saanud,²⁰⁷ kui välja arvata toetus Antverpeni olümpiasportlastele suuruses 18 000 soome marka ja 20 000 prantsuse franki.²⁰⁸ Sedagi toetust ei soovitud Ain Sillaku andmeil esialgu anda ja toonane peaminister Jaan Tõnisson olevat olümpiameeskonna juhtidele öelnud järgmist „Mis sporditegijad te olete! Mul läheb raha mujal vaja“. Peale seletamist olevat siiski raha saadud.²⁰⁹ 1922. aasta eelarve kohta kirjutas „Eesti Spordileht“ järgmist: „Haridusministeeriumilt saadud teate järel ei ole 1922. aasta riigieelarves spordi toetamiseks määratud 300.000 margast pennigi Eesti Spordi Liidule, sennisele kodumaa spordiseltsidele keskesitusele, usaldatud ehk küll tema algatusel nim. summa riigieelarvesse üles võeti ja tema sportlase liikumise tegelikuks juhiks on.“²¹⁰ Nii juhtuski, et 1922/1923. aasta eelarve jäi Eesti Spordi Liidul 550 tuhandega puudujääki.²¹¹ Bernhard Kiiseli sõnul polnud liidul sissetulekuid ning seega laenati üksikutelt spordiseltsidelt ja samas korraldati ka jääkarnevale ja pidusid.²¹²

Eesti Spordi Liidu loomine oli vajalik, et organiseerida sporti äsja iseseisvunud Eestis. Siiski jäi liidu tegevus nõrgaks ning selle osakonnad iseseisvusid. Spordialasid, millega tegeldi, oli palju ning Eesti Spordi Liidu juhatus ei suutnud osakondi piisavalt hästi juhtida.

2.2.2. Eesti Kerge-, Raske- ja Veespordiliit (1922-1933)

Eesti Spordi Liit kasutab esimest korda oma uut nime Eesti Kerge-, Raske- ja Veespordiliit 23. novembril 1922 liidu enda protokollis pealses²¹³ ja ka 1923. aasta „Eesti Spordilehe“ esimeses numbris nimetati endise spordiliidu järeltulijaks *K. R. ja V-spordiliitu*.²¹⁴ Põhikirja muutmiseni jõuti alles 1926 aasta alguses.²¹⁵ Tallinna-Haapsalu Rahukogu registreerimise osakond otsustas 13. veebruaril 1926 toimunud avalikul kohtuistungil registreerida Eesti Spordi Liidu uus põhikiri ja uus nimetus „Eesti Kerge-, Raske- ja Veespordi liit“, samuti võib otsusest aru saada, et registreeriti ka liidu lühend Ekraveliit.²¹⁶ Põhikirja muutmine võttis arusaamatutel põhjustel aega kolm aastat aega, mis ei saanud liidu tegevusele takistuseks.

²⁰⁷ Sport hakkas korrapäraselt saama toetust riigieelarvest alles 1936. aastast.

²⁰⁸ Eesti Spordi Liit organiseeritud spordiliikumise pioneerina. – Eesti Spordileht, 20.06.1930.

²⁰⁹ Piisang, E[ugen]. Kahe mehe meenutusi Antverpeni olümpiareisilt. – Kehakultuur, 08.08.1970.

²¹⁰ Riiklus ja sport. – Eesti Spordileht, 30.11.1922.

²¹¹ Eesti Spordiliidu asemikkude kogu koosolek. – Eesti Spordileht, 02.09.1922.

²¹² Kiisel, B[ernhard]. Eesti koondatud spordiliikumise algpäevilt. – Eesti Spordileht, 23.02.1935.

²¹³ RA, ERA.1330.1.48 L. 39p – Juhatuse koosoleku protokollid.

²¹⁴ Eesti Spordi Keskliit. – Eesti Spordileht, 13.01.1923.

²¹⁵ Hiljem on liitu nimetatud nii Eesti Kerge-, Raske- ja Veespordi Liiduks kui ka Eesti Spordiliiduks.

²¹⁶ RA, ERA.1330.1.3 L. 5 – Eesti Spordi Liidu ja kergejõustiku Liidu põhikirjad. Eesti Kerge-, Raske- ja veespordi Liidu põhikiri koos muutmise ettepaneku ja embleemide kavanditega.

Pariisi olümpiamängude ettevalmistuse ajal oli EKRAVE Liidu esimeheks Johannes Kauba. 26. septembril 1923 oli Liidul teada olümpiamängudele saadetavate sportlaste arv. Keskliitu teavitati 10 kergejõustiklase, 12 maadleja ja 10 tõstja saatmisest.²¹⁷ Suuresti suutis liit enda plaani ellu viia ja olümpiale sõitis 11 kergejõustiklast, 8 maadlejat, 1 poksija ning 9 tõstjat. Seega sõitis 32. sportlase asemel 29 sportlast ning neist oli Harald Tammer sportlane, kes võistles nii kergejõustikus kui ka tõstmises.

1924. aasta olümpiamängud olid Eesti maadlusele murranguliseks ning võideti esimesed medalid. Eduard Pütsep oli küll tulnud kaks aastat varem maailmameistrivõistlustel hõbedale, aga suurima edu saavutas Eesti maadlus soomlasest treeneri Robert Oksa juhendamisel. Ettepanek Oksa maadlustreeneriks palkamiseks tegi EKRAVE Liit, mis sai Eesti Spordi Keskliidu heakskiidu.

Kuigi 1924. aasta oli liidule edukas, kostus ka kriitikat. Üks „Eesti Spordilehe“ artikli autorist heitis liidule ette kergejõustikus valitsevat initsiatiivipuudust, võrreldes kergejõustikku jalgpalliga ning kiites Jalgpalli Liidu oskust ala populariseerida.²¹⁸ Kümme päeva peale mainitud artiklit kirjutati „Eesti Spordilehes“ vähe huvi tundvate isikute asemel uute meeste – K. Raag („Sport“) ja V. Ever („Kalev“) – juhatusse kaasamisest. Septembrist oli EKRAVE Liidu uus juhatus: esimees Kisper (Tartu aeruklubi), abiesimees Raag (Sport), Kirjatoimetaja Lepp (Tartu „Kalev“), laekahoidja Asman (Eesti Atleetklubi), ametita liige Ever („Kalev“).²¹⁹ Kuigi juhatus oli uus, siis võib väita, et töö jätkus endistmoodi. Spordilehes ilmunud kriitika peamiseks põhjuseks on suurema tõenäosusega asjaoluga, et hiljuti lõppesid olümpiamängud ning kergejõustik ei esinenud seal oodatud tasemel. Sarnast kriitikat võib täheldada ka peale järgmisi olümpiamänge.

Ometi tunduvad aastad 1924-1927 liidu jaoks üsna kaoatilised olema. Nende aastate kestel vahetus liidu esimees viiel korral. Pärast Kauba lahkumist (1924) valiti esimeheks taas Johannes Kisper, kes oli olnud esimeheks ka enne Kaubat. Järgmisena valiti esimeheks Kaljo Raag (1925), seejärel Elmar Lepp (1925-26) ning Reinhold Saulmann (1926-27). Alles 1927. aastal ametisse valitud Arnold Veiss suutis esimees olla järgnevad kaheksa aastat.

Kriitikat kutsus esile ka asjaolu, et mingil põhjusel lõpetasid eksisteerimise 1920. aasta alguses liidu juurde loodud osakonnad. Raskejõustiku osakonna protokollid katkevad 1923. aasta alguses. Selle nagu ka teiste viie osakonna tegevuse lõppemisest annab teada „Eesti Spordileht“, kritiseerides artiklis „Jalgpalli inflatsioon“ teravalt EKRAVE Liidu tegevusetust.

²¹⁷ RA, ERA.1330.1.49 L. 7p – Juhatuse koosoleku protokollid.

²¹⁸ Meie kergejõustikuga ei ole asjad korras. – Eesti Spordileht, 24.08.1924.

²¹⁹ Ekravelliidu juhatust täiendatud. – Eesti Spordileht, 03.09.1924.

EKRAVE Liitu nimetati konglomeraadiks, kes on enda kätte haaranud küll kõik võimalikud spordialad kuid ei suuda neid juhtida ega tegevusse süveneda.²²⁰ Artiklis soovitati EKRAVE Liit reorganiseerida koos ettepanekuga moodustada igale alale hooldajategrupp või spordiliit. „Eesti kergejõustiku kolmveerandsada“ on väitnud nagu jõudnuksid EKRAVE Liidu mehed ise 1927. aastal arusaamisele, et kõigi alade (kergejõustiku, maadluse, tõstmise, poksi, ujumise, võimlemise ja jalgrattaspordi) edukas juhtimine käib üle jõu ja mõistlikum oleks moodustada komisjonid iga ala tarvis.²²¹ Näib, et see soovitus tuli siiski väljastpoolt. Ka EKRAVE Liidu kirjast Eesti Spordi Keskliidule saab lugeda järgmist: „Meie arvates oleks iga liidu otsus ja seisukoht pidanud enne ajalehes avaldamist asjaomastele teatavaks tehtud saada“,²²² mis kinnitab, et EKRAVE Liit alustas reorganiseerimise plaanidega alles pärast spordilehes ilmunud kriitikat. EKRAVE Liit süüdistas Keskliitu ilmaasjata ning liidu juhid ei ilmunud ka koosolekule, kus probleemi arutati. Eesti Spordi Keskliit kinnitas samal koosviibimisel, et „Eesti Spordileht“ ei pea kirjutama vaid sellest, mida arvab keskliit, vaid võib ka kriitikat keskliidu enda kohta avaldada. Seda, et EKRAVE Liit ise reorganiseerimist ei plaaninud kinnitab ka 1935. aasta veebruaris „Eesti Spordilehes“ avaldatud skeem EKRAVE liidu kuuest osakonnast²²³ (Kergejõustik, raskejõustik, poks, veesport, võimlemine ja rattasport) nagu seda oli 1927. aasta juulis artiklis „Jalgpalli inflatsioon“ soovitatud.²²⁴

1928. aastal moodustati osakonnad spordialade kaupa. Moodustati veespordi,²²⁵ kergejõustiku,²²⁶ raskejõustiku²²⁷ ja poksi²²⁸ osakonnad ning 1930. aastal 8. veebruaril ilmunud „Eesti Spordilehe“ andmeil moodustati veel ka rattasõidu ja naiste osakond ning kavandati võimlemise osakonda.²²⁹ Selline süsteem kestis kuni EKRAVE Liidu lõpuni.

Esimesena eraldus liidust raskejõustiku osakond. 1932. aasta lõpus saadeti vastava sisuga avaldus Eesti Spordi Keskliidu Spordinõukogule²³⁰ ning 9. jaanuaril 1933 toimus Eesti Maadluse-, Poksi- ja Tõsteliidu asutamiskoosolek.

²²⁰ Jalgpalli inflatsioon. – Eesti Spordileht, 15.07.1927.

²²¹ Tuulik, Ülo. (koostaja). Eesti Kergejõustiku kolmveerandsada. Eesti Raamat 1984. lk. 16.

²²² Eesti Spordilehel on vaba sõna. – Eesti Spordileht, 29.07.1927.

²²³ Villemson, J[ohannes]. Esimesed suured sammud. – Eesti Spordileht, 23.02.1935.

²²⁴ Jalgpalli inflatsioon. – Eesti Spordileht, 15.07.1927.

²²⁵ RA, ERA.1330.1.58.

²²⁶ RA, ERA.1330.1.56 ja RA, ERA.1330.1.57.

²²⁷ RA, ERA.1330.1.54 ja RA, ERA.1330.1.55.

²²⁸ RA, ERA.1330.1.59 ja RA, ERA.1330.1.60.

²²⁹ Ekraveliit saab 10-aastaseks. – Eesti Spordileht, 08.02.1930.

²³⁰ RA, ERA.1330.1.55 L. 6 – Raskejõustiku osakonna juhatuses koosolekute protokollid.

2.2.3. Eesti Spordi Keskliit (1923-1940)

Kui 1920. aastal Eesti Spordi Liit keskorganisatsioonina loodi, siis juhtis see kõiki alasid üksinda. Peagi löid liidust vähese organiseerituse tõttu lahku jalgpall, tennis ja talisport ning seega kadus Eesti Spordi Liidu roll keskorganisatsioonina. Uue keskorganisatsioonina loodi 1923. aastal Eesti Spordi Keskliit, mille põhikiri kinnitati 13. detsembril 1923²³¹ ning seitse päeva hiljem (20. detsembril²³²) toimus keskliidu juhatuse esimene koosolek.²³³ Esimesel koosviibimisel valiti esimeheks Gustav Laanekõrb, tema abideks Johannes Kauba ja dr. Krause, kirjatoimetajaks Johannes Villemson ja tema abiks Lepikson, kassahoidjaks Võntso, varahoidjaks Julius Reinans, raamatukoguhoidjaks Tammann ja ametita liikmeks jäi Leopold Tõnson. Juhatuses tulid esimesed muutused juba 1923. aasta veebruaris, kui juhatusest ning esimehe kohalt lahkus Gustav Laanekõrb ning juhatuse uueks liikmeks valiti E[duard] Hiop.²³⁴ Kuu aega hiljem, 29. märtsil, valiti uus juhatuse. 9-liikmelises juhatuses jagati ametid järgnevalt: esimeheks valiti Leopold Tõnson, tema abideks said Kauba ja Kister, sekretäriks Villemson, tema abiks Mamberg, laekahoidjaks Bernhard Abrams, varahoidjaks Reinans, raamatukoguhoidjaks Lepp ning ametita liikmeks jäi Johannes Kisper.²³⁵

Peale viit aastat sai Tõnsoni aeg otsa ja 11. aprillil valiti uueks esimeheks kindralleitnant Johan Laidoner²³⁶, kes oli sellel ametikohal 1933. aastani. Laidoneri ametisoleku ajal toimus ka suur reorganiseerimine 1930. aastal, mille käigus muudeti kõikide spordiliitude põhikirju. Samuti korraldati ümber juhatuse valimise kord ja edaspidi valiti see kolmeks aastaks²³⁷ ning korraga vahetus koosseisust vaid kolmandik.²³⁸

1933. aastal sai keskliidu uueks esimeheks Ado Anderkopp, kuid juba aasta pärast ta lahkus ametist ning poole aasta jooksul täitis esimehe kohuseid abiesimees Leopold Tõnson. Uue esimehe sai keskliit 1934. aasta lõpus, kelleks sai „Eesti Spordilehe“ andmetel keskliidu esindajatekogus suurima üksmeelega valitud riigisekretär Karl Terras.²³⁹ Ta jäi sellele ametikohale kuni keskliidu likvideerimiseni.

²³¹ RA, ERA.1322.1.1 L. 3 – Eesti Spordi Keskliidu ja sihtasutuse „Kehakultuurihoone“ põhikirjad.

²³² Eesti Spordilehe andmeil jagas juhatuse omavahel ametid ära 18. detsembril — Eesti Spordi Keskliit. – Eesti Spordileht, 13.01.1923.

²³³ RA, ERA.1322.1.4 L. 3 – Juhatuse ja Asemike Kogu koosolekute protokollid.

²³⁴ RA, ERA.1322.1.4 L. 8 – Juhatuse ja Asemike Kogu koosolekute protokollid.

²³⁵ RA, ERA.1322.1.4 L. 10 – Juhatuse ja Asemike Kogu koosolekute protokollid.

²³⁶ RA, ERA.1322.1.7 L. 86 – Juhatuse ja Asemike Kogu koosolekute protokollid.

²³⁷ Tegelikult oli kolme aastane ametiaeg plaanis juba 1927 aastal — Eesti Spordi Keskliidu – Eesti Spordileht, 14.04.1927.

²³⁸ Adorf, A[leksander]. Viisteistkümmend aastat. – Eesti Spordileht, 23.02.1935.

²³⁹ Adorf, A[leksander]. Spordiliikumisele tuleb anda suuremat hoogu. – Eesti Spordileht, 20.11.1934.

Esimesed aastad oli Keskliidu peamiseks tööks praeguse Kadrioru staadioni ehituse organiseerimine. Keskliidu juhatuse protokolle lugedes leidub esimestel aastatel harva sissekandeid, mis pole seotud staadioni ehitusega. Keskliidu hõivatusel staadioni ehitusega räägib ka see, et olümpiamängudega seoses moodustati 1923. aastal nii Eesti Olümpia Komitee²⁴⁰ kui ka Olümpia Tehnilise Ettevalmistamise Komitee.²⁴¹ Mõlemale organisatsioonile anti omad ülesanded, kuid sisulised otsused tegi endiselt keskliit. Selline organiseerimine tagas eesti sportlaste ettevalmistamise ja saatmise olümpiamängudele ning samuti sai valmis ka staadion.

Keskliidu loomisega jätkus olukord, kus endiselt sport riigilt korrapäraselt rahasid ei saanud²⁴² ja pidi hakkama saama omade vahenditega. Liit elatas end ebakorrapärasest riigitoetusest, liikmemaksudest ning mitmelgi korral pidi paluma valitsuselt luba korraldada loteriisid. Olümpiamängudest osavõtmiseks võeti vastu otsus, mis kohustas võistluste sissetulekutest 10 protsenti olümpiafondi kandma, hiljem aga tekkis mõte antud summad hoopis Kadrioru staadioni ehitusse investeerida.²⁴³ Oodatud muutust loodeti Juhan Kuke valitsuse ametisse nimetamisega 21. novembril 1922. Nimelt lubas haridusministriks nimetatud Aleksander Veidermann erinevalt oma eelkäijast²⁴⁴ sporti toetada nagu teisi kultuurielu avaldusi. Samuti soovis ta tulevikus näha sporti kultuurkapitali ühe sihtkapitalina.²⁴⁵ Veidermanni kahe ametiaja jooksul jäi kultuurkapital loomata, aga kui see 1925. aastal loodi, oli kuuest loodust kultuurkapitali sihtkapitalist üheks just sport.²⁴⁶

Kuna 1923. ja 1924. aastal jäi kultuurkapital loomata, siis võttis keskliit vastu otsuse, et Pariisi olümpiamängudest osavõtmiseks tuleb korraldada 1,5 miljoni suurune loterii, valmistada hõbedast ja pronksist rinnamärke ja olümpia kirjasulgemise marke. Samuti pöörduti valitsuse poole palvega eraldada riigieelarvest 3 080 000 marga suurune toetus.²⁴⁷ Antud teema oli ka riigikogus arutusel ning eesti spordi eest kõneles eelarvekomisjoni liige Ernst Constantin Weberman²⁴⁸, kuid ta ei suutnud teisi riigikogu liikmeid veenda ja tema ettepanek suurendada

²⁴⁰ RA, ERA.1322.1.4 L. 8 – Juhatuse ja Asemike Kogu koosolekute protokollid.

²⁴¹ RA, ERA.1322.1.5 L. 4p – Juhatuse koosolekute protokollid.

²⁴² Sport sai aastail 1920-1925 laenuks 8 miljonit marka 1921. aastast alates kultuurkapitali heaks kogutud 17 miljonist margast – Plotnik, Ellen. Kultuurkapitali osast kodanluse kultuuripoliitikas ja eesti rahvusliku kultuuri arengus a. 1920–1940 – Siilivask, Karl. (vastutav toimetaja) Eesti NSV ajaloo küsimusi. Tartu Ülikool 1960, lk 176.

²⁴³ 10% asjus. – Eesti Spordileht, 10.09.1924.

²⁴⁴ Enne Aleksander Veidermanni oli haridusministriks Heinrich Bauer.

²⁴⁵ Intervjuu uue haridusministri, hra A. Veidermanniga. – Eesti Spordileht, 13.01.1923.

²⁴⁶ Lisaks spordile loodi helikunsti, kujutava kunsti, näitekunsti, kirjanduse ja ajakirjanduse sihtkapital.

²⁴⁷ Eesti olümpiatreening. – Eesti Spordileht, 03.1924.

²⁴⁸ II riigikogu III istungjärgu protokoll nr. 83 (22). 03.04.1924, lk. 1191-1193.

haridusministeeriumi eelarvet kahe miljoni marga²⁴⁹ võrra ei leidnud pooldajaid. Ainsana hääletasid toetuse eraldamise poolt rahvusvabameelsed²⁵⁰ (Rahvuslik Vabameelne Parteil oli riigikogus neli liiget – Theodor Tallmeister, Aleksander Tamm, Johannes-Heinrich Uibopuu ja Ernst Constantin Weberman).

1925. aastal toimus Eesti spordimaastikul kaks olulist sündmust. 2. mail toimus Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse esimene koosolek²⁵¹ ning aasta lõpus moodustati keskorganisatsioon, kus toimuks spordi keskorganisatsioonide ja eriliitude ühtne asjaajamine.²⁵² Selleks organisatsiooniks sai sportbüroo. Esimene kehakultuuri sihtkapitali eelarve oli „Eesti Spordilehe“ andmeil 733 000 marka, kuid see ei katnud ka viiendikku summast, mis oleks Spordi Keskliidu arvestusel vaja läinud. Selleks aga, et ellu viia pakilisemad ülesanded oleks keskliidu arvutustel vaja läinud vähemalt viis miljonit marka.²⁵³

Olenemata rahaprobleemidest peetakse Tõnsoni ametis oldud viite aastat Eesti Spordi Keskliidu üheks viljakamaks ajaks.²⁵⁴ Aastail 1923-1928 lõppes Kadrioru staadioni ehitus, moodustati Eesti Olümpia Komitee, Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus, Sportbüroo ja samuti võeti edukalt osa kahtedest olümpiamängudest²⁵⁵ ning teistest tiitlivõistlustest. Tema ametiajal toimus ka suurem ettevalmistus Amsterdamis olümpiamängudest osavõtmiseks.²⁵⁶ Tõnson jäi ka edaspidi sporti juhtima. Ta polnud küll enam Eesti Spordi Keskliidu ega Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse esimees (1925-1928), aga jätkas tööd abiesimehena nii keskliidus (1928, 1933-1934) kui ka olümpiakomitees (1923-1935) ning seega võib teda pidada üheks suurimaks spordijuhtiks Eesti Vabariigi ajal. Tiit Lääne artiklis on Tõnsoni kohta öeldud: „President Päts kartis Tõnsonit rohkem kui kõiki vabadussõjalisi kokku. See pidi olema tohutu vaimujõud, millega Tõnson suutis masse liigutada.“²⁵⁷ Sarnase ütluse üheks põhjuseks võib lugeda seda, et Tõnson oli üks kalevlastest, kes 1932. aasta novembris Riigikogule esitatud põhiseaduse muutmise eelnõule alla kirjutas. Ajalehe „Waba Maa“ andmeil oli Tõnson ja Eesti Vabadussõjalaste Liidu üks juhte Artur Sirk selle esitajaks. Hiljem nimetab artikli autor eelnõud lausa Leopold Tõnsoni omaks.²⁵⁸ Leopold

²⁴⁹ Weberman ei toetanud samuti Eesti Spordi Keskliidu palvet saada kolm miljonit ning põhjendas seda raske majandusliku olukorraga.

²⁵⁰ Sport riigikogus. – Eesti Spordileht, 03.1924.

²⁵¹ Kehakultuuri sihtkapital. – Postimees, 07.05.1925.

²⁵² RA, ERA.1322.1.6 L. 30 – Juhatuse koosolekute protokollid.

²⁵³ Spordikultuuri süvendamiseks. – Eesti Spordileht, 26.06.1925.

²⁵⁴ Adorf, A[leksander]. Viisteistkümmend aastat. – Eesti Spordileht, 23.03.1935.

²⁵⁵ Eesti ei võtnud osa 1924 aasta Chamonix taliolümpiamängudest.

²⁵⁶ Voolaid, Kaie. Leopold Tõnson. Eesti Spordiselts Kalev 2003. lk. 19.

²⁵⁷ Lääne Tiit. Tema mõju pelgas presidentki. – Spordileht, 09.10.2006.

²⁵⁸ Riigi Rahuliku arengu nimel. – Waba Maa, 10.06.1933.

Tõnson vahistati 1934. aasta märtsis, aga aprillis ta vabastati.²⁵⁹ Peale arreteerimist tegutses ta Eesti Mängude korraldajana ning juhtis ajutiselt keskliitu.

Kui Leopold Tõnsoni esimeheks oleku aega on Aleksander Adorf nimetanud viljakaimaks perioodiks, siis Laidoneri ametiaja võttis Adorf kokku sõnadega, et nendel aastatel hakkas spordiliikumine üha rohkem tunnustamist leidma riiklikkude ja administratiivvõimude ees.²⁶⁰ Laidoneri ametiaja sisse jäid mitme asutuse ja organisatsiooni moodustamine. Tartu Ülikooli juurde loodi 1928. aastal Kehalise Kasvatuse Instituut ning samuti moodustati spordinõukogu²⁶¹ ja spordikohus.²⁶² Kas nende asutuste loomine on just Laidoneri teene on raske öelda, sest näiteks oli Kehalise Kasvatuse Instituudi moodustamine kavas juba 1926. aastal ja oleks loodud ehk ka siis, kui esimeheks oleks olnud keegi teine. Johan Laidoneri tugevuseks hinnati julgust ja sirgjoonelisust ning sellise iseloomuga mehi oli Eesti spordiorganisatsiooni ülesehitamisel vaja ning abist Laidoner ei keeldunud.²⁶³

Kolmandaks pikaajaliseks Eesti Spordi Keskliidu esimeheks oli riigisekretär Karl Terras. Kui Terras 1934. aastal esimeheks valiti, ei kuulunud ta ühegi spordiorganisatsiooni juhatusse ning seda mainib ta ka ise Aleksander Adorfile antud intervjuus. Terrase ametisse asumise hetkel vaidlesid Eesti Spordi Keskliit ja Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus, kes peaks enda kätte koondama juhtimise. Selline vastasseis, mis leidis ka suure kajastuse „Eesti Spordilehes“ Ernst Idla²⁶⁴ ja ja Johannes Villemsoni vahelises kirjavahetuses, lahenes 1935. aastal, kui toimus keskliidu ja teiste spordiliitude teine reorganiseerimine ning sealhulgas kehakultuuri sihtkapitali valitsuse ümberkorraldamine. Reorganiseerimise käigus moodustati maakondlikud spordiliidud, mille alla maakondlikud spordiseltsid kuuluma hakkasid. Seetõttu hakkasid spordiseltse keskliidus esindama maakonna spordiliidu esindaja.²⁶⁵ Alates aastast 1935 oli Terras nii kehakultuuri sihtkapitali valitsuse kui ka keskliidu esimees. Terrase suurimaks teeneks on alates 1936. aastast keskliidule riigieelavest eraldatud toetuse välja võitlemine²⁶⁶ ja samuti kehakultuuri sihtkapitali eelarve kasvatamine. Kui sihtkapitali eelarve

²⁵⁹ Madisson, Tiit. Vapsid. Vabadussõjalaste rahvalikumine tõus ja häving 1929-1938. Matrix 2016. lk. 235.

²⁶⁰ Adorf, A[leksander]. Viisteistkümmend aastat. – Eesti Spordileht, 23.03.1935.

²⁶¹ Spordinõukogu ülesandeks oli kontakti pidamine üle Eesti asuvate spordiliitudega.

²⁶² Spordikohus moodustati seltside kui ka isikute omavaheliste tülisimuste lahendamiseks – Sepp, Reino. Eesti spordi leksikon. Tõrvik 1940, lk. 17.

²⁶³ Sommer, Sven. Eesti Olümpiakomitee 75. Eesti Olümpiakomitee 1998. lk 63.

²⁶⁴ Ernst Idla oli aastatel 1927-32 Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse teaduslik sekretär .

²⁶⁵ Metsaots, Kadri. Eesti Spordi Keskliit 1922-1940. Tartu 1996, lk. 12 (diplomitöö, TÜ ajaloo ja arheoloogia instituut)

²⁶⁶ Mõningaid tähtpäevi kronoloogilises järjestuses. – Eesti Spordileht, 02.1940.

hooajal 1933/1934 oli 15 645 krooni, siis hooajaks 1940/1941 oli see peaaegu kahekordistunud.²⁶⁷

Karl Terras jäi keskliidu etteotsa 1940. aasta juulini. Eesti Spordi Keskliidu viimane valitud 14-liikmeline²⁶⁸ juhatus eesotsas esimehe Karl Terrasega pidas oma viimase koosoleku 19. juunil²⁶⁹ ning juba kuu aega hiljem – 22. juulil – toimus esimene juhatuse koosolek, kuhu olid määratud Aleksander Pirson, Aleksander Antson jt.²⁷⁰ Keskliit likvideeriti seoses kehakultuuri ja spordi komiteede loomisega.²⁷¹ 1943. aastal taastati keskliit, mida tõendab 20. juulil 1943. aastal Tallinna Prefektile saadetud dokument ja kuhu on alla kirjutanud Johannes Villemson, eelmise koosseisu abiesimees Voldemar Prii ning esimehe eest²⁷² E[rich] Männik.²⁷³ Keskliit tegutses kuni teise nõukogude okupatsioonini.

Eesti Spordi Keskliidu tähtsus Eesti spordis on hindamatu. Tänu sellele organisatsioonile sai teoks toleaja Baltimaade uhkema staadioni ehitus ja spordi propageerimine Eesti igas maakonnas.

2.2.4. Eesti Olümpia Komitee (1923-1940)

Eesti Olümpia Komitee moodustamise ettepanek tehti 19. detsembril 1922. aastal Eesti Spordi Keskliidu asemikkude kogu koosolekul. Komitee põhikirja koostajateks valiti Leopold Tõnson, Johannes Villemson ja Johannes Kisper, kes ka põhikirja omalt poolt allkirjastasid.²⁷⁴ Põhikiri registreeriti Tallinna-Haapsalu Rahukogus 8. detsembril.²⁷⁵

Esimeseks olümpiakomitee esimeheks valiti 5. mail 1924. aastal²⁷⁶ riigivanem Friedrich Akel.²⁷⁷ Eesti Olümpia Komitee juhtimine polnud tal esimene kokkupuude spordiga. „Kalevi“ liikmena oli ta ka selle spordiliidu esimees 1907-1908. Olümpia Komiteed juhtis Akel kaheksa aastat ning oli ka 1928. aasta 25. juulist Rahvusvahelise Olümpiakomitee liige,²⁷⁸ kelleks jäi

²⁶⁷ Kaldveer, A[rvi]. E.K. Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus 15-aastane. – Eesti Spordileht, 06.1940.

²⁶⁸ Peale esimehe Karl Terrase kuulus juhatusse I abiesimees Johannes Orasmaa, II abiesimees Voldemar Prii, sekretär Arvi Kaldveer, laekur Raul Saue ja lihtliikmed Oskas Köster, Nikolai Viitak, Ants Kukk, August Peet, Gustav Laanekõrb, Eugen Uemaa, Edgar Kolmpere, Karl Pahk ning Karl Meimre.

²⁶⁹ RA, ERA.1322.1.8 L. 231 – Juhatuse koosolekute protokollid koos lisadega.

²⁷⁰ RA, ERA.1322.1.8 L. 231p – Juhatuse koosolekute protokollid koos lisadega.

²⁷¹ RA, ERA.1322.1.21 L. 3 – Materjalid keskliidu likvideerimise kohta.

²⁷² Kuna esimees Karl Terras oli 7 jaanuaril 1941 arreteeritud ning talle määrati §58-4 põhjal 10 aastane karistus. Terras suri 25 veebruaril 1942 Kirovi oblastis Vjatlagi laagris.

²⁷³ RA, ERA.1322.1.1 L. 1 – Eesti Spordi Keskliidu ja sihtasutuse „Kehakultuurihoone“ põhikirjad.

²⁷⁴ RA, ERA.14.10.940 L. 4 – Eesti Olümpiakomitee.

²⁷⁵ RA, ERA.14.10.940 L. 4 – Eesti Olümpiakomitee.

²⁷⁶ Sommer, Sven. Eesti Olümpiakomitee 75. Eesti Olümpiakomitee 1998. lk 32.

²⁷⁷ Friedrich Akel oli 26.märts kuni 16 detsember 1924 riigivanem - Toomla, Jaan. Valitud ja valitsetud. Eesti Rahvusraamatukogu 1999. lk. 153

²⁷⁸ Peale Akeli oli aastatel 1936-1942 Rahvusvahelise Olümpiakomitee liikmeks Joakim Puhk.

kuni 28. juulini 1932.²⁷⁹ Eesti Olümpia Komitee juhatusse jäi ta 1934. aastani. Tema lahkumist juhatusest võib seostada saadikuks nimetamisega Saksamaale ja Hollandisse sama aasta algusest.

Kui Akel 1931. aastal ameti maha pani, jäi kolmeks aastaks esimehe kohusetäitjaks Johan Laidoner ning 1934. aastal valiti ta esimeheks, kelleks jäi kuni 1940 aastani, mil Nõukogude võim organisatsiooni likvideeris.

Teisteks Eesti Olümpia Komitee juhatuse liikmeteks kahe esimehe kõrval olid Edgar Aule²⁸⁰ (laekur 1923-1940), Ado Anderkopp (sekretär 1923-1940) ja Leopord Tõnson (ametita liige ning abiesimees 1923-1935). Juhatuses toimus 17. aasta jooksul kaks muutust. Akeli lahkumisel 1934 lisandus juhatusse Harald Tammer ning Tõnsoni surma korral valiti 1936. aastal juhatusse Eesti Spordi Keskliidu ja Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse esimees Karl Terras.²⁸¹

Kui olümpiakomitee 1923. aastal asutati, siis seati talle kolm peamist ülesannet. Komitee eesmärgiks oli Eesti Vabariigi loal Rahvusvahelise Olümpiakomiteega ühenduse pidamine ning rahvusvahelisse Olümpiakomiteesse oma esitaja määramine ning kolmandaks ülesandeks oli olümpiafondi kogumine ja valitsemine.²⁸² Samasugused ülesanded jäid komiteele arvatavasti kuni 1940. aastani, kuna pole andmeid Eesti Olümpia Komitee põhikirja muutmisest ega ka sellest, et komiteed oleks puudutanud spordiorganisatsioonide reorganiseerimine 1930. ja 1935. aastal. Harald Tammer on olümpiakomitee ülesannete kohta 1928 aastal „Eesti Spordilehes“ kirjutanud järgmist: „Jäab järele veel üks eraldi seisev asutus – olümpia komitee, mille ülesandeks osavõtu korraldamine olümpia mängudest. Vist võiks selle juures jääda maksma senine põhimõte – komitee oleks ainult vormilik esindaja rahvusvaheliselt, kuna tegelikult ettevalmistustöö olümpia mängudele sooritaks spordi keskliit olümpia komitee sanktsioonil hangitud eriliste summadega.“²⁸³ 1928. aastal ilmus Albert Luhti toimetatud „Eesti kehakultuuri aastaraamat“ ning seal on ära trükitud Eesti organiseeritud spordiliikumise skeem (vt joonis 6) ja sellest selgub, et organiseeritud spordiliikumise tipus on Eesti Olümpia Komitee. Urvides spordiorganisatsiooni põhikirju ja ajalugu, tuleb tõdeda, et selline organisatsioonide hierarhia polnud ning olümpiakomitee oli Eesti Spordi Keskliidu abistav organisatsioon, millele

²⁷⁹ <http://library.la84.org/SportsLibrary/JOH/JOHv19n2/JOHv19n2l.pdf> – vaadatud 09.03.2016.

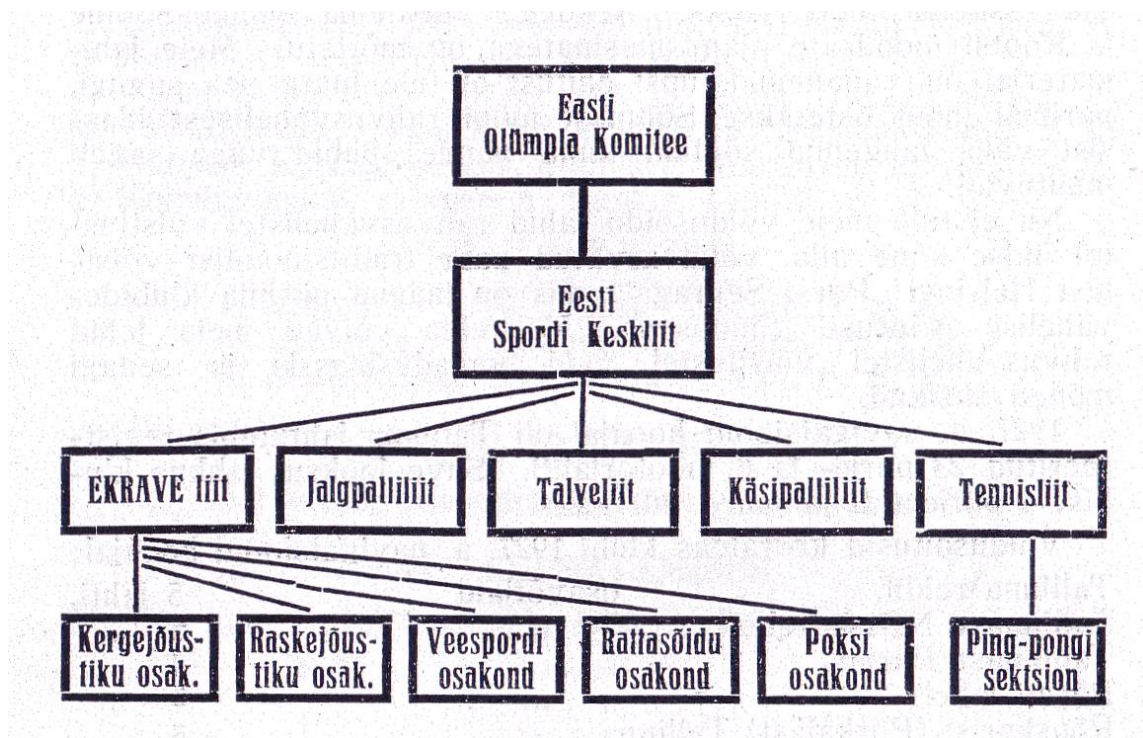
²⁸⁰ Eesti spordi biograafilise leksikoni andmeil on tegemist Eduard Georg Aulega – Saarmann, Henn, Teemägi, Erlend. Eesti spordi biograafiline leksikon. Eesti Entsüklopeediakirjastus 2002, lk. 42.

²⁸¹ Sommer, Sven. Eesti Olümpiakomitee 75. Eesti Olümpiakomitee 1998. lk 32.

²⁸² RA, ERA.14.10.940 L. 3 – Eesti Olümpia Komitee.

²⁸³ T[ammer], H[arald]. Enam kooskõla sportlikku mehhanismi! – Eesti Spordileht, 12.10.1928.

viitab Harald Tammer ja samamoodi arvab ka oma doktoritöös Reet Ann Nurmberg²⁸⁴ (vt lisa nr 2-4) .

Joonis 6: Eesti spordiorganisatsioonide skeem „Eesti kehakultuuri aastaraamatu“ andmeil

Kuna riigieelarvest hakkas sport rahasid saama alles 1936. aastast alates, siis seni kogus olümpiakomitee olümpiafondi suuremas enamuses loteriide korraldamisest, millele viitab 1930 aastal Nikolai Kursmann. Ta väidab, et olümpiakomitee poolt kogutakse loteriid korraldades Los Angelesi olümpiamängudele sõitmiseks rahasid ja sedasi on ka varem toimitud.²⁸⁵

Kuigi Eesti Olümpia Komitee registreeriti 1923. aasta lõpus, siis tegelikult moodustati olümpiakomitee I spordikongressil ning see eksisteeris 1920. aasta aprillini. Kongressil valiti 7-liikmeline olümpiakomitee, kuhu kuulusid Kiisel, Anderkopp, Tõnson, Klein, Kullerkupp, Valdov ja Simsivart.²⁸⁶ Eesti Olümpia Komiteele andis volitused Eesti Spordi Liidu juhatus oma esimesel koosolekul.²⁸⁷ kuid 28. aprillil 1920 otsustati Eesti Spordi Liidu juhatuse koosolekul olümpiakomitee liikmed kokku kutsuda, et nad oma volitused maha paneksid.²⁸⁸ Kas on see juhuslik kokkusattumus või oli see ettekavatsetud, aga olümpiakomitee volitused

²⁸⁴ Nurmberg, Reet. Ann. Sport and physical education in Estonia. Berkeley: University of California, 1972. lk 96a.

²⁸⁵ Aeg asuda 1932. a. olümpiaadile ette valmistama. – Eesti Spordileht, 10.10.1930.

²⁸⁶ Esimene Eesti spordi kongress. – Waba Maa, 02.12.1919.

²⁸⁷ RA, ERA.1330.1.47 L. 1p – Juhatuse koosoleku protokollid.

²⁸⁸ Harald Tammer viitab asjaolule, et olümpiakomitee pani ise oma volitused maha peale eestlaste olümpiamängudele jõudmist.

peatati samal juhatusel koosolekul, kus ka teavitati kirjast, mis lubas eestlasi Antverpeni olümpiamängudele.²⁸⁹ Olümpiakomitee töö võttis enda peale liit ise.²⁹⁰

Teistel andmetel jäi olümpiakomitee moodustamata ja ametisse nimetati EOK sekretär, kelleks sai Mereasjanduse Peavalitsuse kantseleiülem Harry Kullerkupp ning olümpiakomitee liikmeteks valiti B. Kiisel, R. Vichman, J. Reinans, J. Villemson, F Tõnso, A. Valdov ja M. Heide.²⁹¹ Eelmise nimekirjaga võrreldes on peale Kiiseli ja Valdovi liikmete nimed erinevad. Harry Kullerkupu valimisest olümpiakomitee sekretäriks räägib 1935. aastal „Eesti Spordilehes“ ilmunud Johannes Villemsoni artikkel „Esimesed suured sammud“.²⁹² Arhiiviallikad siiski Kullerkupu valimist sekretäriks ei kinnita, kuid suure tõenäosusega on just Harry Kullerkupp seesama isik, kes 30. novembril 1919. aastal olümpiakomiteesse valiti. Raske on öelda kas olümpiakomitee käis 1920. aasta alguses koos, sest nende tegevusest pole võimalik leida ühtegi koosoleku protokoll. Kui Johannes Villemsoni mälestused lähevad arhiiviallikatega vastuollu, siis Eesti Spordi Liidu asutamise koosolekul viibinud Bernhard Kiiseli mälestused ühtivad ajalehtedest ja arhiivist leituga.²⁹³ Olümpiakomitee varasemast eksisteerimisest räägib „Eesti Spordilehes“ ka Aleksander Adorf²⁹⁴ ning Harald Tammer „Eesti kehakultuuri aastaraamatus“, kus ta kirjutab spordikongressil seltside esitajatest koosneva olümpiakomitee loomisest ja Leopold Tõnsoni esimeheks valimisest.²⁹⁵

Andmeid pole ka sellest, et peale volituste mahapanemist 28. aprillil 1920 olümpiakomitee enne 1923. uuesti tegutsenud on. Täpseid andmeid pole, kes võttis ühendust Antverpeni olümpiamängude korraldava peakomiteega (*Comité Belge De La VIIme Olympiade*), kas Eesti Spordi Liit või olümpiakomitee. Viimane on aga siiski vägagi tõenäoline. Nimelt on Antverpeni olümpiamängude korralduskomiteele saadetud kirjal Leopold Tõnsoni ja R. Vichmani allkirjad, Tammeri kirjutatu järgi oli komitee esimees Tõnson ning Vichman „Eesti Spordilehe“ andmeil komitee sekretär.²⁹⁶ Seega võib suure tõenäosusega väita, et Eesti Spordi Liidu kirjaplangile kirjutatud kirja saatis siiski 7-liikmeline olümpiakomitee²⁹⁷ (vt lisa nr 5).

Antverpeni olümpiamängude korralduskomitee nõusolekuga seoses Eesti osalemisega on samuti erinevad andmed. Johannes Villemson kirjutab, et nõusolek, mis saabus Eesti Spordi

²⁸⁹ RA, ERA.1330.1.47 L. 13p – Juhatusel koosoleku protokollid.

²⁹⁰ RA, ERA.1330.1.47 L. 13p – Juhatusel koosoleku protokollid.

²⁹¹ Sommer, Sven. Eesti Olümpiakomitee 75. Eesti Olümpiakomitee 1998. lk 26.

²⁹² Villemson, J[ohannes]. Esimesed suured sammud. – Eesti Spordileht, 23.02.1935.

²⁹³ Kiisel, B[ernhard]. Eesti koondatud spordiliikumise algpäevilt. – Eesti Spordileht, 23.02.1935.

²⁹⁴ Adorf, A[leksander]. Viisteistkümmend aastat. – Eesti Spordileht, 23.02.1935.

²⁹⁵ Eesti kehakultuuri aastaraamat I. 1927, lk. 8.

²⁹⁶ Organiseeritud spordiliikumise eelaeg. – Eesti Spordileht, 20.06.1930.

²⁹⁷ RA, ERA.1583. 1.252 L. 1 – Kirjavahetus Eesti Spordi Liidu ja Antverpeni Olümpiamängude Peakomiteega Eesti osavõtu kohta Antverpeni olümpiamängudest.

Liidule 21. aprillil 1920, kõlas järgnevalt: „Kuna määruste § 1 ei luba kutsuda 7. olümpiamängudele Euroopa rahvuseid, kes ei ole esindatud Rahvusvah. olümpiakomitees, siis saatsime Teie sooviavalduse parun Pierre de Coubertinile, komitee presidendile. Tema nüüd informeeris meid ja meie oleme õnnelikud teile teatama, et teie soov on soodsalt vastu võetud. Seetõttu järelikult meil on au meie komitee nimel paluda teid osa võtta 7. olümpiamängudest“.²⁹⁸ Eesti saatkonda Londonis saadeti Ants Piibu²⁹⁹ nimele Comité Belge De La VIIme Olympiade kiri,³⁰⁰ mis oli saadetud 21. aprillil Londonisse ning mis saabus sihtkohta 26. aprillil (vt lisa nr 6). Samal kuupäeval saadeti Eesti Spordi Liidule ka telegramm olümpiamängudele pääsemise kohta.³⁰¹ Kuigi nende kahe kirja sisu on erinev, on teadmata, kas Comité Belge De La VIIme Olympiade saatis mitu kirja. Teada on vaid, et kahe versiooni puhul ei kattu kuupäevad. Leitud andmete põhjal võib väita, et tõele vastab viimane versioon ning Eesti Spordi Liit sai nõusoleku olümpiamängudele pääsemise kohta mitte 21. vaid 26. aprillil.

Olümpiakomitee oli küll abistavaks organisatsiooniks Eesti Spordi Keskliidu juures, kuid siiski vajalik selleks, et eestlased olümpiamängudele pääseksid. Seda mitte ainult seetõttu, et komitee korjas rahasid, vaid olümpiakomitee loomine oli olümpiale pääsemise eelduseks. 1998. aastal nimetas Euroopa Olümpiakomiteede Assotsiatsiooni toonane president Jacques Rogge Eesti Olümpiakomiteed olümpialiikumise üheks pioneeridest³⁰²

2.2.5. Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus (1925-1940)

1925. aastal võttis Eesti Vabariigi valitsus vastu Eesti kultuurkapitali seaduse ning ühes sellega loodi ka kuus sihtkapitali – kirjanduse, helikunsti, kujutava kunsti, näitekunsti ja ajakirjanduse sihtkapitali kõrvale moodustati ka kehakultuuri sihtkapital.³⁰³ Kultuuri toetamise idee käis välja Friedebert Tuglas ning suure avalikkuse ees oli see küsimus Eesti kirjanike I kongressil sama aasta septembris.³⁰⁴ Kultuurkapitali seadust proovis vastu võtta juba Konstantin Pätsi esimene valitsus 1921. aastal ning toona ütles seadus, et teaduse, kunsti, hariduse ja spordi toetamiseks asutatakse Tallinnas juriidilise isiku õigustega sihtvarandus,

²⁹⁸ Villemson, J[ohannes]. Esimesed suured sammud. – Eesti Spordileht, 23.02.1935.

²⁹⁹ Ants Piip oli alates 24 veebruarist 1918 ja oli esitajaks 1921 aastani – Medijainen, Eero. Saadiku saatus. Välisministeerium ja saatkonnad 1918-1940. Eesti Entsüklopeediakirjastus 1997. lk. 108 ja 349.

³⁰⁰ RA, ERA.1583.1.252 L. 6 – Kirjavahetus Eesti Spordi Liidu ja Antwerpeni Olümpiamängude Peakomiteega Eesti osavõtu kohta Antwerpeni olümpiamängudest.

³⁰¹ RA, ERA.1582.1.252 L. 10 – Kirjavahetus Eesti Spordi Liidu ja Antwerpeni Olümpiamängude Peakomiteega Eesti osavõtu kohta Antwerpeni olümpiamängudest.

³⁰² Sommer, Sven. Eesti Olümpiakomitee 75. Eesti Olümpiakomitee 1998. lk 6.

³⁰³ Eesti Kultuurkapitali seadus §12 – Riigi Teataja nr 27/28, 17. veebruar 1925.

³⁰⁴ Plotnik Ellen. Kultuurkapitali osast kodanluse kultuuripoliitikas ja Eesti rahvusliku kutluuti arengus a. 1920-1940 – Siilivask, Karl. (vastutav toimetaja) Eesti NSV ajaloo küsimusi. Tartu Ülikool 1960, lk. 171.

nimega "Kultuurkapitaal".³⁰⁵ Kuna riigikogu ei kinnitanud seda kahe kuu jooksul jäi seadus maksvusetuks. Teine katse kultuurkapitali seadust vastu võtta tehti 1923. aastal haridusminister Veidermani eestvõttel, aga suurte paranduste tõttu võeti seaduse eelnõu tagasi³⁰⁶ ning lõpuks jõudis asi arutlusele 1925. aastal. Kui kultuurkapitali seadus riigikokku jõudis ei olnud sihtkapitale mitte kuus vaid viis. Puudus ajakirjanduse sihtkapital, aga Riigikogusse jõudes tegi Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei liige Leopold Johanson teisel lugemisel ettepaneku luua ka ajakirjanduse sihtkapital.³⁰⁷ Samuti jäi kõlama ettepanek luua ajakirjanduse sihtkapital kehakultuuri sihtkapitali asemele. Viimane ettepanek siiski poolehoidu ei leidnud. Kehakultuuri sihtkapitali loomise vastu vaidlesid Erich Jonas ja Ernst Martinson, kuid Heinrich Bauer ja Konstantin Päts suutsid oma argumentidega teisi veenda.³⁰⁸ Seega võeti 27. jaanuaril seadus vastu ning juba kuu aega hiljem – 27. veebruaril – hakkas see ka kehtima.

Kui Kultuurkapitali seadus jõustus 27. veebruaril 1925, siis sihtkapitalide põhimäärus kinnitati alles 17. aprillil. Selles pandi paika kehakultuuri sihtkapitali ülesanded, mille hulka kuulusid a) kehakultuuri edendavate asutuste ellukutsumine ja toetamine, b) organisatsioonide toetamine, mis kehakultuuri abil rahva isiklise koosseisu tasapinda püüavad tõsta, c) kehakultuuri kursuste korraldamine, d) kehakultuuri puudutavate küsimuste uurimine ja populariseerimine, e) spordialase kirjanduse soetamine, f) stipendiumite ja toetusrahade määramine, g) Eesti kehakultuuri saavutuste tutvustamine välismaal ning h) tunnustatud kehakultuuritegelaste toetamine haiguse ja nende perekondade toetamine surma puhul.³⁰⁹ Samuti määras põhimäärus ära kehakultuuri sihtkapitali valitsuse suuruse, milleks oli 9 liiget. Valitsuses oli kolme liikmega ülekaalus Eesti Spordi Keskliit. Ühe esindajaga oli esindatud Eesti Võimlemise Õpetajate selts, Tartu Ülikooli astiteaduskond, Eesti Eugeneika Selts, Tervishoiu Peavalitsus, Eesti Karskusliit ja Kehalise Kasvatuse Instituut³¹⁰ Samas peab tõdema, et Kehalise kasvatuse Instituut asutati alles 1928. aasta kevadel.³¹¹

Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse esimene koosolek toimus 2. mail. Haridusministeeriumi ruumidesse kogunesid Leopold Tõnson, Mait Püümann ja Johannes Sonin (Eesti Spordi Keskliit), Heinrich Männik (Tervishoiu Peavalitsus), Aadu Lüüs (Tartu Ülikool), Leo Kalmet (Võimlemisõpetajate selts), J. Adamtau (Eesti Karskusliit) ja dr. Audova

³⁰⁵ Riigi Teataja nr 61, 22. juuli 1921.

³⁰⁶ RA, ERA.31.3.30 L. 26 – Eesti Kultuurkapitali seaduse eelnõu.

³⁰⁷ II riigikogu: VII istungjärgu protokoll nr. 191 (8). 27.01.1925, lk. 427.

³⁰⁸ Eesti kultuurkapitali seaduse ümber. – Kaja, 29.01.1925.

³⁰⁹ RA, ERA.31.3.51 L. 11 p – Eesti Kultuurkapitali sihtkapitalide põhimäärus.

³¹⁰ RA, ERA.31.3.51 L. 12p – Eesti Kultuurkapitali sihtkapitalide põhimäärus.

³¹¹ Kivi, Toomas (Oskar Lövi). Kehalise kasvatuse instituudist. – Eesti Spordileht, 18.01.1929.

(Eesti Eugeenika Selts).³¹² Koosolekul valiti juhatus, mille etteotsa sai Tõnson ning peale tema moodustasid juhatuse Lüüs (esimehe abi), Sonin (sekretär) ja Männik (laekahoidja). Samuti määrati kaks isikut kehakultuuri nõukogusse ja nendeks meesteks said Tõnson ja Kalmet.³¹³

Ühe esimese sammuna seadis kehakultuuri sihtkapitali valitsus ametisse teadusliku sekretäri, kelle ülesandeks määrati ühenduse loomine välismaade kehakultuuri õppeasutustega, soetada kehakultuurialaseid materjale, pidada referaate, avaldada kirjutisi jpm. Esimeseks teaduslikuks sekretäriks sai 1. märtsist 1926. dr. Hermann Jürgenson. Jürgensoni alluvusse määrati instruktorid, kellest kaks on alalised rändavad instruktorid.³¹⁴ 1. jaanuar kuni 31. oktoober 1927 olid alalisteks instruktoriteks Johannes Villemson (Põhja-Eesti) ja Nikolai Pärn (Lõuna-Eesti). Villemsoni ja Pärna ülesandeks sai spordipropaganda tegemine maakondades. Neile anti kaasa kinoaparaat, spordifilmid, tabelid, diagrammid ja kõik muu, et saaks sporti rahvale lähemale viia. Samuti oli nende ülesandeks olümpiaadi ettevalmistuste soodustamine, olümpiakandidaatide leidmine ja nende vajaduste väljaselgitamine.³¹⁵

1927. aastal toimus teadusliku sekretäri vahetus ning Jürgensoni asemel hakkas samu ülesandeid täitma Arnold Veiss. Lisaks hakkas sihtkapitali juures tööle kehalise kasvatus inspektor, kelleks sai Ernst Idla ning kelle ülesandeks oli instruktorite ettevalmistamine. Hiljemalt 1929. aastaks olid Arnold Veissi tööülesanded kandunud kehalise kasvatus inspektor Idla õlule.³¹⁶

1928. aastal sai uueks sihtkapitali esimeheks Juhan Vilms³¹⁷ ning peagi hakati ajakirjanduses rääkima, kuidas sihtkapital raiskab raha enda palkadele ning ei toeta sporti piisavalt.³¹⁸ Seda aega võibki nimetada kriisi alguseks, kus Eesti Spordi Keskliit ja Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus ei suutnud jõuda selgusele, kumb neist on Eesti sporti juhtiv organ. Kõik see tõi kaasa nii keskliidu kui ka sihtkapitali reorganiseerimise. „Päewalehes“ 1929. aastal ilmunud kriitikat ei võetud küll omaks ning võeti vastu otsus kirjutada vastulause.³¹⁹ „Päewalehes“ kirjutatu õigsuse poolt räägib see, et aasta hiljem likvideeriti reorganiseerimise käigus inspektori büroo oma kalliduse ja ülearususe tõttu ning samuti tunnistas kehakultuuri sihtkapitali valitsus, et senine paralleelne töö tõi kaasa suurt

³¹² Kultuurkapitali kehakultuuri sihtkapitali valitsuse. – Päewaleht, 09.05.1925.

³¹³ Kehakultuuri sihtkapital. – Postimees, 07.05.1925.

³¹⁴ Meie spordiliikumise perspektiividest. – Eesti Spordileht, 11.02.1926.

³¹⁵ Kavakindlale organiseerimistöole. – Eesti Spordileht, 14.01.1927.

³¹⁶ Kultuurkapitali toetus spordiliikumisele. – Eesti Spordileht, 22.03.1929.

³¹⁷ Juhan Vilms oli poliitiku ja esimese kohtuministri Jüri Vilmsi noorem vend.

³¹⁸ T[ammer], H[arald]. Kehakultuuri sihtkapitalist. – Päewaleht, 06.10.1929.

³¹⁹ T[ammer], H[arald]. Veel kehakultuuri sihtkapitalist. – Päewaleht, 27.10.1929.

segadust ja arusaamatusi.³²⁰ Kui aga uskuda spordilehes kirjutatud, siis alates 1932. aastast 1935. aastani soovis kehakultuuri sihtkapitali valitsus taas keskliitu kõrvale lükata ja ise kehalise kasvatuse juhtivaks organiks saada.³²¹

Arvatavasti, kui kaotati ära inspektori büroo, siis nimetati inspektor taas teaduslikuks sekretäriks. Kindel on vaid see, et kui 1932. aastal Ernst Idlale asendajat otsiti, siis on tema ametinimetus Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse teaduslik sekretär.³²² Uueks teaduslikuks sekretäriks valiti Aleksander Klumberg³²³, kes oli 5 aastat peale Poola riiklikuks kergejõustikutreeneriks minemist taas Eestisse naasnud.³²⁴

1932. aastal tuli Kehakultuuri Sihtkapitali eestvedamisel peale 1919. aastat taas päevakorda kehalise kasvatuse seadus, mis korraldaks kogu rahva kehakultuuri, võttes seejuures aluseks esimeses järjekorras noorsoo kasvatuse ja riigikaitse huvid.³²⁵ Seadus jäi aga siiski vastu võtmata ning samuti ei võetud seda vastu ka järgneva 8 tegutsemisaasta jooksul.

7. detsembril 1934 muudeti järjekordselt kultuurkapitali sihtkapitalide põhimäärust³²⁶ (varem toimus põhimääruse muutmise 1926. ja 1929. aastal), mille alusel hakkas sihtkapitali juhtimist teostama juhatus ja esinduskogu. Juhatuse suuruseks määrati viis liiget: esimees ja kaks liiget, kellel on asetäitjad. Esimees nimetati Vabariigi Valitsuse poolt Haridus- ja sotsiaalministri ettepanekul ning teised neli liiget määras Haridus- ja sotsiaalminister.³²⁷ Esinduskogu vaiti uue põhimääruse alusel Kultuurkapitali nõukogu poolt ning tema ülesandeks oli algatada ettepanekuid ja esitada oma seisukohad sihtkapitali valitsusele.³²⁸ Peatselt peale uue põhimääruse kehtima hakkamist määrati kehakultuuri sihtkapitali valitsuse esimeheks riigisekretär Karl Terras.

Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse eelarve oli suurem 1926/1927 ja 1927/1928 hooajal (43 000 krooni) ja väiksem 1934/1935 hooajal (15 387). Eelarve hakkas langema 1928/29 ning uus tõus hakkas 1935/1936.³²⁹ Sihtkapitali eelarve langust võib seostada ülemaailmse majanduskriisi ehk suure depressiooni ja selle järelmõjudega.

³²⁰ Kehakultuuri sihtkapitali valitsus reorganiseerimisel. – Eesti Spordileht, 21.11.1930.

³²¹ Kaldveer, A[rvi]. E.K. Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus 15-aastane. – Eesti Spordileht, 06.1940.

³²² Kehakultuuri teadusliku sekretäri otsimisel. – Eesti Spordileht, 19.04.1932.

³²³ Rohelise laua taga. – Eesti Spordileht, 26.09.1932.

³²⁴ Oli aastatel 1927-1932 Poolas kergejõustikutreener ning juhendas Poola kergejõustiklasi 1928 ja 1932 aasta olümpiamängudel.

³²⁵ Tuleb kehalise kasvatuse seadus. – Postimees, 10.12.1932.

³²⁶ RA, ERA.31.3.257 L. 4 – Kultuurkapitali sihtkapitalide põhimäärus.

³²⁷ RA, ERA.31.3.257 L. 7 – Kultuurkapitali sihtkapitalide põhimäärus.

³²⁸ RA, ERA.31.3.257 L. 9 – Kultuurkapitali sihtkapitalide põhimäärus.

³²⁹ Kaldveer, A[rvi]. E.K. Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus 15-aastane. – Eesti Spordileht, 06.1940.

Kehakultuuri sihtkapitali valitsus tegutses efektiivsemalt ajal, kui esimeheks oli isik, kes oli ka ühtlasi keskliidu eesotsas. Seda siis aastail 1925-1928, kui esimeheks oli Leopold Tõnson (keskliidu esimees 1923-1928) ning aastail 1935-1940, kui esimeheks oli Karl Terras (keskliidu esimees 1934-1940). Juhan Vilmsi ametiaega (1928-1935) jäi aga varjutama majanduskriis ja vastuolud keskliiduga

* * *

Eesti sporti on juhtinud kaks keskorganisatsiooni. 1920. aastal lasus spordi edasiviimine Eesti Spordi Liidu õlul. Siiski oli keeruline kõiki spordialasid ühtviisi edendada ning juba 1921. aastal hakkasid spordialade entusiastid looma iseseisvaid erialaliite. Kuna Eesti Spordi Liit ei suutnud hallata kõiki spordialasid, asutati 1922. aastal uus keskorganisatsioon ning senine Eesti Spordi Liit muutis oma nime ja põhikirja. 1922. aastal loodud spordisüsteem jäi kehtima kuni Nõukogude okupatsioonini 1940. aastal.

Kui Antverpeni olümpiamängudele õnnestus saada ilma, et Eesti oleks olnud Rahvusvahelise Olümpiakomitee liige, siis kartuses mitte saada pääset järgmistele olümpiamängudele loodi 1923. aastal Eesti Olümpia Komitee. Olümpiakomitee pidi garanteerima eesti sportlaste olümpiamängudele mineku finantseerimise. Spordi keskorganisatsioonide materjale uurides leidub kindlaid tõendeid sellest, et kuigi Eesti Olümpiakomitee asutamisaastaks peetakse 1923. aastat, tegutses olümpiakomitee ilma põhikirjata juba 1920. aasta esimestel kuudel.

Samal ajal kui Eesti Spordi Keskliit tegeles 1924-1926 staadioni ehitusega Tallinnas liikusid maakondades spordiinstruktorid, kes harisid ja juhendasid spordiga tegelevaid ja spordist huvitatud inimesi. Kõigist neist ettevõtmistest oli kasu 1925. aastal loodud Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsusest, kes toetas spordiga seotud ettevõtmisi. Kui kultuurkapitali alla poleks kehakultuuri toetavat sihtkapitali loodud, oleks väga palju jäänud saavutamata.

Eesti spordisüsteemi kohta võib väita, et esimesel kümnel aastal toimus selle ülesehitamine ning järgmised kümme aastat oli rahulikum periood, kus sooviti tehtut täiustada, millega saadi ka hakkama, kui vaadata erinevate alade, sh maadluse, häid tulemusi.

Eesti spordi kiire arengu üheks eeliseks võib pidada asjaolu, et keskorganisatsioonide – Eesti Spordi Keskliit, Eesti Olümpia Komitee ja Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali

Valitsus – juhatuses olid väga tihti ühed ja samad isikud ja seega töötasid need asutused samade ideede teostamise nimel.

2.3. EESTI MAADLUST JUHTINUD ORGANISATSIOONID

2.3.1. Eesti Spordi Liidu raskejõustiku osakond (1922-1923)

Peale kaheaastast Eesti Spordi Liidu tegevust moodustati liidu juurde kuus osakonda.³³⁰ Dokumentatsiooni on leida vaid raskejõustiku osakonna kohta, millest on säilinud protokolliraamat ja mille esimene sissekanne on 1922. aasta 21. märtsist. Esimesel koosolekul valiti osakonna viieliikmeline juhatus. Esimeheks sai Tartu „Kalevi“ liige Johannes Kauba, tema abiks sai Karl Kõiv (Eesti Spordiselts „Kalev“), kirjatoimetajaks Eesti Spordiselts „Kalev“ liige Alfred Schmidt ning viimased kaks liiget kuulusid Võimlemisselts „Sport“ ridadesse. Kirjatoimetaja abiks sai Puks ja laekahoidjaks E. Ernesaks.³³¹ Uus juhatus valiti juba sama aasta 9. novembril. Viiest eelmisest juhatuse liikmest jätkas uues juhatuses kolm. Nendeks olid Johannes Kauba, Alfred Schmidt ja Karl Kõiv. Esimehena jätkas Kauba, Schmidt vahetas kirjatoimetaja ameti abiesimehe ameti ning Karl Kõiv abiesimehe ameti kirjatoimetaja abi ameti vastu. Uute liikmetena valiti Reinhold Saulman (V.S. Sport) kirjatoimetajaks ning Vapris (Olympia) laekahoidjaks.³³² Vapris aga lahkus juba 28. detsembril omal soovil ametist.³³³ Juhatus töötas arvatavasti edasi neljaliikmelisena, kuna Vaprise asendamisest teise isikuga viited puuduvad. Protokolliraamatu andmeil toimusid viimased osakonna juhatuse koosolekud 1923. aastal ning protokolliraamat jätkub Eesti Olümpia tehnilise komitee protokollidega. Eesti Olümpia tehniline komitee loodi 1923. aasta 9. oktoobri Eesti Spordi Keskliidu juhatuse otsusega ning komitee ülesandeks sai Pariisi olümpiamängude eeltööde läbiviimine. Komitee vastutusalasse jäi sportlaste ettevalmistamine ning sportlaste määramine osavõtuks ning ka esitajate valimine. Kuigi komitee määras sportlased, keda saata olümpiale, siis lõpliku otsuse selles küsimuses jättis Keskliit siiski endale. Komiteesse kuulus igast liidust üks ja keskliidust kaks esitajat.³³⁴ Esimene komitee koosolek toimus 17. oktoobril 1923.³³⁵ Teadmata on aga põhjused, miks on nende kahe erineva organisatsiooni protokollid ühes protokolliraamatus ning miks raskejõustiku osakonna töö viieks aastaks lakkas, kuigi liit teise nimega tööd jätkas.

Lugedes raskejõustiku osakonna protokolle võib täheldada, et lühikese tegevuse jooksul oli tema peamiseks tööks maadlus- ja tõstesporti määruste välja töötamine ja täiendamine ning sellesse perioodi jäid 1922. aastal Tallinnas toimunud tõstmise maailmameistrivõistlused.

³³⁰ Eesti Spordi Liit organiseeritud spordiliikumise pioneere. – Eesti Spordileht, 20.06.1930.

³³¹ RA, ERA.1330.1.53 L. 1p – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³³² RA, ERA.1330.1.53 L. 4p – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³³³ RA, ERA.1330.1.53 L. 9p – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³³⁴ RA, ERA.1322.1.5 L. 4p – Juhatus koosolekute protokollid.

³³⁵ RA, ERA.1330.1.53 L. 12p – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

Kahel korral on arutatud ka sportlaste käitumist. Esimesel korral oli arutuse all Albert Kusnetsi osalemine tsirkuses maadluskohtunikuna³³⁶ ning teisel juhul käitus Pärnu Tervise võistleja peale võistlust kohtunikega ebaviisakalt.³³⁷ Mõlemad sportlased said noomituse.

1920. aastal Antverpenis toimunud olümpiamängudel olid tõstjad edukamad kui maadlejad ja ka kodusel MM-il olid tõstjad väga edukad. Maadlejad nii edukad polnud ning seega võib väita, et maadlus oli raskejõustiku ala number kaks ja osakond tegeles rohkem oma aasta pikkuse tegevuse ajal tõstmisega.

Juhan Mandre on kirjutanud, et Eesti Spordi Liit oli üha laieneval tööpõllul mannetu, kuna tegeles põhiliselt kergejõustikuga.³³⁸ Nimetatud seisukoht on vaieldav, Eesti Spordi Liidus moodustati kuus erinevat osakonda (nende seas raskejõustiku osakond) ja seetõttu ei saa öelda, et seal kergejõustik oli peamine spordiala. „Eesti Spordilehes“ kirjutatakse, et liit tegeles ise kergejõustikuga ning teiste aladega tegeldi osakondades ja osakondi juhtisid vastavate alade asjatundjad ja huvilised.³³⁹ Seega ei saa öelda, et peamiseks alaks oli kergejõustik. Olid ju 1920. aastal kõik meie spordijuhid (kaasaarvatud kergejõustikuga tegelevad) vaid ala asjatundjad ning huvilised ja mitte koolitatud spordijuhid. Mannetuks jäi liit arvatavalt seetõttu, et osakonnas tehtud otsused vaadati üle Liidu juhatuse poolt, kus ei pruukinud olla antud spordiala edendamisest huvitatud ning teatud otsused võisid jääda tegemata.

2.3.2. EKRAVE-Liidu raskejõustiku osakond (1928-1933)

EKRAVE Liidu juurde loodud raskejõustiku osakond alustas oma tegevust 1 märtsil 1928. Esimene protokoll on säilinud siiski alles 17. aprillist 1929.³⁴⁰ Sellest selgub, et osakond ei ole juhatuse tööga rahul.³⁴¹ Esimeseks esimeheks oli valitud Aleksander Siivard,³⁴² teisteks liikmeteks oli Nikolai Kursmann (abiesimees), A. Frey (kirjatoimetaja) ja Reinhold Saulmann (kassapidaja).³⁴³ Uus juhatuse valiti 10. mail 1929, kuhu kuulusid Johannes Kauba (esimees), N. Pärn (esimehe abi), Karl Kõiv (laekahoidja) ning A. Frey (sekretäriks).³⁴⁴ Kauba jäi esimehe kohale kaheks aastaks ja siis lahkus liidu juhatusest ajanappuse tõttu.³⁴⁵ Tema järeltulijaks valiti

³³⁶ RA, ERA.1330.1.53 L. 8p – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³³⁷ RA, ERA.1330.1.53 L. 10 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³³⁸ Mandre, Juhan; Plovits, Eugen, Kask. Heino. Eesti sport läbi aegade. Inreko Press 1996. lk. 6.

³³⁹ Luht, A[lbert]. Spordi juhtimise ja arendamise aparatuur. – Eesti Spordileht, 02.1940.

³⁴⁰ RA, ERA.1330.1.54 L. 3 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁴¹ Muidugi on olemas võimalus, et senine juhatuse ei käinud 1928 aasta jooksul kordagi koos ja see oli põhjus, miks ei olnud juhatusega rahul ja sooviti muudatusi koosseisus.

³⁴² Koik, Lembit. 100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988). Eesti Entsüklopeediakirjastus 1996, lk. 300.

³⁴³ RA, ERA.1330.1.51 L. 8p – Juhatuse koosolekute protokollid.

³⁴⁴ RA, ERA.1330.1.54 L. 3p – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁴⁵ RA, ERA.1330.1.54 L. 23 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

11. veebruaril 1931 G. Juks³⁴⁶ ning 24. septembril 1931 asus osakonda juhtima Nikolai Kursmann.³⁴⁷ 1932. aastal võis Johannes Kauba taas osakonnale enam aega pühendada ning ta valiti uuesti raskejõustiku osakonna esimeheks,³⁴⁸ püses ametis kuni osakonna reorganiseerimiseni maadluse-, poksi- ja tõsteliiduks.

EKRAVE Liidu osakondade kodukorra järgi oli osakondade juhatuste (sh raskejõustiku osakonna juhatusel) ülesanneteks EKRAVE Liidu juhatuse otsuste täideviimine, võistluste, registreerimine ja lubade väljastamine, võistlustulemuste ja rekordite kontrollimine ja registreerimine, protestide arutamine, esi- ja maavõistluste korraldamine, esindusmeeskondade moodustamine ning viimaseks üleandeks oli eelarvete koostamine³⁴⁹ (vt lisa nr 7).

Osakonna tegevus langeb kokku ülemaailmse majanduskriisi aastatega ja seetõttu saadeti mõnikord Euroopa meistrivõistlustele ainult paar võistlejat.³⁵⁰ Rahalises seisus jäi osakond pidevalt kahjumisse. Raskejõustiku aladest oli ainus maadlus, mis suutis kahjumit vähendada. Osakonna tööd iseloomustab ka konflikt esimehe Johannes Kauba ning EKRAVE Liidu juhatuse vahel, millele viitab ajaleht „Eesti Spordileht“.³⁵¹ Siiski osaleti aastail 1928-1932 edukalt olümpiamängudel ja Euroopa meistrivõistlustel. Kuigi 1929. aastast alates võitsid maadlejad rahvusvahelisel tasemel üksikuid medaleid, jäid eestlased medalita ainult 1929 aastal. Vähene edu maailmas oli arvatavalt üheks peamiseks ajendiks, miks raskejõustiku osakond võttis 1932. aasta lõpus suuna moodustada iseseisev raskejõustiku liit.

Raskejõustiku osakond sai tegutseda vaid abistavas funktsioonis, millel puudus otsustusõigus, samas kui raskejõustiku puudutavad ootused lasusid just neil. Osakondade moodustamine ei aidanud kaasa ala arengule, otsused tehti EKRAVE Liidu juhatuse, mitte osakonna poolt, kellel jäi vaid otsuste täideviija roll.

³⁴⁶ RA, ERA.1330.1.54 L. 25 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁴⁷ RA, ERA.1330.1.54 L. 32 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁴⁸ RA, ERA.1330.1.54 L. 44p – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁴⁹ RA, ERA.1330.1.54 L. 1 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁵⁰ Järva, Rein; Maidlo, Juhan; Teemägi, Erlend. Eesti Spordi aastamat 1918-1940. Eesti Spordiajaloo Selts 2015. lk. 285.

³⁵¹ Kiirpilte meie raskespordi juhtidest. – Eesti Spordileht, 19.12.1930.

2.3.3. Eesti Rahvusvaheline Elukutseliste Maadlejate Ühing (1923-1939)

Enne I maailmasõda oli maailmas nagu ka Eestis valitsevaks elukutseline maadlus, mis hiljem jäi amatööрмаadluse varju, sest elukutselisest maadlust hakati kasutama äritegevusena ning kaugenes spordist.³⁵² Eestis sattus elukutseline maadlus põlu alla peale I spordikongressi, kus see kui spordiline väärnähtus riiklikult ära taheti keelata.³⁵³

Kuna Eestis distantseeruti elukutselisest spordist, siis moodustasid mitmed elukutseliseks maadlejaks tunnistatud mehed Eesti Rahvusvahelise Elukutseliste Maadlejate Ühingu, mille põhikiri kinnitati 7. märtsil 1923 Tallinna-Haapsalu Rahukogu poolt. Ühing pidas oma esmaseks ülesandeks võimaldada oma liikmetele spordiga tegeleda. Samuti võeti õigus korraldada võistlusi, kontserte, näitemänge ja tantsuõhtuid. Põhikirjaga kinnitati ühingusse sisseastumise maks ja samuti ka liikmemaks, mille suuruse pidi paika panema esimene üldkoosolek. Huvitav oli põhikirja kümnes punkt, mis ütles, et ühingu liige on kohustatud maksma iga võistluse pealt teatud protsendi ühingu kassasse ja see summa on viga saanud ühingu liikmete abistamiseks. Kahjuks ei õnnestunud välja selgitada, kui suur see protsent oli.

25. märtsil 1924 valiti juhatuse koosolekul esimeseks³⁵⁴ ühingu esimeheks August Kanastik.³⁵⁵ Järgneva kuue aasta jooksul pole kordagi mainitud juhatuse valimisi. Esimene kord peale 1924. aastat mainitakse uue juhatuse valimist 1930. aasta esimesel koosolekul, kuigi ei ole kirjas, kes esimeheks valiti.³⁵⁶ Järgmine teadaolev esimees oli Gustav Vaher, kes valiti 1932. aasta juhatuse koosolekul³⁵⁷ ning temale järgnes Jaan Neeseri kahe aastane ametiaeg.³⁵⁸ Edasised esimehed kuni 1938. aastani on taas teadmata, kuid 1938. ja 1939. sai esimeheks taas Neeser.

Ühingu kassaraamatust selgub, et ühingul oli 1923. aastal 24 liiget, kes maksid ühingu esimesel koosolekul kindlaks määratud liikmemaksu.³⁵⁹ Edaspidi kuni 1930. aastani on maksnud liikmemaksu vaid 5-6 inimest aastas, mis võib tähendada vaid ühingus pettumist ja sealt isikute lahkumist. Kuigi ühing püüdis koondada enda alla kõik Eestis toimunud elukutseliste maadlusvõistlused ja ka otsis sarnaste ühingutega kontakti välismaal, siis pigem

³⁵² Kermik, Heino. Jaan Jaago heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 10.

³⁵³ Esimene Eesti spordi kongress. – *Waba Maa*, 02.12.1919.

³⁵⁴ Kuigi Heino Kermik viitab oma raamatus „Jaan Jaago. Heitlused matil ja eluteel“ (lk. 153), et 1923 sai juhatuse esimeheks Aleksander Mugur siis ühingu 1923 aastal peetud neljal juhatuse koosoleku protokollide andmeil esimeest ega muid ameteid ei jagatud ja kuna hilisemal ajal kajastub protokollides juhatuse liikmete vahel ametite jagamised, siis võib eeldada et esimene esimees valiti just juhatuse viiendal koosolekul (25. märts 1924).

³⁵⁵ RA, ERA.1335.1.2 L. 3p – Juhatuse koosolekute protokollid.

³⁵⁶ RA, ERA.1335.1.2 L. 11 – Juhatuse koosolekute protokollid.

³⁵⁷ RA, ERA.1335.1.2 L. 13 – Juhatuse koosolekute protokollid.

³⁵⁸ RA, ERA.1335.1.2 L. 14p ja 15 – Juhatuse koosolekute protokollid.

³⁵⁹ RA, ERA.1335.1.2 L. 1p – Juhatuse koosolekute protokollid.

jäi ühingu tegevus jõuetuks ja seda just 1920. aastate lõpu poole. Näitena võib tuua Eesti Rahvusvaheliste Elukutseliste Maadlejate Ühingu 13. augustil 1924 vastuvõetud otsuse saata ühinguliikmed Gustav Rauer ja Gustav Vaher Eesti Spordi Keskliitu, et liidu ja ühingu vahel lepitust leida.³⁶⁰ Kuidas see aktsioon ühingul läks, protokollidest ei selgu, aga arvestades üldist jahedust elukutseliste maadlejate suhtes võib järeldada, et üksteise mõistmist sellest ei tulnud. Ühing polnud suutnud elukutseliste maadlejate võistlusi enda kontrolli alla saada. 10. novembril 1929 saadeti siseministrile abipalve, milles kurdeti ühingust mööda minemist ja kontrolli puudumist ning loodeti ministri abile kontroll saavutada.³⁶¹

Ühingu jõuetust tunnistas 1930. aasta esimesel juhatus koosolekul ka juhatus ise, kui tõdeti ühingu otsestest kohustustest ja sihtidest kõrvale kaldumist.³⁶² Arutati ka ühingu likvideerimise üle kuid loobuti siiski sellest. Aasta teisel poolel peale uue juhatus kokku kutsumist suurenes ajutiselt ühingu liikmete arv poole võrra – liikmemaksu maksis 11 liiget. Liikmete arvu kasv osutus siiski ajutiseks, sest 1931. aastal maksid ühingule liikmemaksu vaid Karl Tomberg ja Jaan Jaago.³⁶³ Aasta hiljem oli maksjaid seitse.³⁶⁴ Hilisema kohta andmed puuduvad.

Suurim skandaal tabas ühingut 1930. aastal kui ühingu kirjatoimetaja Tõnu Võimula ja seitsmekordse maailmameistri Jaan Jaago vahel toimus käsikähmlus, mille käigus Võimula pikali löödi.³⁶⁵ Kuigi ühing kutsus mõlemad mehed aru andma soovitusel asi rahulikult ära lahendada, andis Võimula asjale seadusliku käigu. Antud episoodi on pikalt kirjeldanud Heino Kermik.³⁶⁶ Kohtuasi jäi aga pealtnägijate puudumise tõttu venima ning hiljem mõisteti süüdi Jaan Jaago, keda karistati kahenädalase arestiga.³⁶⁷ Antud episoodist sai aga kahju ka Viidemann ise, keda leheveergudel intrigandiks nimetati.³⁶⁸ Raske öelda, kuivõrd just see episood Võimula elu allakäigu trepile suunas, kuid hiljem pole teda enam kordagi valitud ühingu juhatusse.

Teine, millega ühing avalikkuse tähelepanu võitis oli endise Tallinna Vabatahtliku Atleetide Klubi juhataja ja peatreeneri Adolf Andrushevitsi hauale raudkivist monumendi püstitamine.³⁶⁹

³⁶⁰ RA, ERA.1335.1.2 L. 4p – Juhatus koosolekute protokollid.

³⁶¹ RA, ERA.1335.1.2 L. 8p ja 9 – Juhatus koosolekute protokollid.

³⁶² RA, ERA.1335.1.2 L. 11 – Juhatus koosolekute protokollid.

³⁶³ RA, ERA.1335.1.3 L. 13p – Kassaraamat.

³⁶⁴ RA, ERA.1335.1.3 L. 14p – Kassaraamat.

³⁶⁵ Maailmameister Jaan Jaago peksis läbi Eesti „Spordilehe“ kirjasatja. – Eesti Spordileht, 15.08.1930.

³⁶⁶ Kermik, Heino. Jaan Jaago Euroopat seljatamas. Tallinna Raamatutrükikoda 2002. lk. 186-187.

³⁶⁷ Jaago karistus jäi kandmata kuna karistuse väljakuulutamise hetkeks oli Jaago lahkunud Eestist ning hiljem kohtuotsus likvideeriti meeste kokkuleppele jõudmise tõttu. – Kermik, Heino. Jaan Jaago: Heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 198.

³⁶⁸ Kermik, Heino. Jaan Jaago: Heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 184.

³⁶⁹ RA, ERA.1335.1.2 L. 15p – Juhatus koosolekute protokollid.

Vähem edu oli ühingul Georg Lurichi ausamba rajamisega. Selleks moodustati küll Eesti Spordi Keskliidu poolt komisjon, kuhu aga ei kuulunud ühtegi Eesti Rahvusvahelise Elukutseliste Maadlejate Ühingu liiget (ainuke komisjonis olev elukutseline maadleja oli Jaan Jaago³⁷⁰), kuid ausamba püstitamiseni ei jõutud.

Oma 17 aastase tegevuse juures ei saavutanud see ühing siiski populaarsust maadlejate hulgas ning ühingu töö ei olnud piisavalt tõhus ning maadlejate huvide eest seisev. Heino Kermiku andmeil näiteks ei osalenud ka tol ajal edukaim ja tuntuim elukutseline maadleja Jaan Jaago ühingu töös.³⁷¹ See väide ei pea siiski paika – Eesti Rahvusvaheline Elukutseliste Maadlejate Ühingu kassaraamatu kohaselt on Jaago maksnud 1931. aasta liikmemaksu üks kroon.³⁷² Siiski aga jäi ühingu eksisteerimise ajal tema tegevus mannetuks ning ei suutnud põhikirjas öeldut täide viia. Ühingu protokolle sirvides või täheldada, et juhatus käis koos ebakorrapäraselt. Näiteks peale 1925. aastal toimunud koosolekut tuldi kokku järgmine kord alles 1928. aasta juunis. Selline ebakorrapärane kooskäimine annab aimu ühingu liikmete leigusest ühingu tegevuse vastu. Seetõttu võib oletada, miks Eestis enam elukutseline maadlus populaarne polnud kuigi nende võistlusi toimus.

2.3.4. Eesti Maadlus-, Poksi- ja Tõsteliit (1933-1940)

Peale viie aastast tegevust otsustas EKRAVE liidu raskejõustiku osakond astuda samme iseseisva liidu loomiseks. 3. detsembril 1932 saatis osakond Eesti Spordi Keskliidu Sportnõukogule vastava sisuga avalduse, põhjendades, et Ekraveliidu viie-liikmeline juhatus on võimetu kõiki spordialasid haldama ning tegevuse juhtimine osakondade kaudu ei ole täitnud lootusi täiel määral. Osakond leidis, et tarviline oleks moodustada iseseisev liit, mida juhiks asjatundlikud ja asjast huvitatud isikud.³⁷³

Liidu asutamiskoosolek toimus 9. jaanuaril 1933, kui sportbüroo ruumes said kokku nelja spordiklubi liikmed. Asutamiskoosolekul osalesid Konstantin Gern, A. Frey (V.S. Sport), Johannes Kauba, A. Sork (Harju Maleva spordiklubi), Peeter Matsov (Tallinna Poksi Klubi) ning Nikolai Kursmann, J Luks, Karl Kõiv ja Johannes Villemson Eesti Spordiselts „Kalevist“.³⁷⁴ Koosolekul kiideti heaks uue liidu loomine ning põhikiri. 27. märtsil Eesti maadlus-, poksi- ja tõsteliidu ajutise juhatuse poolt saadetud ringkirjast järeldub, et sportnõukogu tegi juba 4. detsembril (päev peale avalduse saatmist) otsuse, et raskejõustiku

³⁷⁰ Kermik, Heino. Jaan Jaago Euroopat seljatamas. Tallinna Raamatutrükikoda 2002. lk. 185.

³⁷¹ Kermik, Heino. Jaan Jaago: Heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990. lk. 153.

³⁷² RA, ERA.1335.1.3 L. 13p – Kassaraamat.

³⁷³ RA, ERA.1330.1.55 L. 6 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁷⁴ RA, ERA.1330.1.55 L. 24 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

osakond võib EKRAVE Liidust eralduda. EKRAVE Liidu esindajatekogu tegi sarnase otsuse 12. veebruaril 1933.³⁷⁵

Põhikirja järgi pidi Eesti maadlus-, poksi- ja tõsteliit võtma enda kanda kõik kohustused, mis seostusid nimetud kolme alaga. Samuti tuli teostada nii esi- kui ka maavõistlusi, välja töötada määruseid, reguleerida spordiühingute tegevust ja suhtlema rahvusvaheliste organisatsioonidega³⁷⁶ (vt lisa nr 8).

Liit asus tegevusse 10. aprillil 1933, kui toimus lausa kolm koosolekut: kell 18:00 sai kokku asutajate ajutine juhatus³⁷⁷, kell 19:20 esindajatekogu³⁷⁸ ning päeva lõpus kell 21:30 peeti ära ka esimene juhatuse koosolek.³⁷⁹ Revideeriva toimkonna koosolek leidis aset juba päev varem, kus toimkonna esimeheks valiti Nikolai Matsov. Huvitav on siin ära märkida asjaolu, et revisjoni toimkonna esimene koosolek ja ametite jagamine³⁸⁰ toimus päev varem esindajatekogu koosolekust, kus toimus revisjoni toimkonna liikmete valimine ja kindlaks määramine.³⁸¹ Seega jääb arusaamatuks, kuidas saadi valida revideeriva toimkonna esimeheks Matsov, teadmata liikmete nimesid, kes toimkonda kuuluma hakkavad.

Ajutise juhatuse koosolekul oli vaid üks päevakorra punkt – liidu liikmeks võeti 11 spordiseltsi (Eesti Spordiselts „Kalev“, Võimlemisselts „Sport“, Tallinna Poksiklubi, Spordilubi „Gong“, Harju maleva spordiklubi, Sindi Spordiselts „Kalju“, Pärnu Spordiselts „Tervis“, Pärnu Politsei Spordiring „Edu“, Tartu spordiselts „Kalev“ ning Ü.E.N.Ü Valga ja Aruküla osakonnad). Sellega oli ka liit teeninud esimesed 33 krooni. Liikmemaksuks oli põhikirja §6 järgi 3 krooni.³⁸²

Esimeseks esimeheks valis esindajatekogu³⁸³ ajutise juhatuse esimehe Johannes Kauba.³⁸⁴ Lisaks temale kuulusid juhatusse abiesimeestena Nikolai Kursmann ja Peeter Matsov, kirjatöimetajana A. Frey, kirjatöimetaja abina A. Pärn, laekurina Eduard Kõppo ja varahoidjana Eduard Tischler³⁸⁵.

³⁷⁵ RA, ERA.1330.1.266 L. 3 – Kirjavahetus ja avaldused jalgpalli, võimlemise, raskejõustiku ja veespordi osakondade Eesti Kerge, Raske- ja Veespordiliidust eraldumise ja iseseisvate spordiliitude loomise kohta.

³⁷⁶ RA, ERA.1330.1.55 L. 18 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁷⁷ RA, ERA.1330.1.55 L. 29 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁷⁸ RA, ERA.1330.1.55 L. 32 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁷⁹ RA, ERA.1330.1.55 L. 30 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁸⁰ RA, ERA.1330.1.55 L. 29p – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁸¹ RA, ERA.1330.1.55 L. 32p – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁸² RA, ERA.1330.1.55 L. 18 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁸³ Esindajatekogu koosnes liikmesklubide 3 esitajast – ERA.1330.1.266 lk. 3.

³⁸⁴ RA, ERA.1330.1.55 L. 32 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

³⁸⁵ RA, ERA.1330.1.55 L. 30 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

Järgmine juhatuse valimine toimus 1935. aasta esimesel poolel. Liidu esindajatekogu aastakoosolekul sai uueks esimeheks Oskar Köster,³⁸⁶ kes jäi liidu etteotsa selle likvideerimiseni 1940. aastal. Johannes Kauba esimeheks ei kandideerinud, taandus spordijuhtimisest ning tegutses vaid kohtunikuna.³⁸⁷ Oma tagasitõmbumise põhjuseks on ta nimetanud kibestumist, et teda ei mõisteta.³⁸⁸ Lisaks Kösterile valiti juhatuses veel Eduard Kõppo (1. abiesimees), Konstantin Gern (2. abiesimees), Nikolai Matsov (laekur), Arnold Luhaäär (sekretär), Arnold Poolak (abisekretär) ja Eduard Tischler (varahoidja). Liidu usaldusarstiks sai dr. Arnold Römmer.³⁸⁹

Protokolle uurides ei jää silma, et liit oleks teinud midagi teisiti kui tema eelkäija EKRAVE Liidu raskejõustiku osakond. Samas said aga asjatundjad iseseisvas liidus ise teha lõplikud otsused ning ei pidanud neid kellegagi kooskõlastama.

Eesti maadlejad olid liidu seitsme tegevusaasta jooksul esindatud kõigil tiitlivõistlustel ning mitte kordagi ei jäänud medalita. Samuti suutis Liit Euroopa meistrivõistlused Eestisse tuua. Kui 1933. aastal kritiseeris Nikolai Kursmann, et ala juures puuduvad instruktorid ja treenerid kutsuti just Kursmann koos Karl Kõivu ja Nikolai Matsoviga 1935. aastal treeneriteks.³⁹⁰ Kursmann, kes assisteeris 1923-1924 eestlasi juhendanud Soome treenerit Robert Oksat ning 1927-1928 tegutses raskejõustiku osakonna treenerina, jäi maadlustreeneriks kuni 1. detsembrini 1937. Peale teda nimetati maadlustreeneriks Anton Ohaka. Nii Kursmanni kui Ohaka tööülesannetest võib järeldada, et mõlemad mehed olid treener ja spordiinstruktor ühes isikus, käies maadlusõpetust andmas üle Eesti.

Liit tegutses 1940. aasta teise pooleni, mil võeti vastu otsus likvideerida kodanlikud spordiseltsid. Maadlust hakkas juhtima ENSV Rahvakomissaride Nõukogu juurde loodud Kehakultuuri- ja Spordikomiteele maadlusseksioon, mis loodi 1941. aasta jaanuaris.³⁹¹ 1943. aastal taastati Eesti Maadlus-, Poksi- ja Tõsteliit ning 20. jaanuaril 1944 valiti liidule juhatus. Esimeheks sai Konstantin Gern, abiesimeesteks Erich Männik ja Elmar Jakobson, sekretäriks Gerorg Pärnpuu, abisekretäriks Mihkel Laas, varahoidjaks Johannes Villemson ning laekuriks Voldemar Tamberg.³⁹² Peagi aga vallutasid Nõukogude väed Eesti ning maadlust hakkas taas

³⁸⁶ O. Köster raskejõustiku juht. – Eesti Spordileht, 17.04.1935.

³⁸⁷ Ühe töömehe lahkumine. – Eesti Spordileht, 20.03.1939.

³⁸⁸ Adorf, A[leksander]. Joh. Kauba – Eesti esimesi suuri spordijuhte. – Eesti Spordileht, 21.10.1936.

³⁸⁹ Kivi, Toomas (Oskar Lõvi). Eesti sport tema algkujuloli üksnes raskejõustik. – Eesti Spordileht, 18.10.1935.

³⁹⁰ Eesti Maadlus-, Poksi- ja Tõsteliidu otsuse alusel hakkas maadlust ja tõstmist juhendama Nikolai Kursmann, tõstmist Karl Kõiv ja poksi Nikolai Matsov – ERA.1332.1.9 lk. 64.

³⁹¹ Koik, Lembit. 100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988). Eesti Entsüklopeediakirjastus 1996, lk. 301.

³⁹² RA, ERA.1332.1.3 L. 94 – Eesti Maadlus-, Poksi- ja Tõsteliidu ringkirjad. Põhikirjad ja kodukord. Kirjavahetus põhikirja registreerimise, Eesti Spordi Keskliidu liikmeks astumise, võistluste ja sporditöö organiseerimise kohta.

juhtima 1941. aastal loodud maadlussektsoon, mille esimeseks juhiks sai Johannes Kotkas, kes oli antud ametikohal kuus aastat.³⁹³

* * *

Aastail 1920-1940 oli Eesti amatööрмаadlus juhitud kahe spordiliidu poolt. Esimesed 13 aastat Eesti Spordi Liidu ning tema hilisema järeltulija EKRAVE Liidu ja viimased seitse aastat iseseisva Eesti maadlus-, Poksi- ja Tõsteliidu poolt. Kui 1933-1940 juhtis maadlust vaid raskejõustikuga tegelev liit, siis 1922-1923 ja 1928-1933 oli vastavalt Eesti Spordi Liidu ja EKRAVE Liidu moodustatud raskejõustiku osakond, mille ülesandeks oli küll tegelda raskejõustiku küsimustega, aga osakonnal puudus otsustusvõime sisulistes asjades. Spordiliidu materjale uurides jääb aga selgusetuks, miks 1923. aastal liidu juures tegutsevad osakonnad suleti. Materjalidest ei selgu, aga suurema tõenäosusega oli EKRAVE liidu osakondade iseseisvumise peamiseks põhjuseks asjaolu, et spordiasjatundjate otsused läksid ülevaatamiseks isikutele, kes ei pruukinud antud alast midagi teada. Iseseisva liiduna aga oli võimalus otsused ise ellu viia. Seega võib väita, et maadluse juhtimine muutus 1933. aastast asjatundlikumaks ning vajalikud otsused said vastu võetud. Kõigest sellest räägib ka asjaolu, et seitsme aasta jooksul võideti tiitlivõistlustel üks medal rohkem kui eelneva 13. aastaga. Teadmata on näiteks põhjus, miks Eesti Spordi Liit ja EKRAVE Liit ei saatnud maadlejaid 1921, 1924 ja 1925 Euroopa meistrivõistlustele. Kas eestlased puudusid tiitlivõistlustelt Eesti spordisüsteemi algusaastatel rahapuuduse või spordiliidu osavõtmatuse tõttu, on raske kindlaks teha, sest neil aastail liidu juures raskejõustiku osakonda ei eksisteerinud. Seega ei saa võrrelda osakonna ja liidu arvamust antud küsimuses. Teada on aga asjaolu, et Eesti maadlejad oleks võinud oma tulemuste põhjal neil võistlustel osaleda.

Amatööрмаadluse kõrval juhtis elukutselise maadluse tegemisi 1923. aastal moodustatud Eesti Rahvusvahelise Elukutseliste Maadlejate Ühing, mis tegutses aastani 1940. Ühing aga ei leidnud elukutseliste maadlejate poolt tunnustust, millest räägib selle liikmete vähesus. See võib olla ka üheks põhjuseks, miks 1930. aastatel elukutseline maadlus Eestis kanda ei kinnitanud nagu tegi seda mujal Euroopas.

³⁹³ Koik, Lembit. 100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988). Eesti Entsüklopeediakirjastus 1996, lk. 301.

3. EESTI SPORDI JA MAADLUSE RAHASTAMINE AASTAIL 1920 – 1940

Ehkki 1919. aastal spordikongressil arutati mitmete oluliste teemade üle, siis rahastuse küsimusi nende hulgas polnud. Ometi said rahastusega seotud küsimused Eesti Spordi Liidu ja hiljem Eesti Spordi Keskliidu esimeste aastate suurimaks probleemiks. Riigi eelarvest toetuste saamine kerkis päevakorda alles 1936. aastal.³⁹⁴ Kuni selle ajani toimus spordi rahastamine 1925. aastal loodud Eesti Kultuurkapitali ning viimase sihtasutusena loodud kehakultuuri sihtasutuse kaudu.

Kahjuks pole Eesti Spordi Liidu eelarved säilinud. Teada on vaid et 20. veebruarist kuni 1. juunini majandustegevuse ülevaade, millest selgub, et liidu sissetulekuteks on 33 955 marka ja 20 penni ning väljaminekuteks 32 658 marka ja 20 penni.³⁹⁵ Hilisem liidu rahaline seis on teadmata. Eesti Spordi Liidu õigusjärglase EKRAVE-Liidu esimene eelarve on 1926. aastast, mil eelarveks oli 150 000 marka.³⁹⁶ Suurimaks tuluallikas oli spordiõpetus (60 000 marka) ning spordikalendri müügist saadud tulu (50 000).³⁹⁷ Enam kulus raha kohtunike sõidu- ja päevarahade (30 000 marka) peale. EKRAVE Liidu osalus rahvusvahelises tõste-, maadlus-, poksi-, kergejõustikuliitudes, samuti ka Eesti Spordi Keskliidus läks liikmemaksude näol liidule maksma 14 000 marka. Märget selle kohta kas liitu toetati ka keskliidu või kehakultuuri sihtkapitali poolt, me eelarvest ei leia, küll on selles kirjas võlaprotsendid 5 000 marga ulatuses. Ka Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse 1926. aasta eelarves pole märget liidu toetamise kohta.³⁹⁸

Eelarved on olemas aastate 1931-1933 kohta.³⁹⁹ Kui 1926. aasta eelarve oli tasakaalus, siis juba 1931. aastal jäi puudujäägiks 1595 krooni⁴⁰⁰, millest 1050 krooni osakondade kahjumist. 2150 krooni suurusele väljaminekule vastukaaluks oli tulusid vaid 555 krooni ulatuses. Puudujääk tekkis osakonniti erinevalt, suurim puudujääk 450 krooni oli kergejõustiku osakonnal ning 400 kroonise puudujäägiga järgnes talle raskejõustiku osakond. Järgneval kahel aastal suutis liit aga enda kulud ja tulud tasakaalus hoida. 1932. aastal tekkis aga 202,94 krooni

³⁹⁴ Adorf, A[leksander]. Toetust riigi eelarve korras. – Eesti Spordileht, 21.02.1936.

³⁹⁵ Metsaots, Kadri. Eesti Spordi Keskliit 1922-1940. Tartu 1996, lk. 12 (diplomitöö, TÜ ajaloo ja arheoloogia instituut)

³⁹⁶ RA, ERA.1330.1.33 L. 9 – Ekraveliidu 1933.a. eelarve ja 1928.a. finantsaruanne koos lisadega.

³⁹⁷ Spordikalendri müügist saadud tulu 50 000 marka pidi eelarve kohasel tulema üksikmüügist (40 000) ja kuulutustest (10 000).

³⁹⁸ 1926. aasta on ainus, mille eelarvest ei leia kuluartiklit toetused eriliirudele või organisatsioonidele.

³⁹⁹ Kuna 1933. aastal lahkest liidust raskejõustiku osakond ja moodustus Eesti Maadluse-, Poksi- ja Tõsteliit siis hilisemaid Ekrave liidu eelarved oma töös ei kasutanud.

⁴⁰⁰ RA, ERA.1330.1.33 L. 30 – Ekraveliidu 1933.a. eelarve ja 1928.a. finantsaruanne koos lisadega.

suurune ülejääk⁴⁰¹. Peaegu pool tulupoolest sai liit rahalisest loteriist. Kuigi Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse eelarveid uurides selgub, et Eesti Spordi Keskliidule ja eriliitudele eraldati toetuseks summasid juba 1925. aastast⁴⁰², siis EKRAVE Liidu eelarvetesse lisandub rida toetused Kehakultuuri sihtkapitali valitsuselt alles 1933. aastal.⁴⁰³

Võib eeldada, et 1930. aastast hakkas EKRAVE Liidu eelarve kasvama. Kui 1929. aastal saadeti Euroopa meistrivõistlustele vaid kaks esindajat (Albert Kusnets ja Alfred Teearu), siis järgneval kahel aastal kuus ning 1933. aastal seitse meest. Samuti erinevad 1930. aastal ja 1933. aastal peetud EM-ide tarbeks jagatud summad. Kui 1930. aastal eraldati 100 krooni⁴⁰⁴, siis 1933. aastal toimunud Helsingi EM-iks 600 krooni.⁴⁰⁵

Eesti Maadluse-, Poksi- ja Tõsteliidu puhul on säilinud vaid 1938.-1940. aasta eelarved ning 1935. aasta ühe kvartali aruanne.⁴⁰⁶ Lisaks Liidu eelarvetele on olemas EKRAVE Liidu raskejõustiku osakonna tulude ja kulude arve väljavõte 1930. aasta kohta⁴⁰⁷ ning olümpia ettevalmistamise kava eelarve 1932/33., 1933/34. ja 1934/1935. hooaja kohta.⁴⁰⁸ Viimaste puhul on arvatavasti toodud osakonna poolt hinnang, kui palju võiks raha ettevalmistuse peale kulutada, sest EKRAVE Liidu eelarve polnud kunagi nii suur nagu seda on kavas ettenähtud. See dokument on aga ainuke, kust võib saada ülevaadet EKRAVE Liidu raskejõustiku osakonna rahalisest seisust.

Üldjoontes on eelarvetest näha, et liit tegutses pidevalt väikeses kahjumis. Tulusid tuli alati rohkem kui oli ette nähtud ning puudujääk tekkis peamiselt sellepärast, et eelarves ei olnud võistluste korraldamiseks ette nähtud kulutusi. See rida pole ei 1938., 1939. ega ka 1940. aasta eelarves. Miks see nii on, jääb teadmata, sest eelneva aasta järgi oleks saanud kirjutada eelarvesse ligikaudse kulu, aga seda pole tehtud. Kui vaadata säilinud eelarveid siis tundub, et liit on kasumis, aga kui kõrvutada neid „Eesti kehakultuuri aastaraamatus“ ilmunud andmetega on arvud hoopis teised ja kasumist on saanud kahjum. Näiteks 1938. aastal eelarveks oli 1080 krooni⁴⁰⁹ ja eelarves olevatele kuluartiklitele kulus 1004,14 krooni⁴¹⁰ ning tuludena tuli liidule aasta jooksul arvatava 1080 krooni asemel 2900,44. Seega tundub, et liit jäi kasumisse, kuna kuludele mõeldud summast jäi üle 75,86 krooni ning tuludena sai loodetust rohkem 1820,44

⁴⁰¹ RA, ERA.1330.1.33 L. 32 – Ekraveliidu 1933.a. eelarve ja 1928.a. finantsaruanne koos lisadega.

⁴⁰² RA, ERA.1321.1.42 L. 1 – Eelarved ja kulude-tulude aruanded.

⁴⁰³ RA, ERA.1330.1.33 L. 34 – Ekraveliidu 1933.a. eelarve ja 1928.a. finantsaruanne koos lisadega.

⁴⁰⁴ RA, ERA.1330.1.54 L. 14 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

⁴⁰⁵ RA, ERA.1330.1.55 L. 4 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

⁴⁰⁶ RA, ERA.1332.1.10 L. 1 – Eelarved ja finantsaruanded. Koos lisadega.

⁴⁰⁷ RA, ERA.1330.1.33 L. 28 – Ekraveliidu 1933.a. eelarve ja 1928.a. finantsaruanne koos lisadega.

⁴⁰⁸ RA, ERA.1330.1.55 L. 4 – Raskejõustiku osakonna juhatuse koosolekute protokollid.

⁴⁰⁹ RA, ERA.1332.1.10 L. 10 – Eelarved ja finantsaruanded. Koos lisadega.

⁴¹⁰ RA, ERA.1332.1.10 L. 33 – Eelarved ja finantsaruanded. Koos lisadega.

krooni. Kui aga võtta kõrvale „Eesti kehakultuuri aastaraamat“, siis selgub, et 1896,30 kroonist ülejääki pole ja on vaid 86 kroonine puudujääk⁴¹¹. Põhjus selles, et eelarvest oli jäetud välja artikkel võistlused, mis oli 1893,93 krooni. Samuti oli veel vaja likvideerida eelmise aasta puudujääk ning raha nõudsid veel tarbvara, isikud ja asutused ja nii jäigi järgmiseks aastaks 86 kroonine puudujääk. Sama juhtus ka 1939. aastaga, kus eelarve oli 1235 krooni ja kui arhiivist leitud andmeil oli kulud 1386,92 ja tulud 5167,55 krooni⁴¹², siis astaraamatus on kirjas, et võistlustele kulus 4230,76 krooni ja nii jäi lõpuks liidul puudujääk 97,83 krooni⁴¹³. Kahe allika vahel on veel ka see erinevus, et tulusummad on aastaraamatus väiksemad, kui on näidatud liidu eelarvetes ja aruannetes. 1940. aasta kohta on teada vaid ainult eelarve ja selleks oli 1095 krooni⁴¹⁴. Lisaks neile kolmele aastale on „Eesti Spordilehe“ kaudu teada, et liidul oli 1934. aastal majandusaasta ülejääk vaid 78 krooni, kusjuures nii poks kui ka tõstmine töötasid puudujäägiga.⁴¹⁵

Ehkki liidu majanduslik olukord polnud kiita ning vähemalt viimastel aastatel jäädigi eelarvega miinusesse, võib liidu olukorda lugeda paremaks kui seda oli EKRAVE Liidu all olles. Seda võib järeldada asjaolust, et nüüd oli Eesti Maadlus,- Poksi- ja Tõsteliidu eelarve sama suur kui oli EKRAVE Liidul kõigi spordialade peale kokku.

Kui EKRAVE Liidu ja Eesti Maadluse-, Poksi- ja Tõsteliidu kohta võis leida eelarveid ja aruandeid, siis kahjuks Eesti Spordi Keskliidu eelarvetest leidub vaid 1940/1941 aasta korraline eelarve, mille suuruseks on 47 500 krooni⁴¹⁶ ning seega ei tea, kuidas sai rahadega hakkama keskliit varasematel aastatel. Siiski viitavad kaks fakti sellele, et ka keskliit ei tulnud oma rahadega ots otsaga kokku. Esiteks pärineb 1925. aastast keskliidu pöördumine läbi sihtkapitali valitsuse Haridusministeeriumi poole, et saada laenu, kuna jäädigi staadioni ehitamisel töötajatele võlgu 148 571 marka⁴¹⁷ ning teise faktina tegi Eesti Spordi Keskliit 1929. aastal Majandusministeeriumile ettepaneku välja lasta lähema kuue aasta jooksul heategevaks otstarbeks postmarke⁴¹⁸. Kuigi see jäi vaid ettepanekuks⁴¹⁹, siis oleks keskliit saanud selle ettepaneku teostumisel kuue aasta jooksul iga aasta eelarvesse 18 040 krooni juurde⁴²⁰. Muidugi

⁴¹¹ Eesti kehakultuuri aastaraamat XIII, 1939, lk. 28.

⁴¹² RA, ERA.1332.1.10 L. 34 – Eelarved ja finantsaruanded. Koos lisadega.

⁴¹³ Eesti kehakultuuri aastaraamat XIV, 1940, lk. 29.

⁴¹⁴ RA, ERA.1332.1.10 L. 34 – Eelarved ja finantsaruanded. Koos lisadega.

⁴¹⁵ O. Köster raskejõustiku juht. – Eesti Spordileht, 17.04.1935.

⁴¹⁶ RA, ERA.1322.1.8 L. 220-221 – Juhatuse koosolekute protokollid koos lisadega.

⁴¹⁷ RA, ERA.1108.5.336 L. 599 – Eesti Kultuurkapitali Sihtkapitalide põhimäärused ja kirjavahetus isikute ja kultuuriorganisatsioonidega eelarvete ja toetuste asjus.

⁴¹⁸ RA, ERA.969.6.13 L. 1 – Toimik Eesti Spordi Keskliidule toetuse määramise asjus.

⁴¹⁹ RA, ERA.969.6.13 L. 3 – Toimik Eesti Spordi Keskliidule toetuse määramise asjus.

⁴²⁰ Eesti Spordi Keskliit oleks saanud kuue aasta jooksul iga kolme kuu tagant 5000 seeriat kulude katteks ja iga seeria maksis 82 senti.

oli ettepanekus ka kirjas, et postmarkide trükkimine on keskliidu rahadega ja ei ole teada palju see maksma oleks läinud, aga siiski oleks keskliidul olnud suurem eelarve. Olemas oli ka risk, et kui trüktud 75 000 seeriat ära ei müüda, siis allesjäänud seeriad lähevad keskliidu omandusse hinnaga 10 senti.⁴²¹

Ainsast säilinud eelarvest aga võime välja lugeda selle, et kui suur oli Valitsuse toetus Eesti Spordi Keskliidule. Kuigi pole teada, kui palju sai keskliit eelnevatel aastatel raha, siis 1940/1941 aasta eelarves on selle suuruseks 34 000 krooni, aga samuti saame sellest teada, et keskliit sai vähemalt antud aastal 1000 kroonise toetuse ka Tallinna linnavalitsuselt.⁴²²

Ainus organisatsioon, kelle eelarved on säilinud, on Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus. Kuna sihtkapitali valitsus oli siiski ainus, kes Eesti sporti toetas, siis on need eelarved väga informatiivsed.

Kui 1925. aasta eelarve oli 733 600 marka⁴²³ (35 0000 krooni) läks sellest 500 000 marka Eesti Spordi Keskliidule staadioni ehituseks. Ülejäänud 233 600 margaga toetati spordilehte (80 000), Ekraive Liitu (60 000) ja 50 000 marka eraldati stipendiumiteks Berliini ülikoolis kehakultuuri õppivatele tudengitele. Lisaks oli 3600 marka Tartus korraldatud kehakultuuri ettelugemiseks kooliõpetajatele. Viimase reana eelarves on Kantselei ja sõidu kulud ning selleks nähti ette 40 000 marka. 1925. aasta oli kehakultuuri sihtkapitali eelarve kõige väiksem ja seetõttu kirjutas kultuurkapitali nõukogu liige Leopold Tõnson koos kaaslasega Haridusministeeriumile kirja, kus mainitakse, et kehakultuuri sihtkapitali poolt esitati eelarve 5 237 000 marga peale, aga saadi 733 000 ning samas seletati, millised ülesanded nüüd tegemata jäävad.⁴²⁴ Haridusministeerumi materjalidest selgub, et eelarve on seetõttu väike, kuna kasutati põhimõtet, mille järgi toetust mitte saanud valdkonnad saavad suurema rahastuse. Kuna Eesti Spordi Keskliidule ja Eesti Spordiselts „Kalevile“ oli kokku antud laenu 8 200 000 marka ning antud summa ületas teistele aladele antud laenusid, said teised valdkonnad suurema toetuse⁴²⁵

Sellele vaatamata, et sihtkapitali valitsuse eelarve tõusis järgmiseks aastaks 43 000 kroonini ja siis suure majanduslanguse ajal langema hakkas ning jõudis 1934. aastaks ligemale kolm korda väiksema summani (vt joonis 7), tõusis eelarve 1940. aastaks tasemini, millega

⁴²¹ RA, ERA.969.6.13 L. 1 – Toimik Eesti Spordi Keskliidule toetuse määramise asjus.

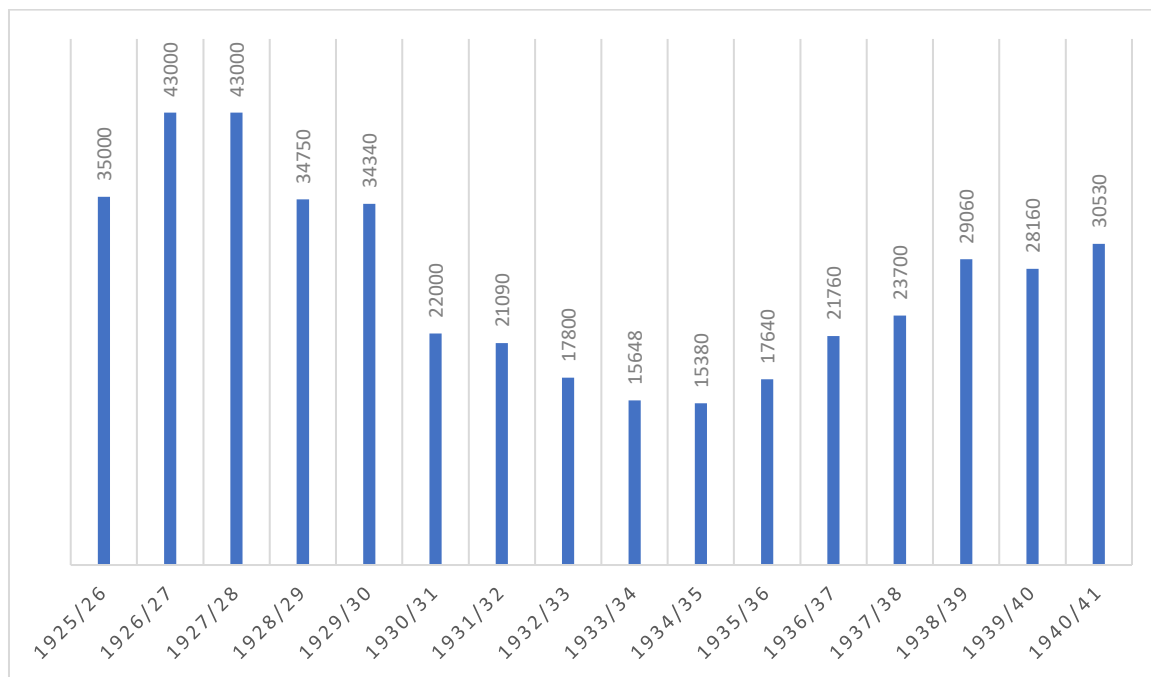
⁴²² RA, ERA.1322.1.8 L. 220 – Juhatuse koosolekute protokollid koos lisadega.

⁴²³ RA, ERA.1321.1.42 L. 1 – Eelarved ja kulude-tulude aruanded.

⁴²⁴ RA, ERA.1108.5.336 L. 174-177 – Eesti Kultuurkapitali Sihtkapitalide põhimäärused ja kirjavahetus isikute ja kultuuriorganisatsioonidega eelarvete ja toetuste asjus.

⁴²⁵ RA, ERA.1108.5.336 L. 338 – Eesti Kultuurkapitali Sihtkapitalide põhimäärused ja kirjavahetus isikute ja kultuuriorganisatsioonidega eelarvete ja toetuste asjus.

1925. aastal alustati. Kuigi eelarve oli igaks aastaks erinev, siis kuluartiklid on aastast aastasse peaaesjalikult samad: a) Raamatukogu, b) kursused ja koolid, c) kirjastused ja väljaanded, d) organisatsioonid, e) kantselei, post jne, f) tasu asjaajajatele, g) sõidu ja päevarahad, h) ettenägemata kulud. Esimestel aastatel oli eelarves ka artikkel ehitused. Kui 1925. aastal toetati vaid praeguse Kadrioru staadioni ehitust, siis toetati ka ehitust üle Eesti. Näiteks eraldati 1928/29. aasta eelarvest spordiväljakute ehitamiseks 5900 krooni⁴²⁶. Selle summaga toetati Tartu, Valga, Võru, Petseri, Narva, Rakvere, Tapa, Paide, Türi, Viljandi, Haapsalu, Pärnu, Kuressaare ja Kilingi-Nõmme spordiväljakute ehitamist. Väiksemad muutused toimusid ka 1930. aastatel. Näiteks tekkis 1934. aastal eelarve reale kuluartikkel õppe ja täiendusraha ning 1938. aastal tagavarasummad. Samuti figureeris 1934/35. aasta eelarvest alates järgneval kahel aastal kuluartikkel toetused perekondadele, mis oli esimesel aastal 150 krooni ning järgneval kahel aastal 300 krooni.

Joonis 7: Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse eelarve aastate lõikes

Suurt tüli tekitas eriliitudes aga Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse eelarves kuluartikkel organisatsioonid. Nimelt võeti 29. septembril 1929 Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse koosolekul teemaks tööliisspordiliidu rahastamine eelarvest⁴²⁷. Osalejate arvates oli vale toetada liitu, mille on sotsialistlik erakond kuulutanud enda erakondlikuks ettevõtteks. Probleemi nähti selles, et kui toetada poliitilist erakonda, siis võivad ka teised erakonnad sihtkapitali rahasid

⁴²⁶ RA, ERA.1321.1.42 L. 24 ja 25 – Eelarved ja kulude-tulude aruanded.

⁴²⁷ Segased lood kehakultuuri sihtkapitalis. – Päevaleht, 01.10.1929.

küsimata hakata. Selletõttu lubas juhatus asja uurida, ent Tööliisspordiliidu toetamine eelarvest jätkus.

Eesti Olümpia Komitee kohta pole eelarveid säilinud ja vähesel määral võib leida andmeid „Eesti Spordilehest. Oma tulu sai komitee loteriide korraldamisest, mida enne kõikide olümpiamängude algust korraldati. Teadmata on aga see, kui suur osa kogutud summast läks ettevalmistusele ning palju raha kulus võistlejate reisimisele olümpialinna ja seal elamisele. „Eesti Spordileht“ kirjutab esimest korda olümpiafondi kasutamisest 1935. aastal jaanuaris. 1936. aastal toimuvate olümpiamängude ettevalmistuseks eraldati olümpiakomitee summadest 5000 krooni. Vastav summa otsustati jaotada selliselt, et 2110 krooni kergejõustikule, 1450 krooni maadlusele, talimängudele organiseerimist toetati 340 krooniga ning 100 krooni kiiruisutajate saatmiseks Soome. Ülejäänud 1000 krooni jäeti reservi. Maadlejatele antud 1450 krooni jagunes omakorda 770 krooni kahele treenerile, 400 krooni välisvõistlustest osavõtuks, 250 krooni hõimurahvaste turniiri toetuseks ning 30 krooni vähemateks kuludeks.⁴²⁸

Teadmata on, miks maadlus, mis oli olümpiamängudel edukaim spordiala, vähem raha sai ning see jäi ka Aleksander Klumbergile arusaamatuks.⁴²⁹

* * *

Kui 1920. aastal Eesti Spordi Liit asutati, polnud sel mingisuguseid sissetulekuid, mille tõttu võeti üksikutelt spordiseltsidelt laene, korraldati jääkarnevale ja muid pidusid ning loteriisid. Sellest hoolimata, et üritused kasvasid spordiorganisatsioonide eelarveid, vaeveldi siiski rahanappuses. Sporti küll hakati toetama 1925. aastast Eesti Kultuurkapitalist ja 1936. aastast riigi eelarvest, aga spordisüsteemi ülesehitamine ning edu saavutamine nõudis rohkem raha. Eelarvetest selgub, et spordi organisatsioonid jäid pidevalt puudujääki, kuid siiski suudeti igal alal edukad olla. Näiteks suutis Eesti Maadlus-, Poksi- ja Tõsteliit negatiivsest eelarvest hoolimata saavutada suurt edu rahvusvahelisel areenil, Eesti Spordi Keskliit suutis algatada ning lõpule viia Kadrioru Staadioni ning Eesti Olümpia Komitee saata eestlased neljal korral suveolümpiamängudele (1920-1928 ja 1936) ning kahel korral taliolümpiamängudele (1928 ja 1936).

Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse eelarvetest selgub, et Eesti Spordi Keskliidule ja erialaliitudele eraldati igal aastal ligikaudu 2000 krooni. Alates 1937. aasta eelarvest tuleb välja, kui palju iga erialaliit toetust sai. Rahasummad jäävad 50-150 krooni

⁴²⁸ * – Eesti Spordileht, 24.01.1935.

⁴²⁹ Klumberg, A[leksander]. Olümpiatöö. – Eesti Spordileht, 17.04.1935.

piiresse. Toetuste suurusest võib järeldada, et kõikidel spordiliitudel oli rahanduslik seis sarnane nagu oli seda raskejõustiku liidul. Kui kõikidele eraldati sarnased summad ning raskejõustikus peeti peale Eesti meistrivõistluste aastas mõned ning vahepeal vaid üks maavõistlus, siis teistel aladel toimus sarnaseid võistlusi rohkem ja seega oli kulutusi rohkem.

Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse eelvarvetest järeldub, et toetusi ei antud tulemuste järgi, sest olles 1936. aasta olümpiamängudel edukalt võistelnud võiks eeldada, et liit saab rohkem rahasid veelgi paremaks ettevalmistuseks järgnevateks võistlusteks. Tegelikult sai raskejõustiku liit aga 1937. aastal kehakultuuri sihtkapitalist vaid 50 krooni, kui teised liidud peale käsipalli liidu said 100-150 krooni. Sellest võib järeldada, et erinevaid spordialasid sooviti olenemata tulemustest toetada võrdselt.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on omaaegse spordisüsteemi tegevuse analüüs, mis keskendub konkreetsemalt maadluse juhtimisega seotud organisatsioonidele.

Erinevate materjalide kasutusel tuvastasin mitmeid väärarusaamu näteks I spordikongressil toimunud Harry Kullerkupu olümpiakomitee sekretäriks valimise kohta. Sellele vastupidiselt saab väita, et Eesti Spordi Liidu esimesel koosolekul anti volitused olümpiakomiteele, mitte vaid sekretärile. Eesti Spordi Liidu koosoleku protokollides ei mainita küll olümpiakomitee liikmete nimesid aga siiski on juttu liikmetest mitte vaid ühest isikust. Vasturääkivusi arhiiviallikate ja senikirjutatu vahel leidis veel teisigi, mis viib järelduseni, et kuidi omaaegsete sporditegelaste ja -juhtide mälestused moodustavad väärtusliku osa spordisüsteemi kirjeldamisel, esineb neis paratamatult eksitusi.

Töös otsiti vastuseid kahele suurele küsimusele. Olulisemaiks oli neist küsimus, mis puudutas maadluse juhtimise efektiivsust. Maadlust juhiti esimesed 13 aastat Eesti Spordi Liidu ja EKRAVE Liidu kaudu, kus olid moodustatud raskejõustiku osakond. Aastast 1933 asutati Eesti Maadlus-, Poksi- ja Tõsteliit, mis juhtis raskejõustiku alasid 1940. aastani. Raskejõustiku osakonna kui ka iseseisva liidu juhatuse protokolle uurides võib väita, et maadlust juhiti iseseisva liiduna efektiivsemalt, tänu iseotsustamise võimalusele. Osakonnana toimides polnud otsused kunagi lõplikud, need tuli kinnitada erialaliidu juhatuse poolt. Esines olukordi, kus liidu juhatuses oli teiste alade propageerijad ning osakonnale vajalikud otsused jäeti tegemata. Samal põhjusel eraldusid Eesti Spordi Liidust ka teised alad. Parematest võimalustest räägib ka tõsiasi, et iseseisva liiduna on raskejõustiku liidu eelarve sama suur kui oli seda EKRAVE Liidu eelarve, mis juhtis seitset erinevat osakonda.

Uurides maadluse rahastamist spordiorganisatsioonide eelarvetele tuginevalt sai selgeks, et spordialade rahastamine toimus ühtsetel alustel, mitte tulemustepõhiselt. Seda kinnitavad Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse eelarved – kõikide eriliitude toetussummad olid samas suurusjärgus. Samuti peab tõdema, et Eesti Maadlus-, Poksi- ja Tõsteliidu eelarve oli pidevas väikeses defitsiidis, aga samasugune olukord valitses ka teiste spordiliitude osas. Eriliitudele jagati toetusi võrdsetel alustel ning nende tegevus ei erinenud üksteisest kardinaalselt. Oluliseks teguriteks kujunes spordivõistluste pealtvaatajate arv, treenerite palgad, välisreisid jpm.

Eelnevat kokkuvõttes võib öelda et maadlejate edu taga oli nii organisatsiooni rahastus kui ka liidu juhatuse otsused, mis tõid ala juurde palju harrastajaid. Lisaks neile kahele komponendile ei saa ka eitada elukutseliste maadlejate eeskuju.

SUMMARY

Organisation of Estonian Wrestling in 1920-1940

My master's thesis gives an overview of the history of the organisations that have managed Estonian wrestling sports including the history of the general sports system in 1920-1940. This issue has been studied in Estonia quite little. The wrestlers who were very successful during the Republic of Estonia were written more, as opposed to the organization of Wrestling. The aim of the work is to examine the history of sports organisations and find answers to questions as to whether wrestling was better guided by an independent alliance or as a department of other sports federations, and how the funding of wrestling sports took place.

The work is divided into three chapters. The first characteristic is the period when the heavy-duty (wrestling and weightlifting) reached Russia and Estonia and its initiums up to 1920. Years. Wrestling turned out to be popular in Estonia, manifested in the founding of many sports societies and famous wrestlers such as Georg Lurich, Alexander Aberg, Georg Hackenschmidt and others initially edus in Russia and Europe, later on the American wrestling mats. During the professional wrestling, the wrestling matches started to show the results of the amateur wrestlers. Although a professional wrestling existed in Estonia also in the period from 1920-1940 to 1990, it no longer achieved the splendor as it was in the beginning of the century. In the time of the Republic of Estonia, the amateur wrestlers achieved 10 Olympic medals, a 1 World championship medal and a 26 Medal of the European Championship

The second chapter examines the emergence of the central management of Estonian sport and, more specifically, the history and activities of the organisations that have managed the wrestling port. The more conscious management of sport we can speak from 1919. The Estonian Sports Congress convened in 2002. The sports system was mainly integrated around two central (Estonian Sports Association) and Estonian Sport Confederation. The Estonian Confederation of Sport was founded as the primary endeavor by the Estonian Olympic Committee, which began preparing athletes for the Olympic Games and sending them to compete there. Finanaceis The sports sector improved 1925. In 2002, when the Government of the Republic signed the Cultural Endowment of Estonia Act and which created the physical culture endowment.

Oraganisation The work of the Estonian Sports Association and the Estonian Light-, heavy-Water Association (SCF) has been studied in Estonia. The institutions being investigated are also 1933. The Estonian wrestling, boxing and lifting Association was established in 2014 and

the Association of Estonian International Professional wrestlers created by professional wrestlers. The management of the departments of these organisations was similar to the general management of sport. The difference was only that the autonomous union had more resources. The work of the Independent Union was also more effective by the fact that the decisions adopted were final. Therefore, the alliance was led by heavy duty specialists.

The last chapter explains the problem of financing for sport in 1920-1940. In the early years, the funding was very rough, depending on the opportunities and activities sought by the sports federations themselves, which were tried to increase their budget by organising different parties, lotteries, etc. The situation improved from 1925. Contributions to the cultural endowment. The budgets of sport unions Anrels However, the evidence shows that the support of the cultural endowment did not significantly improve the financing of sport and that the various shares were still being organised to increase the budget. Only 1936. The financial situation in the sports system became better in the year when the State adopted the decision to start to support sport from the national budget.

From the budgets of the Estonian wrestling, boxing and lifting Union, the Union has consistently been at a low loss. A similar situation prevailed in other sports federations. In the Republic of Estonia the principle where sport was tried to finance on an equal footing, i.e. all sport areas was developed equally and not according to results. Grants were not shared according to the results achieved in competitions. It cannot therefore be argued that the wrestlers achieved their results with a large budget. Wrestlers Success as a mystery can be seen as a major job in the training halls and also as examples of professional wrestlers.

In total, the wrestlers were able to win 10 Olympic medals, a one World championship medal and a medal of 26 European Championships. There were five gold medals in the Olympic Games and five were the European champions.

LISAD

Lisa nr 1. Eesti I spordikongressi üleskutse (RA.EAA.1781.1.245)

#1. Sisse tulnud 12 nov. 1919. m. K. K.

V. a. Eesti. Naisliigilaste... selts...
Tartus

Linda pojad on juba esivanemate aegu oma kehalisele kultusele aluse pannud: vägipulga vedu ja rabelus on eestlase visa iseloomu üheks kasvatusabinõuks olnud, mis praegu tema saatuse otsustamisel mitte väikse tähtsusega ei ole, Maarjamaa vägistatud pinnal ei ole praegugi kustunud veel kehalise kasvatus arendamine lõbusas ajaviites.

Sport on aga teistel maal sel ajal, kus Eesti orjapiitsa survel vaevlõis, mõttetu edusamme astunud; ta on endale korralduse loonud, mida Eesti peab katsuma kätte saada, et ennast väärilise liikmena teiste hulgas esineda.

Tuleval aastal peetakse ANTVERPENIS üleilmsi Olümpia mänge, kus isegi Eesti põhjamaa noored mingil takistusel puududa ei tohi, et osavõtta üleilmlisest jõu ja oskuse katsumisest. Kuigi mitte suurte lootustega tagajärgede peale, seda rohkem aga tahtmisega ja püüdmisega vaadata, näha, õppida, et teistega jälle samana pidama hakata. Ja lootust on meil selleks teadmises, et meie Venemaal esimesele kohale jõudsine just raskemas osas - kergejõustikus.

Selleks on vaja aga tahtmist, püüdmist, hoolt, püsivust, harjutust. Kõige pealt aga korraldust ja veel kord korraldust. Eesti vanema spordiseltsi "KALEV'i" peakoosolek on omale julguse võtnud sellele nõutavale korraldusele alust panna. Tema võlitusel kutsub "Kalev'i" juhatus kokku

= EESTI SPORDI-KONGRESSI =

Tallinnas pühapäevaks 30.-ks novembriks s.a. kell 12. Linna teeni-
jate ruumides Mundi uul. #3

Kongressi päevakorda on esialgu võetud:

1. Kongressi avamine ja juhatusel valimine;
2. Eesti spordi liikumise ja selle tagajärgede ülevaade;
3. Scoutide liikumine ja selle arendamine;
4. Spordi liidu küsimus;
5. Antwerpen'i Olümpia mängudest osavõtmine;

6. Eesti spordi seadus ja nende maksmapanek;
7. Eesti spordimärk väljaspool Eestit;
8. Spordi ajakirja väljaandmine;
9. Spordi väljad ja nende aparatuurid;
10. Spordi kooli asutamine;
11. Kodumaa tundma õppimine spordina;
12. Spordi päeva kindlaks määramine;
13. Kongressi päevakorda võetud küsimused.

Kongressist võtavad hääleõigusliste liikmetena osa kõikide spordiseltside, spordiringkondade ja teiste seltside juures asuvate spordi rühmade ja osakondade esitajad seltsi, ringkonna, osakonna ehk rühma peakoosoleku ehk hädakorral eestseisuse valikul, iga viiekuümne seltsi, ringkonna, osakonna ehk rühma liikme kohta üks esitaja. On aga liikmete arv alla viiekuümne valitakse üks esitaja.

Iga esitajal peab valiva asutuse poolt oma valimise kohta sel-
lekohane tunnistus kaasas olema.

Kongressil on õigus teistele isikutele sõna õigusega kongres-
sist osavõtmist lubada.

Sõidu ja ülewälpeo kulud tasub esitajat saatja selts.

Valitud esitajate nimed palutakse võimalikult 25-ks novembriks
allpool toodud adressil teatada.

Lähemaid täiendavaid teateid saab tarviduse korral "KALEWI"

büroost Tallinnas, Pikk uul. Nr. 47. Isand K. KLEIN'ilt.

Et küsimustel, mis kongressi päevakorda võetud, mitte üksi
üldmaaline, rahvusline ning spordiline, vaid koguni riikline ja
välispoliitiline on, on kõigi spordi seltside, ringkondade osakon-
dade ja rühmade esitajate ilmumine ilmtingimatta nõutav. Sellepär-
ast kõik oma esitajad Tallinna kongressile !-

Ärgu puudugu ükski !

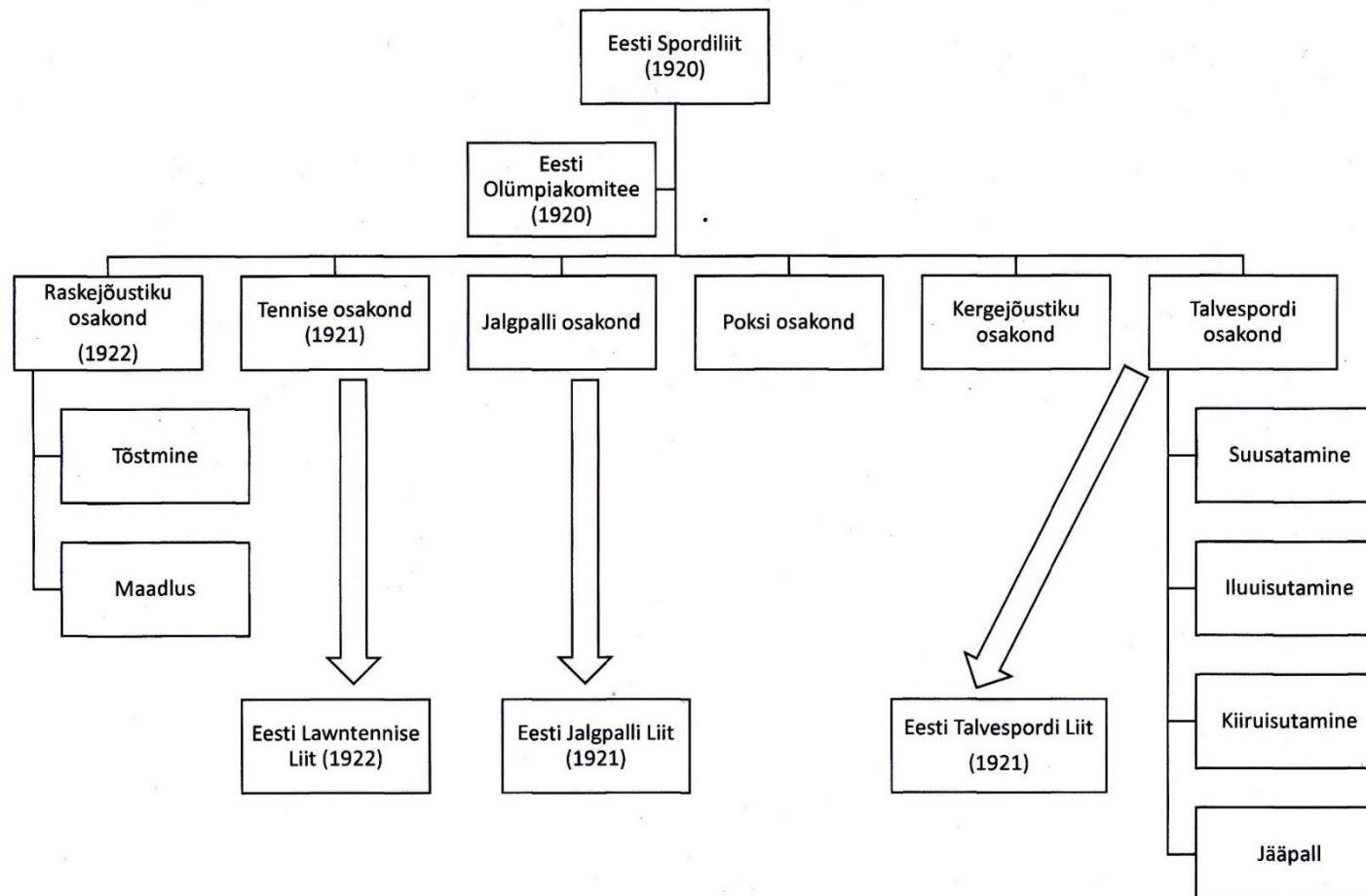
Harutage kohapeal päevakord tõsiselt läbi. !

Eesti spordi seltsi "K A L E V I" nimel:

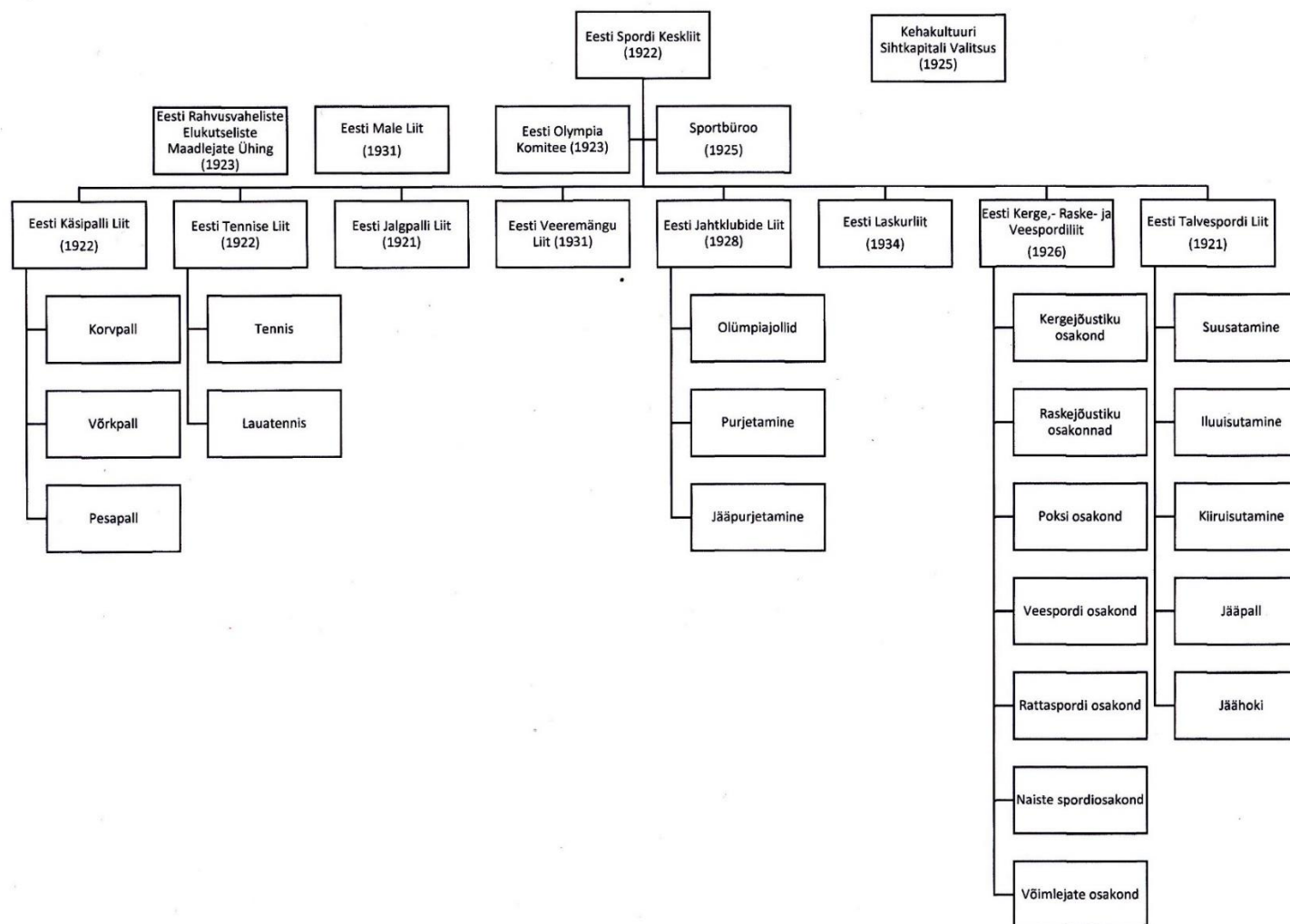
Esimees: *[Handwritten signature]*

Kirjatoimetaja: *[Handwritten signature]*

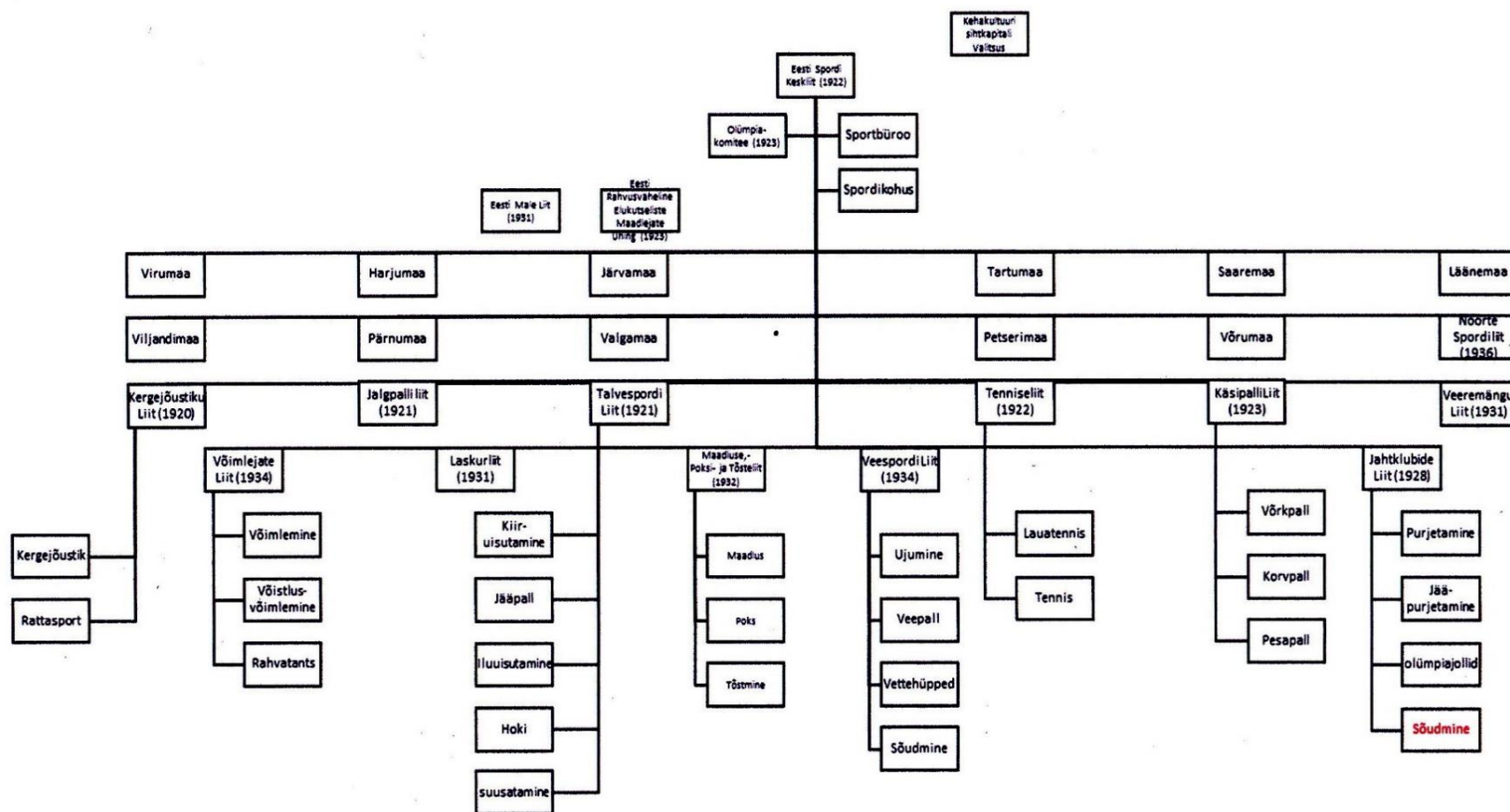
Lisa nr 2. Eesti spordiorganisatsioonid 1920 – 1922

Lisa nr 3. Eesti spordiorganisatsioonid 1923 – 1932

Lisa nr 4. Eesti spordiorganisatsioonid 1933 – 1940

* Eesti Spordilehes ilmunud Eesti Keskorganisatsioonide sugupuu asetab sõudmise Eesti Veespordi Liidu alla aga 4 veebruari Postimees aastast 1938 väidab, et sõudmine läks Jahtklubide Liidu alla. Arvatavalt on mõlemad versioonid õiged aga pole teada mis aastast sõudmine Veespordi Liidu alla läks

Lisa nr. 5 Eesti Olümpia Komitee kiri Antverpeni olümpiamängude korraldavale peakomiteele (RA.ERA.1583.1.252)

Eesti Spordi
Liit

Postkast nr. 70

Nr. 32.

Tallinnas, 11. Veebruaril 1920 a.

Väga lugupeetud Antverpeni Olümpia mängude korraldavale peakomiteele.

Brüsselis.

Käesoleva aasta suvel korraldatakse Teie lugupeetud juhatusel Antwerpenis üleilmlikud Olümpia mängud, kus kõik tsivilisatsiooni ja kultuuri mõisteid austavad rahvad oma esitajate kaudu osa võtavad.

Eesti riigi sportliku liikumise koondaja, ülemaaline Spordi Liit, leeb oma rahva ja eriti spordimeeste palavaks sooviks nendest üleilmlikkudest võistlustest osavõtmise. Eesti spordiringkonnad loodavad, et see neile võimaldatakse, seda rohkem, et Eesti rahvas juba Venemaa rahvaste hulgas sportlikus korralduses ja edus esimesele kohale tõusnud oli, ning muu seas ligi 50% kõigist Venemaa rekordidest kergejõustiku alal enda kätte suutnud koondada, samuti suured edusammud Vene teiste rahvastega on ka maadluse alal eestlaste osaks saanud, kuna raskuste tõstmisel eestlaste käes praegu mitu ilmarekordi on.

Seda silmaspidades julgub Eesti Spordi Liit pöörata palvega Teie poole, lugupeetud Olümpia mängude Peakomitee, võimaldada Eesti esitajatele osavõtmist Antverpeni Olümpia mängudest ning sellekohaseid juhtnõure ja seletusi osavõtmise asjus mitte keelata Eesti Spordi Liidule saatmast.

Suusõnaliste kui ka kirjalikkude seletuste andmise usaldab Eesti Spordi Liit Eesti Londoni saadiku, lugupeetud is. A. Piipi, hooleks, kellele selle tõenduseks käesolev kiri väljaantakse.

Täieliku austusega Teie vastu

Eesti Spordi Liidu Juhatusel nimel

Esimees: Tonson.

Sekretäär: Wroclawa

P.S. Kirjavahetust palub Spordi Liit adresseerida tema nimele adressil: Eesti, Tallinn, Pikk uul. 47

2-11111

6

COMITÉ BELGE DE LA VIIme OLYMPIADE

M.C.B.
D

(SOCIÉTÉ COOPÉRATIVE)
SOUS LE HAUT PATRONAGE DE S. M. LE ROI
PRÉSIDENCE D'HONNEUR DE S. A. R. LE PRINCE LÉOPOLD

RECEIVED
2226-8
26 APR 1920
Ansd

COMITÉ EXÉCUTIF

SECRÉTARIAT GÉNÉRAL

14, RUE GUIMARD, 14 - BRUXELLES

Téléphone : Linthout 32,58

ADRESSE TÉLÉGRAPH. : OLYMPIADE-BRUXELLES

BRUXELLES, LE 21 Avril 1920

Monsieur le Ministre,

Nous référant à votre lettre du 2 Mars dernier n° 1192, nous avons l'honneur de porter à votre connaissance que le Comité International Olympique a, sur la proposition de notre Comité, décidé d'accepter les représentants de l'Association Sportive Esthonienne comme participants aux Jeux Olympiques d'Anvers en 1920.

Nous nous sommes fait un plaisir d'en informer directement le Comité Esthonien.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de notre très haute considération.

POUR LE COMITE:

Hon. Secrétaire Général,

Le Président,

N. B. — Prière de ne traiter qu'un objet par lettre.

A Monsieur Piip
Ministre d'Esthonie
Esthonian Legation
167 Queen's Gate
L O N D O N S.W.7

EESTI KERGE-, RASKE JA VEESPOORDILIIDU (EKRAVELIIDU)
OSAKONDADE KODUKORD.

§ 1.

Osakondade juhatused on abiorganid EkraVELiidu juures.

§ 2.

Osakonna juhatus moodustatakse EkraVELiidu juhatuse äranägemise järgi liitunud organisatsioonidelt esitatud kandidaatidest ja teistest isikutest. Osakonna juhatuse liikmed jagavad ametid endi vahel.

§ 3.

Osakonna juhatus on kas kolme- või viieliikmeline, kusjuures liikmete arvu määrab kindlaks iga osakonna kohta eraldi EkraVELiidu juhatus. Kolmeliikmelise juhatuse koosseisu kuuluvad: esimees, kirjatoimetaja ja laekahoidja. Viieliikmelise juhatuse koosseis: esimees, abiesimees, kirjatoimetaja, abikirjatoimetaja ja laekahoidja.

§ 4.

Osakonna tegevust juhib juhatus. Tema ülesanneteks on:

- 1) EkraVELiidu juhatuse otsuste täideviimine,
- 2) võistluste registreerimine ja lubade väljaandmine,
- 3) võistlusprotokollide kontrollimine ja registreerimine,
- 4) ülesseatud rekordite kontrollimine ja registreerimine,
- 5) protestide harutamine ja otsustamine,
- 6) esi- ja maavõistluste korraldamine,
- 7) esitusmeeskondade moodustamine,
- 8) eelarvete kokkuseadmine.

§ 5.

Osakonna juhatusel on õigus:

- 1) asjaarmastaja määruste rikkumise puhul karistust määrata kuni kolm kuud, missugune otsus kuulub EkraVELiidu juhatuse kinnitamisele,
- 2) võistluste pidamist ära keelata, ehk edasilükata kui asjaolud seda nõuavad,
- 3) EkraVELiidu juhatuse kaudu esindajatekogule ettepanekuid teha esi- võistluste kohta ja korraldava seltsi kohta.

§ 6.

Osakonna juhatuse koosolek peetakse hooajal vähemalt kaks korda kuus ja on otsusevõimeline: kolmeliikmelise juhatuse koosseisu juures - kahe liikme osavõttel, nende seas esimees ja viieliikmelise koosseisu juures - kolme liikme osavõttel, nende seas esimees ehk tema abi. Juhatuse koosolek astub kokku esimehe ehk kahe liikme nõudmisel. Küsimus loetakse otsustatuks, kui tema on saanud kolmeliikmelise juhatuse koosseisu juures kaks häält ja viieliikmelise koosseisu juures kolm häält poolt.

9

§ 7.

Osakonna juhatus töötab eelarve piirides, kusjuures summad üldiselt liidu laekast läbi kantakse. Iga osakonnale peetakse eraldi arvet.

§ 8.

Osakonna juhatus on kohustatud oma koosoleku protokollid ja otsuseid 5 päeva jooksul peale koosolekut Ekraveliidu juhatusale esitama kinnitamiseks.

§ 9.

Osakonna juhatus töötab liidu põhikirja, määruste ja käesoleva kodukorra järgi..

**Lisa nr 8. Eesti Maadluse-, Poksi- ja Tõsteliidu põhikiri aastast 1933
(RA.ERA.1330.1.55)**

Kirjalik

EESTI MAADLUS-, POKSI- JA TÕSTELIIDU PÕHIKIRI:

I. Liidu koosseis, tegevuse piirkond ja juhatuse asupaik.

§ 1.

Eesti maadlus-, poksi- ja tõsteliit koosneb Eestis tegutsevatest maadlust, poksi ja tõstmist harrastavatest asjaarmastajate spordiühingutest. Liit on nimetatud spordialadel kõrgemaks juhtivaks instantsiks ja keskorganiks, kes kuulub liikmena vastavatesse rahvusvahelistesse eriliitudesse. Liidu tegevuse piirkonnaks on Eesti Vabariik ja juhatuse asupaigaks Tallinn.

§ 2.

Liidu tegevusaastaks on kalendriaasta, *kestab* algab 1. märtsist *Kuul* veebruarist.

II. Liidu eesmärk ja abinõud.

§ 3.

Oma ülesannete teostamisel on liidul õigus:

- a) levitada ja arendada asjaarmastajate sportlaste seas § 1. nimetatud spordialasid,
- b) korraldada kursusi instruktoritele, kohtunikkudele ja teistele liidu tegelastele ning välja anda lõpetajatele vastavaid tunnistusi,
- d) välja töötada määrusi, neid ellu viia ja valvata nende täitmise järele,
- e) reguleerida spordiühingute vahelist tegevust ja võistluste korraldamist,
- f) juhtida ja kontrollida esi- ja maavõistlusti,
- g) spordialade tehniliste küsimuste lahendamiseks moodustada vastavaid osakondi ja kohtunikukodekogu,
- h) teostada rahvusvahelist sportlikku läbikäimist ja astuda liikmeks rahvusvahelistesse eriliitudesse.

III. Liidu õigused.

§ 4.

Liit on juriidiline isik. Liidul on lipp, märk ja enese nimetusega pitsat.

IV. Liikmed.

a) Liikmeks vastuvõtmine.

§ 5.

Liidu liikmeks võetakse vastu juriidilise isiku õigustega Eesti Spordi Keskliidu liikmeid - ühinguid, kelle ülesannetesse kuulub § 1. nimetatud spordialade harrastamine.

§ 6.

Ühingud, kes soovivad oma peakoosoleku otsuse põhjal astuda liidu liikmeks, saadavad liidu juhatusele vastava avalduse, juurde lisades ärakirja ühingu põhikirjast ja peakoosoleku otsusest liitu astumise kohta ning sisseastumise maksu Kr. 3.-

§ 7.

Liikmeks astumise avalduse vormi määrab kindlaks liidu juhatuse. Avaldus peab sisaldama ühingu nõusoleku liidu määrustiku ja põhikirja tunnustamise kohta.

§ 8.

Ühinguid võtab vastu liitu liidu juhatuse.

b) Liikmete jaotus.

§ 9.

Liidu liikmed jagunevad tegev- ja huviliikmeteks. Tegevliikmed on täieõiguslikud liidu liikmed, kellel kõigis liitu puutuvates küsimustes hääle- ja sõnaõigus. Huviliikmed omavad ainult sõnaõiguse. Tegevliikmeteks loetakse kõik kes oleva põhikirja maksmapanemisel liitu kuuluvad liikmed ja need huviliikmed, kes tegevliikmeteks vastuvõetud põhikirja § 11 põhjal. Huviliikmed on kõik pärast keesoleva põhikirja maksmapanemist liitu vastuvõetud liikmed ja need liidu liikmed, kes langevad tegevliikmetest huviliikmeteks põhikirja § 12 ja 13 põhjal.

§ 10.

Igat huviliiget, kes täitnud kõik põhikirja § 11 nõuded, võib arvata tegevliikmeks ühe aasta möödumisel liikmeks astumise ajast.

§ 11. ✓

Tegevliikmeks arvamiseks peab olema huviliikmel vähemalt 25 liikmemaksu tasunud liiget, ta peab korraldama igal liikmeksoleku aastal vähemalt ühe liidus registreeritud avaliku võistluse ja võtma osa Eesti esivõistlustest vähemalt ühes § 1 nimetatud spordialal.

§ 12. ✓

Tegevliige arvatakse huviliikmeks:

1) kui tegevliige ühe aasta kestel ei ole korraldanud ühtki liidus registreeritud avalikku võistlust ega võtnud osa Eesti esivõistlustest ühestki § 1 nimetatud spordialal.

§ 13. ✓

Huviliikme arvab tegevliikmeks ja tegevliikme huviliikmeks liidu juhatus põhikirjas ettenähtud korras.

d) Liikmete õigused.

§ 14.

Igal liidu liikmel on õigus:

1) oma esindaja kaudu võtta osa liidu esindajatekogu koosolekust,
2) kasutada liidu ettevõtteid ja asutisi esindajatekogult kindlaksmääratud alustel.

e) Liikmete kohustused.

§ 15.

Liidu liikmete kohustuseks on:

1) täita liidu põhikirja ja määrusi,
2) võimaldada liidu juhatuse liikmetele ja nende asemikkudele vaba sissepääs nendelt korraldatavatele võistlustele, harjutustele ja demonstratsioonidele,
3) esitada Eesti Spordi Keskliidule igal aastal hiljemalt 1. märtsiks Eesti Spordi Keskliidult kindlaksmääratud plangil tegevusaasta aruande,
4) pidada kassaraamatut, protokolliraamatut, liikmete nimestikku ja võistluste protokollide kausta ning esitada neid liidu juhatuse nõudmisel läbivaatamiseks ja kontrollimiseks,
5) tunnustada liidu põhikirja ja määrustega kooskõlas olevaid liidu esindajatekogu ja juhatuse otsusi.

f) Karistused.

§ 16.

Liidu liikmeid, kes ei täida oma kohustusi, karistatakse:

1) Eesti maadlus-, poksi- ja tõsteliidu määruste põhjal,
2) rahatrahviga kuni sada (100.-) krooni,
3) liidu ettevõtete ja asutiste kasutamise õiguse äravõtmisega. Iga üleas-
tumise eest määratakse karistus eraldi. Ühes asjas ei või määrata kahte karistust.
Karistuse määrab liidu juhatus. Karistuse peale on liidu liikmetel õigus edasi
kaevata Eesti Spordi Kesklidu juhatuse kaudu. Eesti Spordi Kesklidu juures tegut-
sevale spordikohtule ~~üks kuu~~ kestvus peale karistuse teatavaks tegemist.

g) Liidust lahkumine.

§ 17. ✓

Iga liidu liige võib oma peakoosoleku otsuse põhjal liidust lahkuda, milleks tuleb esitada liidu juhatusele motiveeritud avaldus.

§ 18. ✓

Liidu liige, kes pole tasunud Eesti Spordi Kesklidule oma liikmemaksu nelja kuu kestel, arvates liidu tegevusaasta algusest, loetakse peale liidu juhatuse meeleletuletuses antud tähtaega liidu liikmete hulgast väljalangenuks.

§ 19. ✓

Liidu liiget, kes ei täida oma kohustusi, vaatamata meeleletuletusele, või kes vastu töötab liidu tegevusele, võib liidu juhatus esitada esindajatekogule liidust väljaheitmiseks.

2) kui tegevliikmel viimase tegevusaasta kestvus on olnud vähem kui 25 liikmemaksu tasunud liiget.

Liidust väljaastunud liige kaotab liidu liikme õigused ja vabaneb kohustustest liidu vastu ühe kuu möödumisel, väljaastumise teadaande esitamise päevast, väljaheidetud liige aga - väljaheitmise päevast.

§ 21.

Liidust väljaheidetud liiget võib liidu juhatus uuesti vastu võtta liidu liikmeks kahe aasta möödumisel väljaheitmisest; enne seda tähtaega võib seda teha esindajatekogu.

V. Varandus.

§ 22.

Liidu varandus moodustub:

- a) sisseastumismakadest,
- b) toetussummadest,
- d) liidu ettevõtete ja varanduste sissetulekust ning eksploateerimisest,
- e) vabatahtlikkudest annetustest, kingitustest ja pärandustest, mille vastuvõtmise otsustab liidu juhatus,
- f) rahalistest korjandustest ja loteriidest,
- g) ~~maa- ja teiste~~ võistluste korraldamisest.

VI. Liidu tegevuse juhtimine.

§ 23.

Liidu tegevust juhivad: a) esindajatekogu ja b) juhatus.

A. Esindajatekogu.

§ 24.

Esindajatekogu võimkonda kuulub:

- 1) juhtnõuride andmine liidu tegevuseks,
- 2) juhatuse, revideeriva toimkonna ja usaldusarsti valimine,
- 3) aruannete kinnitamine ja eelarvete vastuvõtmine,
- 4) seiskoha võtmine juhatuse esitatul ettepanekute kohta,
- 5) liidu põhikirja muutmine ja liidu tegevuse likvideerimine,
- 6) liikmete väljaheitmine ja tagasivõtmine,
- 7) liikumata varanduse omandamine, pentimine ja uute ehituste ettevõtmine,
- 8) loaandmine juhatusele laenu tegemiseks ja laenu suuruse kindlaksmääramine,
- 9) juhatuse ja revideeriva toimkonna tagandamine ja kohtu alla andmine,
- 10) esindajate valimine kodumaa teistesse spordi keskorganitesse ja organisatsioonidesse.

§ 25.

Esindajatekogu koosolekust võtab osa iga liidu liige 1-3 täisealise esindajaga, kes esindatava ühingu liikmed ja valitus peakoosolekul üheks aastaks. Esindajatekogus on igal liidu tegevliikmel üks hääl. Häälõiguslikeks loetakse esindaja, kellele on antud vastav volitus esindatava spordiühingu juhatuselt. Häälõiguslik esindaja võib esindada ainult üht organisatsiooni.

§ 26.

Esindajatekogu korraline koosolek peetakse iga aasta märtsi esimesel ^{ruu kuu} päeval ja kutsustakse kokku kirjalikkude kutsetega, mis sisaldavad teateid koosoleku aja, koha ja päevakorra kohta ja mis kõikidele liidu liikmetele hiljemalt 14 päeva enne koosolekut saadetakse. ~~Korralise koosoleku ees ja päevakord teatatakse ka liidu ametlikus häälekandjas.~~

§ 27.

Esindajatekogu korralisel koosolekul peavad leidma käsitlemist järgmised küsimused:

- 1) koosoleku juhatuse ja mandaat-toimkonna valimine,
- 2) revideeriva toimkonna aruanne,
- 3) möödunud tegevusaasta tegevuse- ja kassaaruande kinnitamine,
- 4) eeloleva tegevusaasta eelarve kinnitamine,
- 5) juhatuse ja usaldusarsti valimine,
- 6) revideeriva toimkonna valimine,
- 7) küsimuste harutamine, mis antud lehendada põhikirja korras liidu juhatuse kaudu esindajatekogule.

§ 28.

Esindajatekogu erakorralised koosolekud kutsub kokku liidu juhatus revideeriva toimkonna või ^{1/3} liidu liikmete nõudmisel, samuti ka enese algatusel.

Koosoleku kutsed saadetakse laiali hiljemalt nädal sisse enne koosolekut. Esindajatekogu erakorralise koosoleku aja ja koha määrab kindlaks liidu juhatus. Ei kutsu juhatus esindajatekogu erakorralist koosolekut kokku revideeriva toimekonna või 1/3 liidu liikmete kirjalikul nõudmisel kahe nädala kestel, arvates nõudmise esitamise ajast, võivad nõudjad koosoleku kokku kutsuda ise ühe kuu kestel, arvates nõudmise esitamise ajast.

§ 29.

Küsimuste ülesvõtmiseks esindajatekogu korralise koosoleku päevakorda tuleb liidu liikmetel või revideerival toimekonnal esitada motiveeritud kirjalik avaldus liidu juhatusele vähemalt üks kuu sisse enne esindajatekogu korralist koosolekut.

§ 30.

Esindajatekogu koosolek otsustab ainult päevakorda võetud ja põhikirjas ettenähtud korras liidu liikmetele teatavaks tehtud küsimusi.

§ 31.

Esindajatekogu koosolek on otsusevõimeline, kui on ilmunud vähemalt pool hääleõiguslikest esindajatest. Kui määratud ajaks ei ole ilmunud nõuetavat arvu esindajaid koosolekuruumi, peetakse pool tundi hiljem samas kohas ja sama päevakorraga koosolek, mis otsusevõimeline vaatamata kokkutulnud esindajate arvule.

§ 32.

Esindajatekogu koosolekul otsustatakse küsimused liht hääletamusega, välja arvatud põhikirja muutmine, liidu tegevuse lõpetamine ja liikmete väljaheide, mille jaatavaks otsustamiseks on tarvis koosolekust osavõtjate 2/3 hääleõiguslike esindajate pooldamine. Esindajate häälte poolekslangemisel jääb küsimus otsustamata.

§ 33.

Esindajatekogu koosolekul otsustatakse küsimused avaliku hääletamisega, välja arvatud liidu juhatuse liikmete valimine ja liidu esindajate valimine. Keskliitu ning liikmete väljaheide, mis sünnib kinnisel hääletamisel. Kinnine ja nimeline hääletamine sünnib ka 5 hääleõigusliku liidu liikme nõudmisel.

§ 34.

Esindajatekogu koosoleku kohta kirjutatakse protokoll, millele juure lisatakse koosolekust osavõtnud esindajate nimekiri. Koosoleku otsused protokollitakse. Tervikuna protokollitakse liidu aastaaruanded, eelarve, põhikirja muutmised, liidu määrused, kodukord, statuudid ja kokkulepped millel kohustuslik iseloom. Protokollile kirjutavad alla koosoleku juhataja, kirjatoimejatta ja esindajatekogult valitud kolm koosolekul viibivat esindajat.

B. J u h a t u s.

§ 35.

Liidu juhatus on 7 liikmeline: esimees, (abiesimees), sekretär, abisekretär, laekahoidja. Juhatuse liikmed valitakse esindajatekogu korralisel koosolekul kolmeks aastaks, kusjuures esimees valitakse eraldi ja enne teisi juhatuse liikmeid, kes jaotavad ametid eneste vahel. Valitud juhatuse liikmed peavad kuuluma vähemalt nelja liitu kuuluvasse ühinguusse.

Liidu juhatuse koosseisust langeb välja esimesel kahel aastal liiget loosi läbi, kolmandal aastal liiget liig, kuna selle järele sünnib liikmete väljalangemine valimise vanuse järjekorras. Esimesel ametisoleku aastal ei võta liidu juhatuse esimees loosimisest osa.

Liidu juhatuse koosseisu täiendamiseks valib esindajatekogu igal tegevusaastal kolm juhatuse liikme kandidaati.

Liidu juhatuse koosseisu kuulub usaldusarst, kellel juhatuse koosolekul sõnaõigus. Arst valitakse igal tegevusaastal.

§ 36.

Juhatuse koosolekuid peetakse vähemalt üks kord kuus ja need on otsusevõimelised nelja juhatuse liikme osavõtul, kelle hulgas esimees või abiesimees. Küsimus loetakse juhatuse koosolekul jaatavalt otsustatuks, kui see saanud poolt (5) häält.

§ 37.

Liidu juhatuse võimkonda kuulub:

- 1) liidu tegevuse juhtimine liidu põhikirja, määruste ja esindajatekogu otsuste alustel,
- 2) uute liikmete vastu võtmine,
- 3) kohtunikrudekogult ja liidu osakondadelt väljatõstatud tegevusmääruste juhtnööride, asjaarmastaja- rekordi ja võistlusmääruste läbivaatamine ja esitamine esindajatekogule kinnitamiseks, õigusega neis teha muudatusi juhul,

- kui need ei ole kooskõlas liidu põhimõtetega ja määrustega;
- 4) valve liidus harrastatavate spordialade korrapärase arengu järele,
 - 5) osakondade juhatustele ja kohtunikukogule juhtumiste andmine tšekkade ja instruksioonide kokkuseadmiseks ja nende kinnitamine,
 - 6) liidu ametnikkude palkamine ja vallandamine,
 - 7) liidu varanduste ja rahasummade hoidmine ja valitsemine,
 - 8) jooksvate asjade ajamine, asutiste ja isikutega läbikäimine,
 - 9) esitiste tegemine esindajatekogu otsustamisele kuuluvates küsimustes,
 - 10) spordiühingute vahel tekkinud tülide ja arusaamatuste lahendamine,
 - 11) liidu üld- ja diskvalifikatsioonimääruste põhjal karistuse määramine,
 - 12) kõrgema instantsina kohtunikukogugu ja osakondade juhatuste otsuste kinnitamine ja nende kohta esitatud kaebuste läbivaatamine,
 - 13) statuutide ja spordiühingutevaheliste võistluskokkulepete kinnitamine,
 - 14) rahvusvaheliste eriliitide määruste elluviimine ja valve nende täitmise järele
 - 15) esindajate määramine rahvusvahelistesse eriliitidesse.

§ 38.

Leiab liidu juhatuse esimees olevat mõne küsimuse kiire iseloomuga, siis korraldatakse kirjalik hääletus. Sekretär saadab kõikidele juhatuse liikmetele täieliku ülevaate küsimusest ühes ärakirjadega tarvilistest dokumentidest, esimehe arvamise ja hääletusettepanekud, millele tuleb vastata "ei" või "ja". Hääletusettepaneku kindlaksmääratud tähtpäeva möödumisel võtab sekretär kokku hääletustulemused ja täidab tehtud otsuse, mille kohta esineb aruandega lähemal juhatuse koosolekul.

§ 39.

Liidu juhatuse esimees juhib juhatuse tegevust ja määrab kindlaks juhatuse koosolekute aja ning koha. Esimehe äraolekul täidab tema kohuseid abiesimees.

§ 40.

Sekretär korraldab liidu kirjavahetust ja protokollib juhatuse koosolekuid. Sekretäri äraolekul täidab tema kohuseid abisekretär.

§ 41.

Laekahoidja võtab vastu kõik liidule maksetavad rahasummad, annab välja juhatusele kinnitatud maksukäskude järele rahasumma ja peab vastavaid raamatuid.

§ 42.

Juhatuse liikmed on oma ajal vastutavad liidu ees isiklikult ja varanduslikult nende hoolde usaldatud varanduse väärtuse piirides.

VII. Revideeriv toimikond.

§ 43.

Aastaaruannete, eelarve ja liidu üldise asjaajamise revideerimiseks ja läbivaatamiseks valib liidu esindajatekogu igal tegevusaastal kolmeliikmelise revideeriva toimikonna ja kaks toimikonna liikme kandidaati.

§ 44.

Revideerival toimikonnal on õigus igal ajal kontrollida liidu rahasumme, varandusi ja raamatuid. Ta on kohustatud seda tegema mitte vähem kui üks kord kolme kuu kestel.

VIII. Põhikirja muutmine.

§ 45.

Liidu põhikirja muutmiseks on tarvilik liidu esindajatekogu koosolekust osavõtjate 2/3 esindajate pooldamine, kusjuures põhikirja muutmise küsimus peab olema esindajatekogu koosoleku päevakorras.

IX. Liidu likvideerimine.

§ 46.

Liidu likvideerimisel valib esindajatekogu vähemalt 3 liikmelise likvideerimiskomisjoni, kes toimetab likvideerimist vastavalt liidu esindajatekogu otsusele.

J. K. Kanda *P. K. Kanda* *A. K. Kanda* *R. K. Kanda*
P. K. Kanda *L. K. Kanda* *R. K. Kanda* *R. K. Kanda*

Lisa nr 9. Eesti maadluse-, poksi- ja tõsteliidu liikmed

TALLINN ja HARJUMAA

1.	Eesti Atleet Klubi	Tallinn	1936 – 1937
2.	Eesti spordiselts Kalev	Tallinn	1933 – 1940; 1943
3.	Juudi Spordi Selts Makabi	Tallinn	1935 – 1940; 1943
4.	Kultuurselts Omakodu	Raasiku	1939 – 1940; 1943
5.	Kaitseliidu Harju maleva	Tallinn	1933 – 1940; 1943
6.	Keila Spordiring	Keila	1937
7.	Metsa ja Tselluloosi a.-ü. Spordiring	Kehra	1939 – 1940; 1943
8.	Noorte Meeste Kristlik Ühing	Tallinn	1939 – 1940; 1943
9.	Kultuurselts Puhkekodu	Tallinn	1939 – 1940; 1943
10.	Spordiklubi Gong	Tallinn	1933 – 1940; 1943
11.	Spordiselts Kalju	Nõmme	1936 – 1940; 1943
12.	Tallinna Linnavalitsuse Ettevõtete osak. Spordiklubi	Tallinn	1935 – 1940; 1943
13.	Tallinna Poksikubi	Tallinn	1933 – 1940; 1943
14.	Tallinna Politseiametnikkude Kogu	Tallinn	1938 – 1940; 1943
15.	Võimlemiselts Sport	Tallinn	1933 – 1940; 1943
16.	ÜENÜ Aruküla osakond	Aruküla	1933 – 1938
17.	ÜENÜ Nõmme osakond	Nõmme	1935 – 1940; 1943
18.	ÜENÜ Tallinna osakond (ÜENÜTO)	Tallinn	1933 – 1940; 1943

JÄRVAMAA

19.	Ambla Spordiring	Ambla	1939 – 1940; 1943
20.	Järva-Jaani Haridusseltsi S. R.	Järva-Jaani	1934 – 1936
21.	Kaitseliidu Järva Maleva Spordiklubi	Paide	1937 – 1940; 1943
22.	Kaitseliidu Järva-Jaani Malevkonna Spordiklubi	Järva-Jaani	1937 – 1940; 1943
23.	Kaitseliidu Paide Malevkond	Paide	1936 – 1939
24.	Kaitseliidu Türi Malevkond	Türi	1938 – 1940; 1943
25.	Koeru Spordiselts	Koeru	1935 – 1940; 1943
26.	Lõõla Raamatukogu Selts	Lõõla	1939
27.	Spordiselts Järvapojad	Paide	1938 – 1940; 1943
28.	Spordiselts Kalju	Esna	1934 – 1940; 1943
29.	ÜENÜ Tamsalu osakond	Tamsalu	1940; 1943

LÄÄNEMAA

30.	Kaitseliidu Lääne Maleva	Haapsalu	1939 – 1940; 1943
31.	Kaitseliidu Märjamaa Malevkond	Märjamaa	1939 – 1940; 1943
32.	Spordiselts Läänela	Haapsalu	1935; 1939 – 1940; 1943
33.	Vigala Vabatahtlik Tuletõrjeühing	Vigala	1938 – 1940; 1943
34.	ÜENÜ Märjamaa osakond	Märjamaa	1938 – 1940; 1943
35.	ÜENÜ Noarootsi osakond	Noarootsi	1940; 1943

PETSERIMAA

36.	Petseri Politseiametnikkude Kogu	Petseri	1939 – 1940; 1943
37.	Petseri Spordiselts	Petseri	1937; 1939 – 1940; 1943

PÄRNUMAA

38.	Noorkarskuse Spordiühing Vaprus	Pärnu	1934 – 1937
-----	---------------------------------	-------	-------------

39.	Pärnu Politsei spordiring Edu	Pärnu	1933 – 1937
40.	Spordiselts Kalev	Pärnu	1937 – 1940; 1943
41.	Spordiselts Kalev	Tori	1938 – 1940; 1943
42.	Spordiselts Kalju	Sindi	1933 – 1940; 1943
43.	Spordiselts Tervis	Pärnu	1933 – 1940; 1943
44.	Spordiühing Ülo	Mõisaküla	1934 – 1940; 1943

SAAREMAA

45.	Gothlandi Hariduse-Spordiselts Ärataja	Gothland	1939 – 1940; 1943
46.	Kuressaare Eesti Seltsi Spordiring	Kuresaare	1934; 1936 – 1937; 1939 – 1940; 1943

TARTUMAA

47.	Aru valla Haridusseltsi Spordiosakond	Aru	1934 – 1937
48.	Kaitseliidu Tartu Malev	Tartu	1935 – 1940; 1943
49.	Kaitseliidu Tartumaa Malev	Tartu	1938 – 1940; 1943
50.	Rõngu Spordiselts Koit	Rõngu	1937 – 1940; 1943
51.	Spordiselts Kalev	Tartu	1933 – 1940; 1943

VALGAMAA

52.	Kuigatsi Valla Vabatahtlik Tuletõrjeühing	Puka	1938 – 1940; 1943
53.	Puka Vabat. Tuletõrjeühing	Puka	1937
54.	Spordiselts Olümpia	Tõrva	1939 – 1940; 1943
55.	Valga Eesti Spordiklubi	Valga	1937 – 1939
56.	Valga Spordiklubi	Valga	1940; 1943
57.	ÜENÜ Valga osakond	Valga	1933 – 1936

VILJANDIMAA

58.	Kaitseliidu Tarvastu Malevkonna Spordiklubi	Tarvastu	1937 – 1939
59.	Spordiselts Leola	Võhma	1937 – 1939
60.	Spordiühing Sakala	Viljandi	1936 – 1940; 1943
61.	Spordiselts Tulevik	Viljandi	1935 – 1940; 1943

VIRUMAA

62.	Eesti Karskusselts Võitleja spordi osakond	Narva	1933 – 1937; 1939 – 1940; 1943
63.	Kadrina Vabat. Tulet. ühingu spordiring	Kadrina	1935 – 1936
64.	Kaitseliidu Viru Maleva	Rakvere	1940; 1943
65.	Kalevi-Lina Noortemeeste Kristlik Ühing	Narva	1938 – 1940; 1943
66.	Kiviõli Spordiklubi	Kiviõli	1934 – 1940; 1943
67.	Kunda Rahvaraamatukogu Selts	Kunda	1935 – 1940; 1943
68.	Noorsoo spordiselts Kalju	Jõhvi	1934 – 1937
69.	Rakvere Spordiklubi	Rakvere	1935 – 1936
70.	Spordiselts Võimula	Kohtla-Järve	1937 – 1940; 1943
71.	ÜENÜ Jõhvi osakond	Jõhvi	1934 – 1936
72.	ÜENÜ Rakvere osakond	Rakvere	1936 – 1940
73.	ÜENÜ Sillamäe osakond	Sillamäe	1938 – 1940; 1943

VÕRUMAA

74.	Spordiselts Ilmarine	Võru	1940; 1943
-----	----------------------	------	------------

75. Spordiselts Vambola

Võru

1937 – 1939

Lisa nr 10. Eesti maadlejad medalid rahvusvahelistel võistlustel 1920-1940

Olümpiamängud

Kuldmedal

1924	Eduard Pütsep	Kreeka-Rooma maadlus	kärbeskaal
1928	Voldemar Väli	Kreeka-Rooma maadlus	sulgkaal
1928	Osvald Käpp	vabamaadlus	kergekaal
1936	Kristjan Palusalu	Kreeka-Rooma maadlus	raskekaal
1936	Kristjan Palusalu	vabamaadlus	raskekaal

Hõbemedal

1936	Ago Neo	vabamaadlus	poolraskekaal
------	---------	-------------	---------------

Pronksmedal

1924	Roman Steinberg	Kreeka-Rooma maadlus	keskkaal
1928	Albert Kusnets	Kreeka-Rooma maadlus	keskkaal
1936	Voldemar Väli	Kreeka-Rooma maadlus	kergekaal
1936	Ago Neo	Kreeka-Rooma maadlus	poolraskekaal

Maailmameistrivõistlused

Hõbemedal

1922	Eduard Pütsep	Kreeka-Rooma maadlus	kärbeskaal
------	---------------	----------------------	------------

Euroopa meistrivõistlused

Kuldmedal

1926	Voldemar Väli	Kreeka-Rooma maadlus	sulgkaal
1927	Voldemar Väli	Kreeka-Rooma maadlus	sulgkaal
1937	Kristjan Palusalu	Kreeka-Rooma maadlus	raskekaal
1938	Johannes Kotkas	Kreeka-Rooma maadlus	raskekaal
1939	Johannes Kotkas	Kreeka-Rooma maadlus	raskekaal

Hõbemedal

1926	Rudolf Loo	Kreeka-Rooma maadlus	poolraskekaal
1926	Osvald Käpp	Kreeka-Rooma maadlus	kergekaal
1927	Albert Kusnets	Kreeka-Rooma maadlus	keskkaal
1927	Eduard Pütsep	Kreeka-Rooma maadlus	kärbeskaal
1930	Voldemar Väli	Kreeka-Rooma maadlus	kergekaal
1931	Albert Kusnets	Kreeka-Rooma maadlus	kergekeskkaal
1931	Voldemar Väli	Kreeka-Rooma maadlus	kergekaal
1934	Ago Neo	Kreeka-Rooma maadlus	keskkaal
1937	Ago Neo	Kreeka-Rooma maadlus	poolraskekaal

1938	Nikolai Karklin	Kreeka-Rooma maadlus	poolraskekaal
1939	Edgar Puusepp	Kreeka-Rooma maadlus	kergekeskkaal

Pronksmedal

1927	Rudolf Loo	Kreeka-Rooma maadlus	poolraskekaal
1927	Osvald Käpp	Kreeka-Rooma maadlus	kergekaal
1930	Karl Kullisaar	Kreeka-Rooma maadlus	keskkaal
1933	Olaf Luiga	Kreeka-Rooma maadlus	poolraskekaal
1933	Albert Kusnets	Kreeka-Rooma maadlus	kergekeskkaal
1935	Ago Neo	Kreeka-Rooma maadlus	poolraskekaal
1935	Ago Neo	vabamaadlus	poolraskekaal
1937	Voldemar Mägi	Kreeka-Rooma maadlus	keskkaal
1938	Voldemar Roolaan	Kreeka-Rooma maadlus	keskkaal
1939	Ago Neo	Kreeka-Rooma maadlus	poolraskekaal

Lisa nr. 11. I Eesti Raskejõustiku Mängude (1935) ja II Eesti Mängude (1939) võitjad

I Raskejõustiku Mängud

Maadlus (Kreeka-Rooma maadlus)

Kärbeskaal	Evald Sikk	Tallinn
Sulgkaal	Rudolf Kassmann	Tallinn
Kergekaal	Adalbert Toots	Tartu
Kergekeskekaal	Edgar Puusepp	Tallinn
Keskkaal	Voldemar Fromann	Tallinn
Poolraskekaal	Karl Ungerson	Pärnumaa-Viljandimaa
Raskekaal	Kristjan Palusalu	Tallinn

Tõstmine

Sulgkaal	Leopold Miller	Tallinn
Kergekaal	Erm Lund	Tallinn
Keskkaal	Alfred Mäll	Tallinn
Poolraskekaal	Leonhard Kukk	Tartu
Raskekaal	Arnold Luhaäär	Tallinn

Poks

Kärbeskaal	Johannes Poska	Tallinn
Kukk-kaal	Johannes Aps	Virumaa-Järvamaa
Sulgkaal	Evald Seeberg	Tallinn
Kergekaal	Erich Taar	Tallinn
Kergekeskkaal	Nikolai Stepulov	Tallinn
Keskkaal	Aleksei Stepulov	Tallinn
Poolraskekaal	Bernhard Salong	Tallinn
Raskekaal	Evald Lukkin	Tartu

II Eesti Mängud

Maadlus (Kreeka-Rooma maadlus)

Kärbeskaal	Martin Maiste	Tallinn
Sulgkaal	Evald Sumil	Tallinn
Kergekaal	Aat Männis	Tartu
Kergekeskekaal	Osvald Laan	Tartu
Keskkaal	Voldemar Mägi	Tallinn
Poolraskekaal	Ernst Roht mets	Tallinn
Raskekaal	Johannes Kotkas	Tallinn

Tõstmine

Sulgkaal	Richard Västriik	Pärnumaa
Kergekaal	Martin Ilbak	Pärnumaa
Keskkaal	Rudolf Laane	Viljandimaa

Poolraskekaal	Karl Oole	Tallinn
Raskekaal	Arnold Luhaäär	Tallinn

Poks

Kärbeskaal	Joosep Everts	Tallinn
Kukk-kaal	Hans Gutmann	Tallinn
Sulgkaal	Evald Seeberg	Tallinn
Kergekaal	Bernhard Truberg	Tallinn
Kergekeskkaal	Grigori Loorand	Virumaa
Keskkaal	Arnold Agur	Tallinn
Poolraskekaal	Johannes Hennoch	Tartu
Raskekaal	Mihkel Migasto	Tartu

KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS

Arhiiviallikad

RA, EAA.1227 – EELK Kadrina kogudus.

RA, EAA.1240 – EELK Hanila kogudus.

RA, EAA.1781 – Eesti Naisüliõpilaste Selts.

RA, ERA.14 – Siseministeerium.

RA, ERA.31 – Riigikantselei.

RA, ERA.969 – Majandusministeerium.

RA, ERA.1108 – Haridusministeerium.

RA, ERA.1321 – Eesti Kultuurkapitali Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus.

RA, ERA.1322 – Eesti Spordi Keskliit.

RA, ERA.1323 – Eesti Olümpia Komitee.

RA, ERA.1330 – Kergejõustiku Liit.

RA, ERA.1332 – Eesti Maadlus-, Poksi- ja Tõsteliit.

RA, ERA.1335 – Eesti Rahvusvaheline Elukutseliste Maadlejate Ühing.

Publitseeritud dokumendid

II Riigikogu: III istungjärg: [14. veebr. - 12. apr. 1924]: protokollid nr. 62-97. Tallinn 1924.

II Riigikogu: VII istungjärg: [13. jaan. - 2. apr. 1925]: protokollid nr. 184-217. Tallinn 1925.

Riigi Teataja. Tallinn 1921.

Kasutatud kirjandus

Aarelaid, Aili. (koostaja) Kodanikualgatus ja seltsid Eesti muutuval kultuurimaastikul. Jaan Tõnissoni Instituudi Kirjastus 1996.

Aas, Raimo. Ants Nisu maadlusraamat: Eesti raskejõustik 125. OÜ Vebelex 2013.

Brüggemann, Karsten. Imperial Careers and National Recollection: Baltic Wrestlers and the Organization of National Sports in the Late Tsarist Empire (using the example of Estonia) – Katzer, Nikolaus, Budy, Sandra, Köhring, Alexandra, Zeller Manfred. (Toimetajad) Euphoria and Exhaustion. Modern Sport in Soviet Culture and Society. Campus, Frankfurt, New York, 2010. lk. 133-157.

Epner, Eero. Konrad Mägi, Sperare 2017.

Acton, Jonny, Goldblatt, David. Olümpia. Rekordid, reeglid, kurioosiumid, võitjad, põrujad. Kunst 2012.

Hallismaa, Haljand. Eesti raskejõustiku isa Gustav Boesberg. Olion 1998.

Harris, Harold Arthur. Vana-Kreeka sportlased ja sport. Eesti Raamat 1979.

Järva, Rein, Maidlo, Juhan, Teemägi, Erlend. Eesti spordi aastaraamat 1918-1940. Eesti Spordiajaloo Selts 2015.

Karuks, Tiit. 101 Eesti spordilugu. Varrak 2011.

Kask, Mihkel. Sporditervishoid. Loodus 1939.

Kermik, Heino. Jaan Jaago: Heitlused matil ja eluteel. Olympia 1990.

Kermik, Heino. Jaan Jaago Euroopat seljatamas. Tallinna Raamatutrükikoda 2002.

Koik, Lembit. 100 aastat Eesti raskejõustikku (1888-1988). Eesti Entsüklopeediakirjastus 1996.

Kristjanson, Georg. Eesti raskejõustiku ajaloost: Lurichist Taltsini. Eesti Raamat 1973.

Kuningas, Tiit, Voolaid, Kalle. I olümpiamängud. Ateena 1896. Inreko Press 1997.

Langsepp, Olaf. Georg Hackenschmidt. Eesti Raamat 1968.

Lehmusto, Heikki. Painin historia. Otava 1939.

Lääne, Tiit. Eesti maadluse kuldsed hetked. Eesti maadlusliit 2007.

Lääne, Tiit. Eesti olümpiamedalivõitjad 1912-2006. Ajakirjade Kirjastus 2006.

Lääne, Tiit, Kuningas, Tiit. Olümpiamängude ajalugu II. Suvemängud 1920-1944. Maalehe Raamat 2005.

Lääne, Tiit. Sport Läänemaal. Triloogia I osa (algusaegadest kuni 1945). Spordiliit Läänela 2007.

Lääne, Tiit, Kuningas, Tiit. Sport 20. sajandil. Maalehe Raamat 2002.

Madisson, Tiit. Vapsid. Vabadussõjalaste rahvaliidumise tõus ja häving 1929-1938. Matrix 2016.

Maidlo, Juhan. Kalev. Läbi sajandi. Liidrid. Eesti Spordiselts Kalev 2012.

Mandre, Juhan, Plovits, Eugen, Kask, Heino. Eesti sport läbi aegade. Inreko Press 1996.

Medijainen, Eero. Saadiku saatus. Välisministeerium ja saatkonnad 1918-1940. Eesti Entsüklopeediakirjastus 1997.

Nurmberg, Reet. Ann. Sport and physical education in Estonia. Berkeley: University of California, 1972.

Pajur, Rein. Poksimeistrid maailmas ja Eestis 1719-2000. Revelex 2005.

Piisang, Eugen, Maidlo, Juhan. Kalev. Lävi sajandi. Esimene osa 1900-1944. Eesti Spordiselts Kalev 2001.

Plotnik Ellen. Kultuurkapitali osast kodanluse kultuuripoliitikas ja Eesti rahvusliku kutluuti arengus a. 1920-1940 – Siilivask, Karl. (vastutav toimetaja) Eesti NSV ajaloo küsimusi. Tartu Ülikool 1960, lk. 169-219.

Saarmann, Henn, Teemägi, Erlend. Eesti spordi biograafiline leksikon. Eesti Entsüklopeediakirjastus 2002.

Sepp, Reino. Eesti spordi leksikon. Tõrvik 1940.

Sommer, Sven. Eesti Olümpiakomitee 75. Eesti Olümpiakomitee 1998.

Sool, Heiki. Läänemaa spordi biograafiline leksikon. Spordiliit Läänemaa 2010.

Suhhanov, Arkadi. Aleksander Aberg. Eesti Raamat 1977.

Tinn, Eduard. Lääne tsivilisatsioonist ja Euroopa tupikseisust. Tammerraamat 2013.

Toomla, Jaan. Valitud ja valitsetud. Eesti Rahvusraamatukogu 1999.

Toomsalu, Ruudi. Üks kevade ja üks suvi. Huma 1993.

Toomsalu, Ruudi. Möödunud meenutades. Aed 1999.

Tuulik, Ülo. (koostaja) Eesti kergejõustiku kolmveerandsada. Eesti Raamat 1984.

Tyrrell, William Blake. Smell of Sweat: Greek Athletics, Olympics, and Culture. Bolchazy-Carducci Publishers 2004.

Veedom, Voldemar. Lurich Ameerikas. Hackenschmidt jälgedes Abergi varjus. Oma Press 1981.

Voolaid, Kaie. Leopold Tõnson. Eesti Spordiselts Kalev 2003.

Käsikirjad

Hiisjärvi, Endel. Sangernebo Polgu ühe asutajaliikme August Juhani p. Meibaumi tegevuse kohta andmed. Tartu 1980 (Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis).

Metsaots, Kadri. Eesti Spordi Keskliit 1922-1940. Tartu 1996 (diplomitöö, TÜ ajaloo ja arheoloogia instituut).

Perioodika

Eesti kehakultuuri aastaraamat 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940.

Eesti Spordi Kalender 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926.

Eesti Spordileht 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940.

* – Eesti Spordileht, 24.01.1935.

10% asjus. – Eesti Spordileht, 10.09.1924.

120 nime. – Eesti Spordileht, 07.01.1925.

3. üleriiklise kehalise kasvatuse kongressi eel. – Eesti Spordileht, 22.03.1932.

64 592 häält! – Rahvaleht, 23.10.1930.

Aasmäe, Anneli. Matil teenitud kullamäed. – Eesti ajalugu, 04.2018.

Adorf, A[leksander]. Joh. Kauba – Eesti esimesi suuri spordijuhte. – Eesti Spordileht, 21.10.1936.

Adorf, A[leksander]. Spordiliikumisele tuleb anda suuremat hoogu. – Eesti Spordileht, 20.11.1934.

Adorf, A[leksander]. Toetust riigi eelarve korras. – Eesti Spordileht, 21.02.1936.

Adorf, A[leksander]. Viisteistkümmend aastat. – Eesti Spordileht, 23.02.1935.

Adorf, A[leksander]. Väike mees ajab rinna ette. – Eesti Spordileht, 22.11.1935.

Aeg asuda 1932. a. olümpiaadile ette valmistama. – Eesti Spordileht, 10.10.1930.

Aegade hämarusest tänaseni. – Spordiilm, 11.03.1991.

Eesti olümpiatreening. – Eesti Spordileht, 03.1924.

Eesti osavõtt Los Angelesis. – Eesti Spordileht, 02.01.1931.

Eesti saavutas kolm medalit – Päevaleht, 28.04.1938.

Eesti spordi hälli juures. – Rahvaleht, 15.06.1939

Eesti spordi hälli juures. – Rahvaleht, 20.06.1939.

Eesti Spordi Keskliidu – Eesti Spordileht, 14.04.1927.

Eesti Spordi Keskliit. – Eesti Spordileht, 13.01.1923.

Eesti Spordi Liit organiseeritud spordiliikumise pioneerina. – Eesti Spordileht, 20.06.1930.

Eesti Spordilehel on vaba sõna. – Eesti Spordileht, 29.07.1927.

Eesti Spordiliidu asemikkude kogu koosolek. – Eesti Spordileht, 02.09.1922.

Eestile oma olümpiamängud – Eesti Spordileht, 26.09.1932.

Eestist ei saadeta kedagi Los Angelesi. – Eesti Spordileht, 07.07.1932.

Ekraveliidu juhatust täiendatud. – Eesti Spordileht, 03.09.1924.

Ekraveliit saab 10-aastaseks. – Eesti Spordileht, 08.02.1930.

EM-wõistlused maadluses 1938. a. Eestis. – Waba Maa, 20.05.1937.

Esimene Eesti spordi kongress. – Tallinna Teataja, 02.12.1919.

Esimene Eesti spordi kongress. – Waba Maa, 02.12.1919.

Esimene ülemaaline spordi kongress. – Päevaleht, 01.12.1919.

Esimene ülemaaline spordi kongress. – Päewaleht, 02.12.1919.

Esimesed Eesti olümpiamängud suwel. – Postimees, 27.11.1932.

Gern, K[onstantin]. Maadlejate võit ja kaotus Helsingis. – Eesti Spordileht, 04.1934.

Gustav Böesberg. – Eesti Spordileht, 23.06.1922.

Intervjuu uue haridusministri, hra A. Veidermanniga. – Eesti Spordileht, 13.01.1923.

Jalgpalli inflatsioon. – Eesti Spordileht, 15.07.1927.

Kaldveer, A[rvi]. E.K. Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsus 15-aastane. – Eesti Spordileht, 06.1940.

Kavakindlale organiseerimistöole. – Eesti Spordileht, 14.01.1927.

Kehakultuuri sihtkapital. – Postimees, 07.05.1925.

Kehakultuuri sihtkapitali valitsus reorganiseerimisel. – Eesti Spordileht, 21.11.1930.

Kehakultuuri teadusliku sekretäri otsimisel. – Eesti Spordileht, 19.04.1932.

Kiirpilte meie raskespordi juhtidest. – Eesti Spordileht, 19.12.1930.

Kiisel, B[ernhard]. Eesti koondatud spordiliikumise algpäevilt. – Eesti Spordileht, 23.02.1935.

Kivi, Toomas [Oskar Lõvi]. Eesti sport tema algkujuloli üksnes raskejõustik. – Eesti Spordileht, 18.10.1935.

Kivi, Toomas [Oskar Lõvi]. Kehalise kasvatuse instituudist. – Eesti Spordileht, 18.01.1929.

Klumberg, A[leksander]. Olümpiatöö. – Eesti Spordileht, 17.04.1935.

Koik, Lembit. Pool sajandit tagasi Tallinnas. – Kehakultuur, 25.04.1988.

Kolmas kehalise kasvatuse kongress. – Eesti Spordileht, 05.04.1932.

Kolmas kongress. – Eesti Spordileht, 05.04.1932.

Kongressi tulemused. – Eesti Spordileht, 15.04.1926.

Kultuurkapitaali kehakultuuri sihtkapitali walitsuse. – Päewaleht, 09.05.1925.

Kultuurkapitali toetus spordiliikumisele. – Eesti Spordileht, 22.03.1929.

Kursman[n], N[ikolai]. Raskejõustik Tallinna „Kalevis“. – Eesti Spordileht, 29.05.1931.

Kursman[n], N[ikolai]. Tõus ja mõõn maadluspordis. – Eesti Spordileht, 12.1933.

Kursman[n], Nikolai. Igaüks maadlema. – Uudisleht, 06.01.1938.

Kuuldut, loetut. – Eesti Spordileht, 20.05.1938.

Köster, Oskar. Eestlaste suur ja kuulus sport. – Eesti Spordileht, 18.10.1935.

Luht, A[lbert]. Spordi juhtimise ja arendamise aparatuur. – Eesti Spordileht, 02.1940.

Lääne, Tiit. Kui Vana Maailm Estonia laval maadles. – Sporditäht, 23.04.2008.

Lääne, Tiit. Tema mõju pelgas presidentki. – Spordileht, 09.10.2006.

Maadlus, kui sport ja kehalise kasvatuse abinõu. – Eesti Spordileht, 02.03.1922.

Maailmameister Jaan Jaago peksis läbi Eesti „Spordilehe“ kirjasaatja. – Eesti Spordileht, 15.08.1930.

Mang, Maria. Maadlus – algupärasem spordiala. – Maadlus, 2014.

Masik, Arthur. Eesti Los Angelesis. – Eesti Spordileht, 05.01.1932.

Meie kergejõustikuga ei ole asjad korras. – Eesti Spordileht, 24.08.1924.

Meie spordiliikumise perspektiividest. – Eesti Spordileht, 11.02.1926.

Mõningaid tähtpäevi kronoloogilises järjestuses. – Eesti Spordileht, 02.1940.

Nõukogude spordi auks ja kuulsuseks. – Kehakultuur, 11.07.1980.

O. Köster raskejõustiku juht. – Eesti Spordileht, 17.04.1935.

Olümpia kongress astub kokku. – Eesti Spordileht, 23.05.1930.

Olümpia mängud muutuvad odavamaks. – Eesti Spordileht, 23.05.1930.

Organiseeritud spordiliikumise eelaeg – Eesti Spordileht, 20.06.1930.

Peterburi Kalewi juubel. – Rahvaleht. 17.05.1935.

Piisang, E[ugen]. Kahe mehe meenutusi Antverpeni olümpiareisilt. – Kehakultuur, 08.08.1970.

Raskejõustiku Mängud. – Eesti Spordileht, 22.06.1935

Riigi Rahuliku arengu nimel. – Waba Maa, 10.06.1933.

Riiklus ja sport. – Eesti Spordileht, 30.11.1922.

Rohelise laua taga. – Eesti Spordileht, 26.09.1932.

Segased lood kehakultuuri sihtkapitalis. – Päewaleht, 01.10.1929.

Spordikultuuri süvendamiseks. – Eesti Spordileht, 26.06.1925.

Sport riigikogus. – Eesti Spordileht, 03.1924.

T[ammer], H[arald]. Enam kooskõla sportlikku mehhanismi! – Eesti Spordileht, 12.10.1928.

T[ammer], H[arald]. Kehakultuuri sihtkapitalist. – Päewaleht, 06.10.1929.

T[ammer], H[arald]. Weel kehakultuuri sihtkapitalist. – Päewaleht, 27.10.1929.

T[ammer], H[arald]. Üleilmlised maadluswõistlused Helsingis 5-8 nowembrini s.a. – Eesti Spordileht, 26.11.1921.

Tuleb kehalise kasvatuse seadus. – Postimees, 10.12.1932.

Uued Euroopa maadlusmeistrid. – Postimees, 28.04.1938.

Uuemad sõnumid. – Ristirwa Pühhapäewaleht, 23.07.1889.

Valel aadressil. – Eesti Spordileht, 11.07.1932.

Viedemann, T[õnu]. Peatükk Eesti raskejõustiku ajaloost väljaspool kodumaad. – Eesti Spordileht, 18.02.1926.

Villemson, J[ohannes]. Esimesed suured sammud. – Eesti Spordileht, 23.02.1935.

Võimlemis- ja spordimängude eel. – Eesti Spordileht, 02.1934.

Võitjate autasustamine. – Uus Eesti, 28.04.1938.

Ühe töömehe lahkumine. – Eesti Spordileht, 20.03.1939.

Üks luhtaläinud maadlus. – Rahvaleht, 16.10.1930.

Interneti leheküljed

Rahvusvahelise Maadlusliidu kodulehekülg <https://unitedworldwrestling.org>

Sihtasutus LA84 <http://la84.org/>

Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv <https://www.digar.ee/arhiiv>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina **Reimo Mändla** (sünnikuupäev: 02.12.1982)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose magistritöö „**Eesti maadluse organisatoorne juhtimine 1920-1940**“

mille juhendajateks on Kaarel Antons ja Aigi Rahi-Tamm

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 06.05.2018